
Tat Qüdrət

Bənd, xənd!

BAKI-2021

Redaktor: Maqsud Hacıyev,
professor
Niyaməddin Kəbirov,
magistr, tədqiqatçı

Tat Qüdrət (Nurəli oğlu Əliyev).
Bənd, xənd (tat dilində). "Bakı Mətbəəsi"ASC.
Bakı-2021. 232 səh.

"Bənd, xənd" - tatca idiomatik ifadədir, yəni işini ehtiyatlı tut, qonşunu oğru bilmə!

Dili mənsub olduğu xalqa əbədiyaşar abidə sayan kitab müəllifi təəssübkeşi olduğu tat dilini gücü çatan tərzdə - «bə qədri-qüvvə», işartıya yön tutmağa səy edir.

Həmyerliləri yenə onun maraq dairəsindədir.

«Vətən dilli dövrü mətbuatda iz» bölümündə müəllifin son yazı nümunələri verilmişdir. Orada məslək aydınlığı, zəhmətsevərlik, gözütöxlük aparıcı xətdir.

4702000000

qrifli nəşr

M - 651(07)2021

© Qüdrət Əliyev

GAF DANƏNDƏ

“Azərnəşr” tərəfindən müxtəlif illərdə tat və Azərbaycan dillərində çap olunmuş beş kitabın müəllifi Tat Qüdrətin bu əməyini müasir tat “Kəlilə və Dimnə”si də adlandırmaq olar. Çünki bütün hekayələrin əsasında hikmətamiz fikirlər və mülahizələr durur. Müəllif real həyat hadisələrini həm ciddi, həm də satirik dildə qələmə alaraq, mənəvi saflığın, sədaqətin, fədakarlığın, düzlüyün təbliğinə çalışır, hərzəliyi, bəd əməlləri, zülmü, yalanı və riyakarlığı ifşa edir. Həyatdan götürdüyü hadisələrə yeri gəldikcə maraqlı lətifə və rəvayətlər əlavə edərək, onları daha da oxunaqlı edir.

Hekayələrdə tat xalqının həyatının canlı mənzərələri, onun məişəti, psixologiyası, haqqı-ədaləti sevməsi, insanpərvərliyi, təmizliyi, bəzən də sadələvhlüyü elə maraqlı şərh edilir, oxucuya elə ibrətamiz şəkildə çatdırılır ki, sanki “Kəlilə və Dimnə”ni oxuyursan. Onlar oxucunu düşündürür, müdrək və ağıllı nəticələr çıxarmağa sövq edir. Zəhmətlə iradənin, dostluqla sədaqətin, ağılla xeyirxahlığın insan həyatının zینəti olduğunu yad-daşlara elə ustalıqla həkk edir ki, uzun müddət həmin əsərlərin təsiri altında yaşayırsan.

MÜZƏFFƏR MƏLİKMƏMMƏDOV
Tədqiqatçı-jurnalist

PİYƏRMƏ RANCBƏR BİRƏ

Ə sər süftə «Ə'rüsküş»ə bə Mir Yusif hədiyyə səxtüm. İqrarmu bu: bü barə ürə xeyir-duayrə sə şünöim. Be çü ki, Mir Yusif nəcabəti birə ə'rüsküşic bu. Siqləti bul, eridusiyəyi kələh. Yə əyyam qəzet redaktə səxtə bu. Bə Dəvəçi dürmarə “Quruciyə” kələ mühəriri birə. Çü gum, əcəl macal nə də.

Kara çini ama ki, «Ə'rüsküş» əzmən ru dö'r də, çələm pay vəgüftənirə nə dastüm. Xiniki dürüm bə ru ədəmiha. Mərd bə dandu tamah, səxavət bə sər can bu. Nə gun, Mirzə Ələkbərə sabun bürcündəni, Məhəmməd Hadiyə şe'rha xiştənə vərəq-vərəq füruxtəni duru nistmiş... Ancaq üşun giraştə sad sala bə sər süfteyi birand... Həmən sad sala bə axiri sərmu çü nəkəşi?!..

Ö'rə bu. Bulə ədəmi ə rə'h-riz səpirtqə aftara bu. Kolxoz-sovxoç varzirə bu... Məniş ə Sumqayıt bə dihmü - bə səku İsnö vagaştüm.

Mənə piyərmə rancbər: birə xari runde, şum səxtə. Piyəərə cilqəyrə aftüm, çuxayrə dəkardüm...

Yə payizə ruz bə qənsər Tənkəmər bə kaştı-kari səxtə çaq ə Həsəngəri Şaiq numlü yə kuk bə mən künd ama, duhu-zühun səxt, ə barə «Ə'rüsküş» gaf vakard.

- Xundam türə kitabtürə, - gufti, - bə tahnəyiyiş, bə dərün xunə - bə ara kuç-külfətiş.

İnancin ü bu ki, Şaiq balaxuvar ə dihdürə, ə kəs-kici

birən kimi ixtilat bistən bu. Həçuni dan, Ə'rüsküş ürə şəriki bire, becəşə cigəl dürdmare.

- İmu xundəyim, gafhəmə burayim; amma, nəgun, may tə bə axir bə sidqaz guş vəkərde. İmu bə sexaş birə çaq maymu: «İn atəşbəcan hiqqədər gafa əcə afte?» gufti. Mayə bə gafı xəndistim. Bətər xəndistim. Türə xuda xəndünü!

Bin timsal gaf-güzar ə Baqçə Şunə, ə Gülə'zi, ə Şuduqiş ama.

Mə'lum bu ki, «Ə'rüsküş» hist, ürə bəxundənund.

Eyham şundə ziyalı tathamu – hist lap bulü. Ü mərdun bə tati gaf səxtənə ar-ə'yib bədaştanund. Bayarmənü, bə ə'yəli may ə nadincimə rancidə mundəncəm:

– Qarnımdan çıxdı qada,

Kimə gedim mən dada? - bətən bu. Cəmə'ə'tmunış hə bun tərz- hərə bə üz ar-abır xiştən.

Mənə nə bü mərdun, nəyiş bə rüşxəndşun e'tirazmə nist. Mənə arqumentmə ürü ki, zühun tat mövcüdü. Dünyayə ə dü həzar nim zuhunirə yəkiyrü (Bə'zi mərdun bətən ki, şeş həzar! Vallah, nəşümərdam...). Ə sad sal zəvərü ki, zühun tat ə dur-ə künd amarə, əcnəbi alimhayə bə nazarirü. Bul-bul Azərbaycanicə danəndəha bə barə zühun tat mülahizə dərand, mühakimə vəkardand; çaqdaşmu professor Maqsud müəllim (kük-lü-kükəvar gümüric) zorə tədqiqat bərde, xuba bəhrə bə hasil dərvarde. (Ə dəstü rasirə çirpun, şun bə kun kiseytü, sə nəvarasü!..)

Zühun bə fərmanaz riş'ə nəmütü, bə fərmanaz nə-ə'mürü. Zühunə buy-buxuni bə yə sad sal nə, hiç bə yə həzar salış nəmügüncü. Zühun sərivätü, zində tarixü-tayfayə, xəlqə, millətə abidəyrü. İllahiş ki, bə zəmanəy-mu bə həmmə kuçgə tayfahayə bə tərəqqiyi Vatanmunə Prezidenti hımayədarü.

Be qazanc nə, dülmənə tartapuli qal zə mənə ki, yə rə'hiş pəy bə qəyiş! Kələ mərd səh'əb gaf xub guftirə:

- Novbahar olcaq dikəndən bərgi-gül izhar olur... Mərazmə in abideymunə yə qəllə - bə qədri-qüvvə, ə zürmə rasirə, sə bə rışmi güftənü. Be çü ki, gic hə gicü; inbu gichayış qulbəçəyi başü. Çələm ki, qələgəyic ruhaniyə mərd, gafirə şünound guftirə, balabaruzə gomuş xiştənə də, həlal səxt.

PƏDƏRHAVA

Əhvalat. Qələgah Şeşparəyə bə e'tiqad mərkəzi birə vəxtha mung-aturi dih-dürəyə bə sər vəgüftə, qiliq nə dastə, pədərhava gafsaz Abo numlü yə mərd ziste.

Bə Türkiyə təhsil vəgüftə, amarə yə ruhani mərd bü ədəmi ə durbədur çüm nahre. Dire ki, Abo ruz cümə'ə-yi bə məçit amarəncəmiş bə duhun dər yə hour bənd əbirən, baraftan. Ruhaniyə mərd cahilə kukiş başü, hə-tiyətinü, dirə-vəgüftə mərdə kukirü. Saburi histü. Axır fürsət baftaran, yə ruz ə dih kinar, bə kulə Çarrəhun Aboyə bə tahnəyi bə gaf bəgüftən - bə üraz mükəlimə bistən:

- Abo!

- Mən bə tü qurbun, Əfəndi! Be mən fərmayıştü?

- Xudə can türə saq se. Xastüm, bə türəz kəlmə bu-rim. İxtilat səyim.

Aboyə xubə vəxti bu: Ruhani be nərmə gaf nəgəşt. Hiç ə hovva rafta ü mürqiş nə varamust.

- Bə çeşm, əfəndi, - gufti. - Bə çü barə süxən səyim?

- Qə bi kuçgə dih bə yə ədəminaz sülkət nəbistəni? Əztü dur bəgəştənund. Həçuni dan, həmmə əz tü bə tərsirən...

- Əfəndi, yə vaz mən bə tü qurbun başüm, ancaq əv-vəl gun ki, in gafha üz raytürü, ya bə ruzmə kisə qiybət səxte?

- Mərd, çü qiybət? Üz gəfmənü.

- Əzü bə məçit amarə-raftə mərdun hiç hal-əhval güftəyi?

- Həlbətt ki, güftam... Hər kəsə bə üz barəyi

- Bəgəm üşunə hər mətləbi bə cugayrü?

- Nə. Hər yə ədəminə üz kəm-kəsiri, dərdi-səri hist.

- Bə piyərtü rəhmət!

- Yəkiyə taxili kəmi bistən, un yəkiyə o'-aləti qitü. Yəki zənsüzü, dəhtəyi mərdsüz. Kiyə hiç ə'yəli nistü, kiyə həftə duxtəri ruzbəruz! Çiniyiş hist ki, babatü girizgahi - dolanacaqı, bəxastən, yə vaz yə mülk vəgürü...

Abo: - Çümi kisnəyü,- gufti, - ürə ancaq xak sır bistən...

- Bədirəni, həmmə şikayət bistən ki, nistü, nistü!.. Ancaq, Əfəndi, hiç kəs nəbətən ki, əqülmə nəbərasirən. Kamasü, Xuda bə mən əqülə kəm dəre...

Ruhaniyə mərd şəqqə kəşi, xəndist:

- Tü çələm, Abo? Tü ə əqültü siri? - Həmiş zu xəbər usta:

- Nə, bə tü mən qurbun! Əqülmən bə mən güre bira bu, kuç-küflətmənə rəh'ət midəştüm...

- Bədirəni, kar bə ru dürma. Tü, Abo, xuba mərdi. Bəs in dihe bə lərzə avarde gurəgur, ə'lə'lo bəstü?

Ruhani məsafə bədaştan bu, çini hətiyə bistan bu ki, bədən biri yə qab bənzin şundud bə qəmçə, sə ataş güre. Nə, Abo cırqursaqi nəsext. Be cuqab gəşt.

- Əfəndi, - gufti, - kündi şangum bə nəxirə ə tala sə bə dih - bə vəgəştəni hiç tamaş səxtəyi?

- Bə çü barə xəbər bəgüftəni? Mal-qərəyü də amarən, toz-tozanaq, ədəmihayə, zo-zənə mung-aturi...

- Gaf mənə cani hist, - gufti Abo.

Hikmət: Ü mərd yə nəfəs çüm daşt, bə'də gufti:

- Əfəndi, nəxir bə kündi dih bə təngəlun daraftancəm kələh-kuçik buğa-cingoha bədürmarən pişova. İmbu ki, bə dərün nəxir go'ış başü. Bü darmacali üriş baxastən ki, girarü pişova. Buğa ürə bə sürqaz bəzərən:

- A cındır, a key, tü becə bədaraftani? Be tü ki, ü nist?

İn axir kəlməyə guftirəçaq Abo şəhadət numlü əngüst xiştənə tik güft, fasilə də. Bə'də biçarəyü, guftirə, sır dül xiştənə go'yə bə cuğabı quş səxt:

- Bə ü güre pişova bəgiraştənüm ki, mərigo dastə mənə bə kəmərmə nəbaşund!..

Ü ruhani mərd yəvaz ə səxt yə şəqqə kəşi, xəndist. Bə'də dəs xiştənə naha bə düş Abo:

- Mən yə rə'hiş bü fikir amarüm kı, tü dərünə ədəmini, mərdi. Təki mərdə ə'yibi hə kasibiyi başü. Kuç-külfəttü kələhü, qeyqu nəsə, saqluq başü, miyand, murasund bə küməktü...

BALA BƏ RUZƏ GOMUŞ

Ruhani hə ə tən xiştən çü naha, çü vəğüftsə, əvvəl bə ərkaz nişan də, xəbər dast:

- Abo, mənə ü zərdə-qəşqə gomuşmə hist, ha?

- Hist, Əfəndi, hist! Xuda bə maltü bərəkət tüyü!

- Ha, - Əfəndi gaf xiştənə bə tamum avardən sayaq bə düli birəyə gufti: Abo, ü gomuş tazə zənde. Dərüm bə tü. Burə, bər! Ə'yəluntü nisti nəkəşü!

Abo xast "nə" gunü, ruhani səxt payist:

- Bə sidqi dülaz halal səxtüm! - gufti.

Abo inanmış bu. Xast bure. Ruhani ürə daşt:

- Yə xahişmə histü.

- Gun, Əfəndi, qurbuntü başüm, gun!

- Bin dihmü ə dur, ə künd bulə ədəmi qunaq-qərə amarən-baraftan. Yə kəm də'vayə, cəngə dar, sabur af! Latair gaf nəşə! Dühun mərdunə nəvəşmər...

Dir cuqab də Abo. Həlbət, gaf iliş bu bə hulqumi. Bə çü fikir amasə:

- Xub! - gufti, - Xuda dasta məsləhətü.

Abo gomuşə bərd bə dər xunə xiştən. Muguniş, ə dərkəli yə kəcavə daraft, yə dəstə zurnoçu tərəkəmə zə, ə'yəlhayə şarirə duvarha xunə Pənə nə səxt. Ə'yəlun kun vedrərə dühül səxtə bürund.

Dih dinci aft. Ə'lə'lo' Aboyə şünörəgar nəbu. Ruhani mərd ə ə'məl xiştən razi bu. Şoha xas bə xisirən bu,

xasə xo'ha bədiran bu. Ancaq yə səbəh' ü mərd Aboyə bə qənşər doqqaz –bə tən dərkəl di.

- Abo, qə avardəyi gomuşə? Mən ürə bə tü halal səxtam. Nəməgürüm.

- Əfəndi, qurbuntü başüm, yə vəşmərdəni dühun histü. Davam nəbədərənüm, gomuşə bülüm, buram iqrarmunə kur misam...

Bə sə cəhət in vaqiə ibrətamizü. Əvvələn, ü Ruhani Aboyə bə düli rə'h bəaftən. Bə num cənnət, cəhənnəm nəbətərsundən, hədə-hədyan nəavardən. Nəsəhət xiştənə be bə qəbul girorundən halala mal xiştənə bədərən. Nüfuz xiştənə ə dö'lət sər bəgüftən.

Abo mərd kasibü, kuç-külfəti kələh! Canə ə suzayi bə zühun zür bədərən. Nadana, bihəyayə rüsvay səxtən-cəm rəhəti bəaftən...

El sözü:

Hesab var: dinar-dinar¹.

Bəxşiş var: xalvar-xalvar²

Gözünü nə döyürsən?

Sənə simicmi dedilər?

Ürəyini dinlə.

Ayağımı yorğanına görə uzat.

Hər nə gedir, bağdan gedir

Bağbana nə?

1. Dinar-dəyər vahidi

2.Xalvar- ölçü vahidi

RU ARKƏRƏ

Pariz bu. Afta çərx xardəbu. Pay-pay, baraftən bürüm, rə'h bəçirən bürüm sə bə qürub. Ə barə bar hətiyətin bürüm: - şundə bürüm sə bə qismət barmənə. Nə, yəvaz ə canmə bezarüm. Sə'nqəliş, kulə-kəsək diltəng səxtəbu mənə. Muguftiri çüsə ayərmə dürmare. Bə ə'yni xəyalmə nə bu ki, ə barə manzul qeyqu sam. Sirüm ə kar dünyə...

Bə kinar arkərə pay daştüm. Həçuni dan, arkərə yaşə'mür səxtə yə pirani aqilü. İnammə in tərz bu, salam dərüm. Bə yə aftarir - bə qəbürqə o'kəni yə pusrəki təmə'h mənə qidiq də, niştüm - bə dəm payistüm.

Sexaş bu ru o' arkərə, həmiş rışim - lap ə çüm düşmə amarən kimi. Sum-suk bə giraştən xişgə vəlgun, ləngər dərən-dərən mingə-kinar abaxtən pusrə tar-talaş... Hər çü bu, bə birən tərz bu. Sayə rang-rıs güft mənə. Rışmi vaxarist bə çümmə.

Həçuni dan, yə kələ asvaltə kəməri bu ru o'. Guya bə sər zəvər rə'hə bəstə-vakardə svetafor hist, dəmbədəm apahundən pişə həmləyə. Dinc-aşış amundən pişə çüm. Nakumi babirən hərəkət, bə nizamaz amarən bala maşinha, barkəşha, avtobusha...

Yə xeylə çüm naharüm bə arkərə. Hər yə vəlg: - Yə ə'mürə xəzalirüm, - gufti. Yəni, duri bu asvaltiş, svarta-

foriş, rangbərang balamaşinhayış...

Ə sər süftə bə ru saygi amarə müqəvvaha mənə ə əqülmə bura tə bin məhəl - bə səbist sal cahilmi, ahilmi raftə kəs-kicmu bu. Bə şarə-şar, bə qiliqaz, bə xəndəyaz amarənund, dülmənə bə ustaranund; çümmənə bə rə'h bə nahrənund, bartanund - hiç kəsə bə minnəti nə birə kəs- kicmə, dihichamu - ruhiyyəti, miqəlləti, məqlətəyi ə mənaz şərik tatustun...

El sözü:

Vəsibənd-cəbə- coğəsinə söylənirdi:

-Ömür-günümdə əhatəsində yaşadığım adamların əvəzini ödəyə bilməyəcəyim qədər ülfətini gördüm: sığınacaq verdilər, qəbahətimə irad tutub doğrunu təqdir etdilər, örnək oldular. Bununla belə heç kəsə maddi borcum yoxdur. Heç kəsi də özümə borclu saymıram. Kimə nə vermişəmsə, halalıdır. Kim nə oğurlayıbsa, ona da qalmaz.

MİQƏLLƏTKARƏ MƏRD

Hekayə: Bakuyə bə yə dihi miqəllətkarə Əhmədi-biqəm bəzistan bu. Həçuni ki, xəbər müdürma, pəs filankəsə ruziyi munde, cəmə'ət bə həlal-hümməti bartan, ü baməzə mərdis ə pay cəmə'ət müraft yə kəm dirtə. Çüm midaş, fən misəxt bə cüm naxoş. Fürsət af-tarancəm xəbər məgüft:

- Ey, filankəs, əmürdəni?

Həlbət, azarlüyiş bə sərəz, bə dəsaz - bə çü fənd fərə-cəyazsə «ha, əmürdənüm» mugufti. Miqəllətkarə mərd mixəndist:

- Bətənüm əxi, türiş ə dümbəytü zərim, bartani. Bura, bə Xuda əmanət!

Ü mərdə bə hənəgi çan sal buzəxəndə səxtəgariş bire, ə'si birəgariş...

Ruz ama, ruz raft; həmməyə dərirə kuftə kələ, mərd hə ü Əhmədi-biqəmiş bə tən səri pay daşt. Xəbər dürma, xəbər gəşt. Bə kələva dih yə dəstə co-cahil kurə əbirən ki: - «Ayə, ü bə kəs-kicmu guftire. Burayim, mu-niş guyim: tiyim qərdirə...»

Əzü do-tələb co-cahil yə siqmə bə tən naxoş amarə-nund, bədirənund ki, mərd çanə bəşundən, ə rast əmür-dən. Kukun dühəmə dümsük bistənund ki, «Tü gun!» «Nə, tü gun!» Hiç yəkiyə dühuni nəbabirən. Bə sərcan birə Əhmədi-biqəm bədaştan ki, çü karü. İşarə bistən, ürə tik sand. Bə axir nəfəs:

- Dastüm, - bətən - be çü amarəyind. Üşumuniş ə dümbeyşumu bəzərənüm, baraftanüm!...

KƏLƏ Ə'MLƏ

Həçuni dan, fələkə ərdoici sule. Bivəxt rixt həmrə'un. Mundim quqquliqu. Üzüm imu bə əngüşthamunaz bə nazar amarə hə'mrəun - guya dih- dürəyə kələ ə'mləyrim. Məsəlü, be kisə guftirand: "Varzü fçarü ü dih ki, kələ ə'mləyi filənkəsü..."

Sətəymu ə dih bə kinar, xudəyə bə qisməti cəm birə-birim. O' ən kuçigü, gaf ən kələh. Kələhmu, əqüldanmu lo'cic Səmədü - ə xiştən başü-lahicic¹. Səməd - mənə bacanaqmənü. Kəmi unversitetəsə magistraturayrə bə traktorçu ixtisasiraz varaste. Bə tən varis xiştən Mə'ni mərd əngdar diplomu müdafie səxte. Yə sovxozə bə hovva zərə, bə xari xarde briqadir bire.

Sərburmu Mursalü, ustuquni ciləxtə, çüm-ruyi gəznə, imani bə tərəzü. Nə xunde, nə durunde mühəndis-mirab bire. Təşnə nahre dihə, mal-qərəyə, baq-baqatə. Ə xiştən anbar bətən. Bul tə'rif biştən gəştə-dirə cugaha xiştənə. Həmişəyiş zərə vəgüfte. Bemu rast amarəni raykom Paşayə ə büroyi - ə çaqriş virixteymiş.

Mundüm mən. - Ə may amarə cümləqeyqu: həm be müxalifət, həm be iqtidar.. Bə hiç kəsaz rza nə mügürüm, ə'yid nə misam... Ancaq hiç vəxt pənə nəmundam. Tahnə hiç kəs nəmiziyü. Həmişə xubhayə, dirə-vəgüftəyə bə rəqbəti biram. Həqqə vir nəmisam, hə in

1. La- ərəbcə «heç»dirsə, «la hic» heç-heçə olmazmı?

həmrrə'uniş bə mən bulə dəs rasundəni bire.

Qələgəyic ruhani mərdə ə barə comərđiyi birə he-
kayətə bacanaq ə sidqi dül bəgən səxt.

- Ü mərd, - gufti, - tazə zəndə go'muş xiştənə də ki,
bə yə naxoş məlhəm başü. Bula - bəstə ədəmi diram
ki, hər did-vadidə hə be xiştən bəxastən. Bəcə yə rışmi
hist, əvvəl bə xuşaz, nəbaşü - bə zürəz, bə məkraz bə
fərmayiş xiştən bəgirorundən.

- Nə, hə'mra, kar dünyə tərəzüyü. İmbu ki, pərsəng
xahü. Hə'ddi ama, var-vari birəniyü. Huntərziş kərgə
Nəçənnik ə Cebala usta, ancaq sülkət nəşəxt.

Xəbər vəguftim ki, ü komu nəçənnikü? Çü kəsəyü
Cebala? Ə komu pərsəng kur bu munə ataşmu?

Səməd sər karə vakard:

- Abo mərdə güzari, - gufti, - Cebala mərdə hekayə-
tirə bə yar əngəst.

El sözü:

Yeyəydin qaz ətini, görərdin ləzzətini.

XAYƏKƏRG

ÖSÜNƏ: Rəvayət bisəxtənund ki, Cebala mərdə zəhməti bulu. Bə ruz kaştı-kari anbar-anbar, bula-bul bəgəştən, ancaq düte şeyə bə yə cuga nəbəaftən. Bə kinar be dürmarən yə babatə sər-təni nist. Yə ruz yə vaz ə'si-gəri səxtəni zən be sexaşi gufti:

- Mərd, sabur sə. Xas-pis bəzistənim, ə'si nəbaş, bə Xuda xuş nəmure?

- Çü? Bə Xuda xuş nəmure? Gaf afti də. Bin dünyə Xudə histü?

- Əstəqfürullah sə! Hist, qurbun başüm bə Xuda.

- Cebala yə kəmiş ə bülünd ama; bə cə'htaz xəbər usta:

- Tü bətəni hist Xuda? Bece?

Zən yəvaz karə ə sara güfti; həmiş lap lava səxt:

- Tövbə sə. Tü ə'siyi, gaftürə nə badastani. Mənə kuf, læctü parü.

- Axır ki, tü bətəni: məniş bə Xuda inammə başü? Əgər Xuda hist, qə mənə nəbədirən?

- Xuda çü dəre, bə qisməttü şükür sə. Xuda bətən əztü hərəkət, başü, əzmən bərəkət hist.

Cebala həçunu dan, lap bə dar vəşi, ə rast ə'si bu.

- Tü çü bətəni? Əzmən anbar karsaz hist?

- Kar bistəni, dulanmiş birəntürə çəmirə nəbadasta-

ni. Xuda ə quq tomu sə nə fukunü ki...

- Tü yəvaz ü gafa bətəni ki, Xuda histü?

- Hist! Mən bə ü qurbun!

- Üzüm ki, bətəni hist, mən ürə sə gürüm.

- Türə xətə dəgüfte, bə Xudayaz kartü nəbaşü, darabura azartürə keş.

- Nə, gərək ayird sam.

Zən di ki, Cebala ə hülvələ dürmare, bəst duhun xiştənə, dürma raft bə qunşi - bə şönişini.

Cebalayə yə sənəti bu: ə muy əs cələ abaftən bu. Cələyə bə ovdanha, bə məcgəha - bə tən yuvaha mikaşt, mürq müğüft. Kəklük birəncəm, bə cələ qırqovul aftarəncəm şar əbirən bu, mərkicə aftarani peşmu. Yəvaz, ə hə'tiyət xistən yə əlçim muy əs avar, nişt bətən lə'm-pə, dütə cələ baft, sələqə səxt, yəkiyə sətə çümi bu, un yəkiyə hə yə tak.

Ə sər sə'bəh cələhayə vəğüft raft. Bə baqçəha dürməncəm fikir səxt ki, «üzüm ki, Xuda hist, ü becə imbu?» Ü cəhəti xas bu ki, Cebala Xudayə bə xuba cuga bə xəyal avar. Yəsərə bə saku vəşi, bə yeylaq raft, Sənqinə ə'rüsünə bə bərabəri payist: «Bətənd ki, in ə'rüsuniş Xuda bə s'ənq gərdunde. Əxi, üşun düşmanhayə - govurhayə bə dəsi maftarund. Bə Xuda lava səxtund ki, imunə sə'nq sə». Cebala bə yə rag yovşan iliş səxt yəçümi cələyə. Bə'də giraşt bə dalda sə'nq nişt.

Cebalayə hoqqayi bə Xuda ə'yun bu. Bə həzrəti- Cəbrayil gufti:

- TÜRƏ ADAŞTÜ ƏQÜL AFTE, BURƏ, YƏ MÜRQƏ BƏ LIBASI AFTAN ÜRƏ BƏ CƏLƏYİ... Bil, sexaş başü...

Hə, nakumi Cebala ürə bə dirən ki, bə cələ kaştə cugayi yə mürq qanad bəküftən, çapalamış əbirən. Bə cani tərs baftaran Cebalayə, bələrzirən. Ancaq pay pısa nə bədərən, nəapayıştən, yəvaz baraftan bə künd, tamaş bistən. Par-pərəki rangbərang, bəzək-düzəgi bul, bə ru dünyə misili nə birə yə məhrəmə mürq... Cebala xəbər vəgüft:

- Tü kisti?

Mürq Xudəyə bə rə'yiraz bə zuhun ama, cuqab də:

- Mən Xudəyüm.

- Ha, tü histi?!

- Diri ki, histüm.

- Ha! Bə, qə mənə bin hə'l əngəstəyi?

- Dəs-paçaytü, çüm çələytü, həmməyi bə co-cigə xiştən, zəntü, o'- ə'yəltü... Çü bire ki?

- Hələ bətəni, çü bire? Ə həmmə bul, anbar-anbar karsaz mən, lö'hamənə cühnə nun-nümük varzunde. Sər-tənmə bin sayaqü. Bəce mənə dakardemə, xardemə? Mənə çü günahmə hist? Kuç- külfətə çü təqsi-ri? Qə bəmu zulum bistəni? Canmə bə qurd vəşi. Üzüm türə güftam, mənə bə cələyməni.

- Nərmə gaf şünöyi Cebala:

- Bire, həlbət, ə nazar mundeyi, in bə'də nimbu. Rə'hə' tin, buram.

Ə hə'limə mükalimə məst bu tat, nişt mərdə bə cani

bə hisab vəgüftən, bə say nahrən.

Nərm bu, virixt cini, şeytuni:

- Rə'hə' mütüm, murayi, - gufti, - ancaq dan, hələ yə çümi cələyə kaştə bürüm, səçümi bə kun kiseymə munde.

Mürq par zə, Cebala gah bə sə'nqinə ə'rusun dənişi, gah sə bə dəryə. Nakumi bə qənşəri dütə ə'yidnə xonçə ama. Bə yəki yə qizil bu, bunki yə xeylə... Ə qeyb yə sə-dayiş ama:

- Takə vəgiri, həmişə sə başü. Ü xeylə hə yə rastü. Cebala hə takləyə vəgüft, beçü ki, cib-cangali nə bu, kun kişəhayi sula bu. Xunçaha raft bə qeyb... Bü yə qizil tamaş səxtən-səxtən fürma ə saku. Bə kələ rə'h bə yə əslüyaz rubaru dürama. Əslüyə bə qucaqi yə kərgiş bu. Əvvəl Cebala salam də, bə'də yəvaz hə ü, xəbər vəgüft:

- Bəcə bartani?

- Bə bazar.

- Qə bartani bə bazar?

- İn kərgə sə füruxum.

- Bə çan bədərəni ü kərgə?

- Bə yə qizil.

Cebala qizilə də bə əslü, kərgə usta. Kərg ürə ə dəsi dürmarən xast. Cebala qaqund ürə bə sinə xiştən, şər-rirə, qanadayrə siqəl də, sexaş səxt. Ə kərg ərxəyin birəncəm sər xiştənə tik səxt ki, bə mərdaz kəlmə burü. Bər-bəzəknə mürqə Xudayə çələm dirənrə gaf se bə hasil nədürma. Əslüyə nə di. Bə yə çüm bəstən - va-

kardən ü qeyb birə bu.

Bə xunə bə rasirəçaq zəni ürə bə məsxərə naha

- To, bə cələytü kərg aftare? Ürə əcə düzdirəyi?

- Nə düzdiram, ustaram.

- İnanmış bürüm, sögənd nəxan, mərdmə kərg ustarey. Bə komu pulaz?

- Bə yə qizil ustaram.

- Qizil?! Hə, bastanüm ə piyərtü mundəbu?

Mərd bul-bul ə bə yeqlaq vəşirən, ə bə cələyi bər-bəzəginə mürqə ə aftarani, ə bə zuhun amarəni, bə üraz ə süxən səxtəni çəqqədər vakard-fükardsə, zəni sexaş nəbu.

- Duruyü, - gufti, - tü kərgə düzdirəyi. Bər xəlqə malirə şun bə dərkəli.

Cebala bə zənaz bə hücət, kərg ə yar dürməre; yə vəxt hə ürə dərund ki, bə xari xunə yə xayəkərg hist, işıldamış əbrən, ə rang - bə rang bəzərən...

Zən bə zəndaz bə ru mərd xiştən bədənişirən. Cebalayış munde mə'təl. Xayəkərgə bəgüftanund, bə dənışirənund, bə dandu xiştəniha bəzərənund.

- Hə hintərzin xayəkərg nist, - zən bətən, həmiş bə Cebalayaz hücətə aburən. Yə xeylə giraşt, Cebala gufti:

- Yə in tərzin xayəkərg bə bazar - bə tükun qizilfürux diram, ancaq ü lap balaca bu, Yə vaz çü fikir səxt, vəgüft xayəkərgə raft bə bazar.

Daraft bə tükun qizilfürux, ama, payist bə pişə piş-təxtə. Bə dəs xiştənaz bə vitrin birəyə nüşun də:

- Ürə, - gufti, - bə çan əfüruxtəni?

Tacirə bin cındıraz be gaf səxtən hövsələyi nəbu:

- Dara, bura, - gufti, - bə ruz kartü.

- Axir qiymətirə gun də!

- Ü bətü gərək nist!..

Cebala çü illah səxt, tacir nəgufti. Biəlac mund Cebala:

- Bə məniş histe... Əzü...

- Bəçe? Biyə r dənüşüm...

Cebala ar-abırnə dəstəmala vakard xayəkərgə kənd bə zahir, nüşun də... Həçuni dan, Tacirə çümhayi kələh bu...

- Əcəyü ü betü? Fürüx bə mən!

- Bə tü çü, əcəyü? Södə bistəni. Xasə pul tin, füruxum...

- Södə, guftirəni, be xuneymə nəbəğüftənüm. Məniş bə üzgə sə füruxum. Gərəkü ki, ustaragar başü. Be məniş yə qənd-çay puli munü, şükür!

- Bə çan bastarəni?

-Pəncəh manat mütüm.

Cebala cavab nədə, ü qiymət nəbadastanbu. Tacir tələsmiş bu:

- Səbist manat! Xuda bərəkət tyyü! Tin dəstürə!

Cebala bə mə'nayaz dənışı bə ru Tacir.

- Həftad manat.

Cebala hiçiz nəgufti.

- Həştad manat!..

- Tü, - gufti Cebala, - hə xiştəntürə bə ara bil!

- Nəvad manat!

Cebala bə tə'nəyaz gufti:

- İmu mərdim, mərdanə gaf sa!

- Xub, - Tacir vərəxşi. - Be mən yə nun puli nədaşti.

Başgun, sad manat!

Bə tən xiştən Cebala inanmış nəbu.

«Çalam, yə'ni yə xayəkərg sad manat»? - «Bəlkə bə mən sər bəğüftən?» - Fikir səxt Cebala. Həmiş ə dül girorund ki, yə rə'hiş çüm bülü bə Tacir.

- Hə, tin, vinüm, çalamin pul bədərəni?!

Tacir zu buxçayə vakard, yə tazə sad manati kənd, də bə Cebala...

Ü mərdə yə in tərzin puli hiç vəxt nəbirəbu. Bə ü gürəyiş xayəkərgə ucuz fūruxtəni bə əqülü na'ma. Xayəkərgə də, ə tükun qizilfurux dürma, yə çanta aft, bazarluq səxt, vagaşt bə xunə.

Zən, o' - əyələ so'qatə ə buliyi xeyli şari səxtund. Çini keşu kük bu ki, yə cümə'iyə amarə-raftanirə nə dastund. Hiç kərgiş bayar nəbu...

Cebala yə vəxt, hə ürə di ki, ə'yəluni bə xayəkərgaz vazi bistənund. Səhəbxunə xayəkərgəhayə vəçi bə kişə. Be çü ki, Tacir qədəqə səxtə bu, bə hiç kəs sır nətin. Əgər bu, yəvaz biyə.

Bə kündi tukun pay daşt. Tacirə bula müştəriyi bu. Nə, Cebala vaxarist bə çüm Tacir. Daşt dəs xiştənə bə zəndaz dənişi, Cebala sər xiştənə cumund. Yə'ni, «his-tü - avardam». Tacirə saburi nə rasi, dər-duhun xiştənə

büzmə-büzmə səxt, sərə cümündən kimi bə yan güft. Yə'ni «çante?» Cebala dəs xiştənə tik səxt əngüşthayə aralı güft. Yə'ni ki, «Panştə!». Tacir yə sayaq şar bu müguftiri, sə par bizənü. Nə, par nəzə. Yə qəllə buzəxəndə səxt, bə'də ə rag vəkəndə dar çələm aparistənsə, hə bun tərz afta sə bə ru, mürd...

Bə tukun birə ədəmiha Cebalayə güftund, bərdund bə tən Nəçənnik ki, in mərdə bə dəsi tilsim hist, əngüşthayə vakardən kimi ədəmi əmürdən, Cebala:

- İn mənə dəsmə, - gufti, - əngüşthaməniş rə'hə! Kumuşumu əmürdəninid? Gafşümü duruyü, şarü...

Nəçənnik Cebalayə bə tən ədəmiha bə gaf nəgüft, ancaq həmmərə ə kabinet kəndə bə'də bə hükəmaz ama bə sər Cebala:

- Nə'səytü hist? Bəkəşirəni? Bə sər-mixtü çü hist kən!

Cebala panştə xayəkərgə dürvard, naha bə sər ustul Nəçənnik.

- İn xayəkərgə betü əce? Ə çücə düzdireyi?

- Nədüzdiram, imunə kərgmu hist, in tərzin xayə bistən. Nəçənnik dənişi bə cır-cındır Cebala, dənişi bin möcüzəynə xayəkərgə... Təməh' bə ü zür ama. Xast Cebalayə tərsunü, xayəkərgə müftə ustunü.

- İn xayəkərgə bil munü be prokuror. Meyitə müayinə bistən. Üzüm sə türə nə'rə se.

- Nə! Nə! Un tərz nəsə! Mənə zənmə kələ həyasüzü. Mure bə OMON şikayət mise.

Ü numə bə şünörəni Nəçənnik tərzi. Çünki bü vəxt

Əlahiddə dəstəyə bura sərİRə surguyi nəbu.

- Xub! Tü bə çan afuruxtəni xayəkərgə?

- Tacir bə yəki sad manat də.

Nəçənnik üzüm bə sər afta ki, be çü mürde Tacir. Əxi, yə xayəkərgə bə yə həzar manat fūruxtə bu bə Nəçənnik. Diyə vəxtə duraz nə səxt Nəçənnik. Yə sanbalinə zühne vəgüft, seyfe qilinirə vakard. Panştə tazə sad manati avarde də bə Cebala.

- Bura, - gufti, - be tü yə xasə sər-tən düz sa. İn cır-cındıra şun bure, bə tü layiq nist. Ke nə'rə səxtüm, biyə.

Cebala yə xeyli tərsirə bu. Yə ütərgi çü usta, çü nə usta, zu vəgəşt bə xunə. Zənə ə kar agah səxt, pulə də kı, zən hətiyətirə danu.

Səbə'hinə ruz maşin Nəçənnik ama.

Şofer bə Cebala gufti ki, türə Nəçənnik bə idarə çüm bədaştən.

- Qə cüm bədaştən mənə Nəçənnik?

- Mənlük nist, biyo niş bə maşin.

Tacirə ə qəfil mürdəni Cebala hətiyə bistan bu: «Nə-buraftanüm» nəmidast be guftirən.

Həlim gaf səxt Nəçənnik:

- Çü bu, sər-tən nəustari?

- Qismət imbu, mustunüm...

- Xayəkərg avardeyi?

- Nə, - gufti Cebala, - əxi kərg hər ruz xayə nəbistən.

- Bastani, Cebala mərd, imu – mən bə prokuroraz ə barə Tacirə mürdəni kələmat səxtim. Ü türə avarde

ədəmiha çouq-partdani səxtand, cəmə'ətə zərənd beki-beki... Tacirə kəs-kici amarə bu, bə rə'h dərīm raft. Bə duxturiş tapşir səxt prokuror ki, nakumi ülüm varnə rə'y nö'sü. Ancaq hə bə iraz nəbarəstən. Ü kərg betü dərdü - sər makunü. Dedi yəki mürde, səbə'h yə üzgəyi sə mürü... Tü yə fəqirə ədəmini, mən bədirənüm, sərə-dərđi sə kəşi. Bə yazi-puzi maftani. Bə pisə ədəmi rast miyəyi. Gaf mənə cani ürü ki, tü ü kərgə fūruş!

- Bə ki furuxum, Nəçənnik? Yə untərzin haldanə ədəmi əcə afum?

- Haldanə ədəminə imu betü mafim... Hələ ə'məl türə gun, ü kərgə çüst qiyməti bə çən sə fūruxi?

- Sağ başi Nəçənnik. Gafa düziyi, kərgə məsləhəti bə mən nist. Ürə bə xunə zən sərbərə'h bistən. Üriş ki, bihəya! Mən həyamənə bədaştənüm... Beçü ki, bətə-nund, ə bihəya həya dar.

- Xub! Yə kəm zühuntürə şirin sə. Bura zənə razigər-rirə ustun, vagard biyo.

Cəbalayə maşin bərd, maşin avard. Üriş zənə gafürə rasund bə Nəçənnik.

- İmunə daxmemu barzirən. Bə kinar arkərə, əgəm ki, bəmu yə babatə xunə həzür sand, tiyim kərgə be-şun... Nəçənnik dūrma, daraft. Becəsə zəng səxt, «ha», «hü» gufti. Bə dül xiştən çü naha, çü vəgüft, ru xiştənə güft sə bə Cəbala, gufti:

- Bə tuş arkərə, bə sər angurbaq mənə xuneymə hist. Yə çuban əbrən uncə. Bura, dəniş, ü xunəyə sə tüm be-

şumu...

Yə vaz maşın bərd Cebalayə. Zən Cebalayış bə maşın başı. Bə sər angurbaq bə xunə Nəçənnik bə tamaşə dürmarund. Çuban ə zir çümdənişi bin ədəmiha, guya hə xiştən bə xiştənaz gaf bistən sayaq:

- Bin ara-ətraf in Nəçənnikə to nədəərə ədəmini hələ munde, - gufti. Zən şünöyi, ancaq bə şofer gufti ki, imu raziyim, sabah biye Nəçənnik.

Zən Cebala gudə gaf səxt bə Nəçənnikaz:

- Ü kərg, - gufti, - Xudəyə möcüzəyrü bemu. Üzüm ki, dültürə mürqi bə həvəs ənü kərgü, həlbət üriş Xudəyə qismətirü. Bə Xuda sögənd bədənüm türə, imunə nə-firmu!..

Nəçənnik ə sidqi-dül cumustə gaf şünöyi. Şoferə bə ruz natarius fürsə.

Xunəyə kupçerə aft, beçü ki, natarius əvvəl ürə sə xəbər vəgüftan bu.

Natarius zu ama, xeyli yazi-puzi səxt. Həlbət məsləhət nə bu, ə barə kərg gufti-gu sand. Xunəyə qiymətirə yə kəm ucuz guftirund, be çü ki, bə vərgi dəlalət nəse.

Kar bə tamum, zən Cebala yə tünükə kisəyə avarb bə tən maşın, vakard əngülrə ki, kərgə nüşun tüyü.

Nəçənnik kisəyə nəvəgüft, kərgə kənd, naha bə pısa-in kətil maşın. Tazəkar nist, ü mərdə kühnə şəkərirü: həm o'- alət xiştənə, həmiş bə dəsi aftarayə mişund bə pısain kətil maşın.

Yə xeylə aralü birbüründ ki, Nəçənnik:

- Ə mung maşın xuşmə namaran, - gufti, - firə piri-boyrə düz sə!

Şofer kələhə gafirə bə duru nəkənd. Maşinə daşt firma. Nəçənnikə düli tar-tapul bistən bu, davam nədə, xast ki, üriş fire. Dərə aralü səxtə-nəsəxtə ə tən səri pırıldı giraşt. Kərg bu, par zə sə bə qüblə raft...

Gafsüz-atursüz mund Nəçənnik. Bə şofer hiçiz nə gufti. Bə maşın niştəni bə pısain kətil, bə dərün şapka xiştən yə xayəkərg di ü. Əz un xayəkərgun bu...

BƏ AHİLİ YORQAYI

Bacanağa ö'sünəyi bə xəyalmu pərvəriş də. Yə gurunə sükut afta bə araymu. Mursal qapaz zə, varzund sükutə:
- Yə Cebala numlü mərdə mənış bəşinəxtənüm, - gufti.
- Vaqiəyirə gaf sam, fən səyid; bə ü başirən, nəbaşirən?

V A Q İ Ə: - Ü Cebala mərd bə ahili vəxt xiştən ə Zaqlü ə qunaqi amarənmiş. Bə məcgəha dürmərəncəm əzunla mərzhə bə çümi yə zənən xeylaqi vaxarist. Yə kəm pişova bərəftən, bə zir rə'h yəvaz ü zənə bədirən. Mərd həçuni bədaştən ki, ko'urəvəçinü - ə o'kəniha purnə bəçirən. Nə, yə xeylə rafta bə'də Cebala bü zənəz sə bə rast amarund.

Əvvəl Cebala xəbər vəgüft:

- Xuvar, mən dastə rə'hə ədəminiri. Əcə amarəni, sə bəce uğur tü?

- Bə Bilici biram. Bə Qəmçə Qənü bartanüm. Kuçigin xuvarmə uncə bəbrən.

- Tü xiştəntü bilicici?

- Nə, mən quşçicüm.

Cebala zənə gah ə kinar nohur girorund, gah şaxa güft, bə sər rə'h vəşund. Be çü ki, rə'h liqqə lamad bu. Zən yəvaz çüsə gufti, Cebala nə şünöyi. Bə dərün baqçə, bə yə ko'urəgi zən pay daşt:

- Bə tü çü karəyi?

- Mən çiçicüm, - gufti Cebala, - ə tən yə dustmə ə Zarq-lü amarənüm. Həmra birəyim, bə yə cuga əsgəri səxtə-yim.

Mərd yə ho'ur arə də, bə'də xəbər usta.

- Pəs türə xuneytü, mərdtü nist?

- Ə barə mərd suxtam... – gufti ü ruzə həmrayi.

- Hələ qoraqi, kəftü xastə mərdə qəd misəyi... Cebala bə çüsə çüm zə, xəndist.

- Nə, mərd, canayə gaf nəse, mən ü karə dəh salü nah-ram bə xari.

- Bə xari nahreyə bə dəs vəgüftən müşkül nist.

Firmarund bə zir rə'h. Ə zir kulə bə giraştəçaq beki vaxaristund. Cebala yə şitə «hi-hi!» səxt, yə'ni xəndist.

Zən:

- Sərhə'də nəgirar, - gufti. - Tü bə mən bü zir baqçə “xubar” bətən biri...

- Ha, guftürüm. Üzüm hə çuni dan ki, birartü uqraş dürma...

- Bətənüm, əxi...

Bə tən yə vaçaristə dar payistund. Niştundü darə bə kəməri yanbəyan, dinci səxtund. Hərə bə əqül xiştən amarəyə gaf səxt. Həmiş beşsun bin məqam bin ru dün-yə ə güzar mərd-zən əfzəl gaf nəbu. Cebalayə ə düli bə-giraştən bu ki, in zənə qurdə tüyü.

- Bə çantə şüvər raftayi?

- Hə kələha guftirən sayaq, bə həftə şüvər raftüm, yə dad anlamış nəbürüm, yə mə'rifət nədürüm.

- To! Həftə şüvər? Hənəg bistəni?

- Nə, nə! Hənəg qə? Birerə bətənüm. Süftə bə Fındığan raftüm bə dühül - zurnoraz. Sə ruz ə'rsi səxtund be mə. Xuba kuk bu. Hə'yif zu mürd.

- Tü küşti?

- Nə, bə Düdari maşın paristə bu.

Yə kəm bə'də bə Qaragöz bə sər zən xastund mənə. Sal nəkəşi, dürmarüm. Bə Saqlocə, bə Bilici bə Çuxura Zimi raftam. Həmməyi əcvəlü.

- Ataş bə to külləytü, diyə çücə mund?

- Paşa amarəbu ə Zərqava, nəraftüm...

- Üzüm bə mən çü cuqab bədərəni? - Cebala pay daşt, vagəşt sə bə zən, bə zəndaz dənişi bə ruyi ki, çü sə gunü.

- Mənə bəgən bistəni?

- Be çü, xasə mərdi, ancaq be mən nə! Bəs türə zəntü nist?

Zən in tərz gufti, həmiş ə xəlvət bə Cebala çüm naha. Mərd ə cuqab virixt, «hi-hü» səxt:

- Xasə mərd bə xasə zən həmişə qismət nəəbirən. Razi baş.

- Bətərsirənüm, bə barəymə üzgə təhər fikir misəyi...

- Nə, tü haldanə zəni: sərişun kar nəşəxtə ü mərdunə, türə rə'hə' dərand...

Yə kəmiş zəvər-zirə, çini-çunu, «bə xaturtü», «bə xaturmə», «ə dültü», «bə dülmə» varnə-gafəyə vakardund, fükardund bə tala. Zən gufti:

- Xub, bə qəmcə Qənü kəm munde, biyo! Dir nəşə,

amarəgar imbu...

Bəlkəyiş Cebala əymənmiş bu. Ə niştə cuga xiştən be çüsə nəvəxişt. Ə lüvə palutin ə qastə durazmu dulo-lu mundə yə zərdə sarmaşuq bə çümi vaxarist. Həçuni dan qilində bu; ancaq mührəhayi para birəbu, tuma ru-zundəbüründ. Həlbət bə vasal rangbərang gülhayı bire. Cebala sarmaşuqə vəkənd, vəcəhund bə ara əngüştəha xiştən. Çəqqədər siqəl də sarmaşuq bə hal nama.

- Xuda suzundə, varas biyədirə!

Mung zənə hə bin dəm ə zir üşə giraştə OMON-çuha şünöyi. Sə bə mung vagaştund, Kamandır gufti:

- Fən səyim, çü qərqişü? Bəlkə üşəyə düzdirəgarü.

Əlahiddə dəstəyə kamandiri əzü o'-alət xiştənə kəndə zən xəbər vəğüft:

- Tü qə cır zəri? Kiyə qərqiş bistəni?

Zən cuqab də:

- Bin mərdaz bin rə'h həmrayim. Mənə qurdə səxt. Bə ü guftürüm ki, mən un tərzin karə dəh salü nahram bə xari. «Nə», - gufti, «gərək başü!». Mən ürə bə xaturi razi bürüm, ü əzmən xiş güft, namarən, mürq murada bə hasil nəbədürvardən.

Kamandır cəzm bu:

- İn mərdə, - gufti, - kələ günahi hist. Zənə qurdə səxte, tö'bəyrə ə şəd kənde, ancaq murada bə hasil nədürvarde. Gərək imu ürə əzü mirasi-əzü nazikə cugayı ə mürq murad yə ho'ur vərixim!

Cebala sər xiştənə əngəstə bu zirova, bə dərün duhu

xiştən çüsə gumuldəmiş əbirən bu. Kamandır ə səxt ləgəcü bu:

- Bə zir buztü çü bətəni? Aşkar gu?!

- Hiç, bin zulumaz kələmat bistənüm.

- Çü kələmat bistəni bə zulumaz?

-Ə'zizmə birəyi. Bə numtü mürq murad guftiram.

- Hiç, bətənüm ki, səbist sal zəvər türə ə gərmi, ə xini-ki daştam, tü əzmən dulolu mundəyi. Dülmənə sırirə yə tü dastayi. Üzüm kar çini amare ki, sal nə, mah nə, ruz nə; hiç sə'hə'tiş nə, - yə ho'ur mən əz tü dulolu sə munüm. Mərđi, davam tin, tab sə!..

Xəndistəgara bul bu. Ancaq telefon macal nə də. Ratsiyə xəbər də ki, bə Xizi Hacı Əbdül, İcra aparatiyə güfte, zu biyəyind!..

Mursala nəqül səxtə vaqıəyi bə sər amarən kimi Səməd ürə sancmış səxt.

- Mənim sözüm haqqı yazıb-pozanda,

Sənin gözün dana ilə buzovda...

Nəbu, xirdə səxt bacanaq: - Un Cebala kucə, in Cebala bəcə, - gufti, dürma raft.

ŞİRMAHI¹

Ə yətim gaf vakardim, yə yətimiş bə yar afta. Ürə bə zühun avardən, vaqiəyrə nəqül səxtən suvabu. Be çü ki, ü bə hiç kəs nəbaşirən. Payi xari güftə-nəgüftə maysüz munde. Yarayi xas nəbirə, dünyayə ə şirniyi həzz nəvə-güftə yə nistiyiş kəşi. «Yə ruz amarəgar yə ruz bartan», bətəhund. Ancaq ke? Ürə hiç kəs nəbədaştan. Piyəriş kəm zist. Bə numi Şirmahi bətən bürund ü yətimə. Ə may bə ü yadigar bu ü num. Fəhmi bu ürə: hər ki ürə numirə bətən bu, ə hər kəs ki numirə nə'rə birəbirə bə-şünöran bu mehr bəaftan bu, qiliq badaştan bu xiştən bə tən xiştən Şirmahi.

Üriş guftirand ki, əcəsə bəstəgar, ə yə üzgəcə bakardən. Qiryətin dürma ürə ügəyə mayi; bə çüm duqma di ürə. Nə bü xunə yada mərd avard, nə xunəyə şədirə varzund. Mərdə ədəmihayə bə küməkkəşiyraz ə üz baq paraqçayşun, tar-taxiliş əbiran bu, bər-bəhəriş beşun. Ügəyə mayə numi Şirmahiyə bə ə'yni-əqüli nama.

Ə süft – hə ə saqluqi piyəər «xuvar» gufti bə ü, «xuvar» nə'rə səxt ügəyə mayə. Xuvar Şirmahiyə piyəəri, mayi, həmiş birari bu. Əz un vaqiə bul-bul salha giraşte. Üzum bü barə süxən səxtən, həlbət ki, Şirmahiyə ə yə takə zumustun dürmarəni sad pay hasandü. Dəsmunə darim, çümmunə bəndim, vakunim, sə gunim ki, Şir-

1. Şirmahi–balıq südü anlamında.

mahi bə həddi-bülüq rasirə bu; ə yə dura cuga bəyi bə xazmuni amarund, «ha» vəgüftund. Be çü ki, hələ hiç kəs numirə nəkəşirə bu. Xuvar ə Şirmahi ə barə xunə, ə barə kəm-kuri əmlak həlali usta, ürə be ə'rus bə rə'h səxtən hə'züri di. Xuvar yə nəsəhətə dü də'fə təkrar səxt:

- Zühun be həmmə - ələlxüsus be marnə - be ə'rüsun, be zənun bəlayü, - gufti, - Zühuntürə dar. Bə qəribi bartani, bə pisə ədəmi ürcə'h anbaşı. Saburtü bul başü, mungtürə nəşünöund. Ə kələmattü igrənmiş nə başund.

Xuvar dürma, daraft - əcəsə bə avandə mührə bən-zəri birə yə siyə sə'nq avard. Ü sə'nqə yə balacə sulayriş bu. Rusmu avard ügəyə may, qilində səxt, əngəst bə gərdən Şirmahi:

- Ha, bə tü qədəqə bistənüm: ü sə'nq ke gaf səxt, türiş zühun vakun.

Bə komu vəxt - və'də dərə bürund, hə bü vəxtiş amarund tazə qohuma ki, ə'rus bərund Şirmahiyə. Xuvar bula cihiz təklif səxt. Rə'hşu ə daq-daharü, münasib nistü, guftirə ə xirdə-para, ə dərün sanduqi üzgə cer-cehiz nəvəgüftund be ə'rüş amarəgara.

Salamat raftund. Kaş bütün bə rə'h dürmarəgara salamət rasü bə manzul. Dar-bari, hər-hə'yvuni birə bulin- bərəkətin yə xunə bu aftara cugayi. Damar qiliqin mə'lum səxt. Şirmahi bə pay vəxişt, sər xiştənə cumund salama usta, ünsiyyət aftund. Ancaq ə'rus bə zühun xiş-

tənaz hiç yə kəlmə nə buri.

Ə xü'nə təzə burə birə ispiğül xalçə şund bə zir payi xüsür - may kuk, üz dəs xiştənə zəhmətirə. Gümüş kəmər də bə ü xüsür - piyə r kuk. Ancaq ə'rüş yə kəlməyiş nəburi. Maç səxt xüsürə-mayə, maç səxt xüsürə ədəsi-piyərə. Çü xəbər vəğüftund, sər xiştənə cumund: yə'ni «ha!», yə'ni «nə!». Varast ürə sərzuza dustaqiyi. Co'ru ə dəsi nəafta. Xunəyə ədəmini təmiz di azbara. Bə sər də m bu siməvar, bə ru ədəmi bəxəndistan bu iskan-nə'lbəki. Sələqə-səhman cuga aft be rəh'əti. Xüsür may vəxt aft, nişü pəşə şunə bizənü, Şirmahi pəşə didmiş səxt ki, dəs nədarü. Əlçimhayə bə buxçə vəçi. Xüsür bə cəhrə nişt, ə'rüş dəs rasund. Ə cəhrə dürmarə rusmuhayə bə şuqqa vəçi, ə tiyan dürmarə ranginə rusmuhayə vərəngəst ki, xüşk başü.

Şirmahiyə xəmir şiştəni, lavaş vabardəni bə xuşi ama xüsürə:

- Xuda bə piyəri rəhmət se, - gufti, - bə tü in sələqə-səhmana vamuxtəgarə!

Ə'rüş yə vaz kar-lal dənişi.

Ə tala amarə mərdunə gərmə o'yrə, güvəcirə hə'zür müdüründ səbəh'-şangum. Süfrəyə vakardəni, vəcirəni minnətsiz bə sər amarən bu. İmbu ki, mayə xüsür ə barə ən çüsə gaf bəngəstan bu, ə səxt - ə yavaş süxən bistan bu. Ə ə'rüş gaf nəbədürmarən bu. Ancaq bə sər xiştənəz təsdiq misəxt: yə'ni «a'bi, hə huntərzü!». Çüyə xəbər ustarani ya yə dəs xiştənə, ya hər dümiyrə mücu-

mund; yə'ni: «Bə sər nəaftarüm, bə'də çü bu?».

Duraz nəkəşi xunəyə mehri. Ə'rüsə ə amarəni çarpanc mah bə'də talayə vari rəhə'tişunə qidiq də. Külfinə gaf dər-dərvazayə kuft, sər süfrəyə gəşt. Ədəmihayə iştahi parist: nunə çarəsüz xardund, çayə tami vir bu. «... Ə tala bətənd ki, filankəsə ə'rüsi lal-karü...»

Ə süftə intərzin rəxnəyə ə paxili, ə çumnəvəgiri bə'əməl amarənirə dastund. Ancaq də'vam nə dərund.

Rubəru ə ədəmiha şünöürund ki, beki-beki bətənd: «Axa, üşünə avardə ə'russu şikəstü.» «Xuba mar-nəyə ə üz dihi rə'hə mütund? Ə tala nəft miyərund, nü-mük mustunund»...

Bərasirən bu məqlətəyə dəmi bə Şirmahi. Ancaq bə dəgüftənbu, dəs xiştənə ə kar nəbədəştən bu. Ke xisrənirə, ke vəxiştənirə dastagar nist. Xunəyə o'yi, çayi, süfrəyi bə cugayrü.

Var tala çüm xüsürə, çüm süvərə çini dəgüfte ki, ə ə'rüs dur gəştənə, dur payistənə səläh bədaştanund. Yə ruz zənə xüsür bə mərdə xüsür gufti:

- Bə zəvər sərmu Xuda hist. Gül varnə ə'rüsü. Bə qanacaqi, bə sələqəyi gaf nist. Ancaq kar-lal bədənişirən bə ru ədəmi. Qə zühuni nistü?

Talayə rişxəndi nəbarastan bu. Dihichaşu üşunə bə küy vəgüftə birund.

Əymənmiş bürund ə ə'rus. Gaf naharund ki, burand, yə üzgə ə'rüs xahund, biyərund.

Bə cəhə't əzin dih beşun duxtər dərən bürund. Bə

hər xunə üşünə ə pisişun gaf bistən birund, qiybət əfükrdən-bürund. «Be çü ə süftə üşun dihichayə bəgən nə səxtund, bə kinar raftund?..»

Diyə bə Müşkür nəfirmarund, ə türkha dühunşun suxtə bu. Ru güftund sə bə tatustun.

Ə kündi Afurca yə zühunlü, dühunlü marnəyə sura-qirə ustarund. Səliqçi üriş gufti ki, ü marnə bə xunəha nərafte, num səxtand, karşu bə sər nəamare. Be ənü dühunlü- zühunlü marnə bə xazmuni raftund, «ha» ustarund.

Bə pişə xunə, bə sər çartə qaymə yanhayi çubuqçapar yə baqdadi hist. Bə ru çubuqçapar suvaq kəşirand. Sərirə bə şax-şüləyaz, bə qiciyaz dəgüftand. Bə rastə duvar, bə münasib cuga ə çigə kərpic to kəşirand. Həçuni dan yə pustinbətənə mərdü, bə sər yə kələ sə'nq nişte - ə səri dürə bədürmarən. Bə cuga dər eki-eki aralu zərə birə sətə xuma təxtə histü-kərg-kicə, hər-hə'yvun dərünə nədaray guftirə. Qab-qacaqşu, sac-sacayaqşu uncə əbirən. Uncə nun bistənund, qafun əbürcundənund. Şirmahi de'di şirə dəxsundə bu. İmrüz -ə sər səbə'h - bə kük həməşəki ə həmmə pişə vəxiştə bu. Yə seyrək kulak amarə bu; sakuha əbləq birə bu, ancaq səxtə xinki nəbu. Bə süfrə çay-nun də, Şirmahi, kiyə bə çü södə birənirə ə ruşu xund. Dürma, də sə bərd bə sinə xiştən, sə'nqə dürvard, bəguş xiştən güft, yə vaz naha bə cugayi. Hə bü qilində birə siyə sə'nqü - urvatsüz, xinik!

Xunəyə ədəmini dürma. Hiç kəs bə ü məh'əl nəna-ha - bə çü sələqə birənirə xəbər nəvəgüftund. Kəs-kic, cəmə'ətə bə ru birəyi kurə bürund, raftund be ə'rüs...

Şirmahi dəs xiştənə bə kar ulaş səxt. Zirpayi birə kü-hnə həloyə, pusthayə vəçi, kənd ə baqdadi bə bürun. Yə para pust qusband avard, pustələk səxt əvvəl ru to'yə, bə'də duvarhayə şirə də. Xüşk birə çaqlü rışmin peydə səxt bə ü baqdadi.

Bə to ataşə qurdə səxt, qazançəyə naha ki, şirə bür-cünü. Tur-tur səxt həloyə, pust-pustələkə avard şund bə xari baqdadi. Həçuni dan, ə yari dürmarə bu bə uqu-fi dürmarə məqlətə. Hə ə qəfil, ə sər zəvər dih mung zurno dürma.

Tə bin məh'əl çü bire, gun, duru bire. Lərz afta Şir-mahiyə bə cani. Dühül vəşund təzyiq xunirə. Də kəməx xiştənə bə qaymə baqdadi, dənişi bə tala. O'-ə'yəl dih kurə birə birund bə çal-çapar. Dühül bəruzundən bu qərqi-nə xacamuza ə qərqədar. Lap kündü, nə gun sər məhə'llə dih. Zu avardund bə dərkəl günüyə. Zurnoçiha rasirund, dəm daştund. Həmməyə kurə birənirə, 'ərüsə ə əs fürmarundənirə çüm daştund. Yədəkçi lap ə qurd güftəbu o'sar əsə. Beçü ki bətərsiran bu: əs maramu, maçarunü ə'rüsə, şikəst mise. Ədəmiha kurə bu. 'Ərüsə hələ nəfirvorundud.

Gərək xüsür amarən bu, ciloçiyə düşərrigirə dərə bu. Zurnoçiha sə ə'rüsə, kəs-kicə vəcəhundən bu. Hə bin udum yə cıra mung ədəmihayə dələrzund, gurə-gurirə

buri. Çüm naharund ki, kistü - çü bire?

Ə'rüs bu, tazə ə'rüs. Şinəxtə bu Şirmahiyə. Həlbət kisə nüşun dərə bu. Üriş vəxiştə bu hikkəyi:

*-Ə kar gəlin, lal gəlin!
Binəsib, bihal gəlin!
Qazana bax, süd daşdı,
Qalmısan məlal, gəlin!*

Ə qaymə təpər aft Şirmahi. Ə sinəyi ataş vəxişt. Cırmaq bistən bu sinəyrə, gərdənirə qilində. Sənqə kənd Şirmahi, tulaz də bə künc baqdadi, dürma yə pay pişova.

Ədəmihayə xamuş birənirə güzət səxt. Ancaq tabi nəbu. Cani ataş güftə bu, bəsuxtən bu, cızdaq əbirən bu. Muguftiri be şahpər vakardən, be par zərən hə'zürü. Ə ruyi mührə-mührə o'-ə'rəq bərixten bu. Bə guşə bişmə yaz ə çüm-ru xiştən ə'rəqə vəçi; saqa dəs xiştənə pişova - sə bə tazə ə'rüs duraz səxtəniraz fəryadire bülənd birəni yəki bu. Həçuni dan bərq zə, yə palutnə darə gövdəyi ataş güft; nalə bə saku vaxarist, vagaşt:

*Atlanıb gələn gəlin!
Əllənib lalən, gəlin!
Mətah yəhər qaşında,
Gözün ocaq başında!..*

Həmmə - qunaquniş, dihe cəm'ətiriş, xunəyə kuç-külfətiriş və'hş varnə bu. Zurnoçu a'lət xiştənə pənə

səxt, dühülçi sər naqarayə dəgüft. Tazə ə'rüs tərzi. Ü şü-nöra bu ki, Şirmahi ə kar-lal birən səvayi həmiş müt'i-yü, avamu. Rubəru dirə bə'də: - Həmmə duruyü, gufti. Bə düli ama ki, Şirmahi ürə sə dartunü ə sər yəhər, sə vaçarunü bə dərün lamad, se tapdaq...

Şirmahi yə kəmiş ama, pay daşt. Həçuni dan bə tup tazə fitil naha; bə türki guftirəyə bə tati bə sər də:

*- Günimə, biyo!
Sam türə sino!
Bartü bə yəhər,
Çümtü bə sər to!..*

Kələh bu Şirmahi bə çüm ədəmiha: mərtəbə bə mərtəbə vəşi zəvərə. Mat-mə'təl mundə bu həmmə. Mərdə xüsür bə kük ə xo bivəxt vəxiştə naxoş doist pişova:

- Ə cəmə'ət, mənə ə'rüsmənə zühuni hist! Lal-kar nistü Şirmahi! Vagardunind ü əslüyə bə dər xunə piyə-ri...

GUŞVƏRƏ

Hekayə. Dihayə bə yəki Şə'bi numlü yə yətim bəzistan bu. Ə payi xari güftə vəxt bə ruz mal-qərə baraftan, cəmə'ətə malirə bəçarundə, nəxirçigəri bistan bu. Dihə ədəminiriş ürə xaturirə bəxastan bu. Hər ruz ə yə xunə nəm-nunirə bədərən birund. O - alətirə, şal-tiraxirə bərasundən bürund.

Bü ara, bə dər-dərkəlha yə yətimçəyiş bu. Səlmiyaz bu numi, Səqiş bədən bürund. Sə ruz - panc ruz bə yə xunə, panc-dəh ruz bə yə üzgə xunə güzar bistan bu. Həlbət, bə kiyaz çələm qiliq bistan bu - xunə bəruftan bu, ə'yəlunə cəhnə kühnəyrə bəşuştən bu, ə hər xunə qisməti çüstsə, untərziş dolanmış əbirən bu. Vəxt pay xiştənə kəşirə; ürə bəcə gül vakardənirə, bəcə gül əngəstənirə dastagar nist.

Yə vəxt ama ki, kələ ə'mləha gaf naharund. "Biyərim in yətimçəyə bin yətim quş səyim, yə suvab başü." Mərdun «ha!» guftürund, huntərziş səxtund. Vəxta ki, cə'm bu mərd-mə'lə, zo'-zən avardund yətimçəyə bə andaza nəxirçi, üriş ə həng ə dirə-şünörə xiştən bardankəyə avar, ə barut Afurcə fkard: tüfəng şünü. Mürqə ləng di, bə fitil minnət nəmund. Yətim Şə'bi hiçiz nəgufti, karə bə kahnəti nəraft.

Səhə'b mal-həyvun bəyi həqq curə səxt. Üzüm nəxirçiyə purə kəndüyi bu. Bə xunə xiştən nu aburan bu, çay bəxardən bu.

Sə'qiş ə dərkəlha kurə birə bu. Zo-zənə, o'-ə'yələ

cəhinə alətirə nəbəşuştən bu. Gaf nist, üzüm ü zən bu-zən nəxirçi Şə'bi. Bə zənha çüm naha. Xast bə kisə xunə başü, kiyəsə rə'hirə bure.

Yəki, düte... Yə pay ama pişova. Yə şangum nəxirçiyə girinc səxt:

- Zənhayə guşvərəyi histü, - gufti.

Şə'bi çuq nədaşt. Ə cəmə'ət kurə səxtəyi, çü bu, yə düte guval gəndüm də, guşvərə usta, avard bə xunə, zənə şar səxt.

Səqiş bə xuneyşu birə çəqistə para ogunəyə bə pişəyi giraşt. Guşvərəhayə bə ara əngüştha xiştən vəcəhund: yə'ni çələm başirən?! Ə saq dənişi, bə sol dənişi, bə çümi vaxarist, bə əqülü ama ki, be guşvərə bə guşhayi sula nədürvardand.

Səqiş dör xard, dərzenə aft, ama bə tən şüvər xiştəni:

-Biyo, - gufti, - guşmənə sula sə!

Nəxirçi ə dəs zən dərzenə nəusta:

-Tü, - gufti, - Səqiş, - karə ə süftə çalpaşux əngəstəyi. Be guşvərə sula kəndən mərd xunəyə-şüvərə kari nist...

El sözü:

Güzarın yırtıcı ilə düşsə, çomağı əlindən qoyma!

Daha kəsə, daha yığcam: yetim qızsan, qıvrıl yat!

İXTİLAT

Bə həmrə'untürəz bə sər Xoşni¹ birəyi? Yə kəm zirə Gədigə, bə bülündə dahar Locihayə dirəyi? Dərə zəvərə ə baq Səyid çü munde? Bunru Xar kələ dih², həçuni dan, ə xilqət amarə nəxşinə sə'qunə nə diri? Kəbir əmiyə ə'mbürüdarayi munde? Bə gil Sərsənq nəparis-ti? Bə sər vərə³ sətə düşməyə dirimi? Becə histü in-tərzi mö'cuzə? - Kükürtne o'(o' vərə) hist, həm şitə o', həmiş xardəni o'! Bəlkə ecəsə, bə komi qiliq, bə çü va-sitəyarsə kəşirə avardand in o'hayə?! Zəlzələ façarun-de, zayıf munde. Ki kəşire in düşməhayə? Əcə avardand i o'hayə? Bə kəmi sal, bə kəmi ə'yam?

Ə pısain sirt rafti, ə cigə uyuq giraşti? Ü kukun bə rə'h səxtə üşəyə diri? Beçü bə ü üşə urus bətəhund? Baq Axunə bə'libaq səxtə bürund? Düşmə Gülşadə bə-şinəxtəni? Ə baq Həmid H'əczədə bə xinəluq Əzalə-din fürmari? Bə gil Sirt Dər Məlük rafti? Payizə bə axiri biri bə sər Sebilə? Üşəyə, diri, çələm gaf bistən bu bə ə dəryə amarə küləgaz? Çüpluqə girar, baq Nəsmi paris-te. Rə'htü aftanü bə Pirə'liha, dənişi bə gil qışlaq Ə'sə. Bunla Əlpoutü, bə lö'zəvər Zeyvə. Bəlkə bə həmrə'unaz

1. *Bulaq adı–seyrəngah..*

2. *Yer adı–toponim*

3. *Kükürdlü su ilə müalicə.*

dirəyi bə sirt Tamaşəlun: dəryə bə zir paytürü. - Əncə Qələyiş mə'lum əbrən, qələgahayış.

Papax səyi, ə Pirəbədil hay mütund. Bə pişə çümtürü Sə'qinə ə'rüsuniş, Xişgə Çubaniş.

Firmarən biri bə siyətəlülükha, pay nahrən biri bə Baskumaha - dirəri kəklügə sürirə, tamaş səxtən biri bə ə dəryə sər vəğüftə aftayaz... Bə külöüş çil dirəyimi? Ə üşə mung xuruz şünörəyimi? Bəs tü bəcəyi? İ cigə imunə dihmünü - İsnoyü. İzahi müəmma, tarixi pənə.

Mən, süftə bismillah, milada tarixi bə yə həzar nüh sad si şeştə pay bə nahrə çaq incəgə–bü kələ İсно bə xunə xudaşinəx, rancibər Nurə'li mərd, çır zəram. Hə bü vəxt bə tən dər lüləyin çəqiste. Nə bire be dastan - lüləyin ə zəhmmə çəqiste, ya ə gərmi - xinki çəqiste?

Mənə nə əzun mung cır zərənmə, nə ü lüləyinə ə xird birəni, nəyiş ə şiriqqə səxtə - bə pişova aftaragara yə qələm, yə dəftər mükafat dərə kalxoz bə'əməl avardən, nəyiş ü vəxt qəbul birə ə Stalinə konstitusiyəyi xəbər-mə nəbire. Ü bəyarmənü, xunəymu bə ara dütə rə'h bu. Yə səbə'h ə sər lo'bumu dürüm ki, hər dümu rə'ha pur bu bə mərdünaz. Kələ cəng aftaraymış. “Muharibə” bətən bürund, “dava” bətən bürund... Maymu bəgiris-tan bu. Piyərmu raft, dayihamu raft. Bə tən may çarteymu mundim. Kələhinmu Yunus birar pedməktəbə təzə varastə bu, süftə nübar müəllim bu, kiçigimu Mürvət bə dərün lə'lü. Hintərziniş qənaətkar birə maymu müşt xiştənə yə kəmiş qaqund, nəpayist ə kar kalxuz...

Hə Yunus birariş bə dürvən raft, zimi durund, giyo zə be kalxuz. Lap zürinə kisməyi afta. Ə gil Şeşpara¹ avar-dən bürund xalçə-hə'lo, dəruxunə, qizil... Mənə nədirə, nəşinəxtə hər karasti. Ucuz bədərən bürund; bə ardaz, bə cühaz bəgurundan burund. Bəlkə ustaragara bire, nə bədaştanüm. İmunə hiçizmu nəbu, amma maymə hiçiziş nəusta. Salman dayimu naxoş bu guftirə, bə müharibə nərafta bu. Bə idarə kalxuz kar bistən bu. Bə əməkgüniyi aftara yə guval cühə bə xuneymu avard, bə pısa dərnu naha; bə maymu gufti ki, ə'yəlunə kismə nədar...

Mürdəgar anbar bu: bə dərün rə'h, bə dərün sütülə zimi...

Piyərnu sə salgə bə'də ama - Bədəni para- para: cigə güllə, cigə qəlpə, sula dəsi ə gərdəni vəruxtə...

Müharibə, ülüm-itim nəvarastə bu. Mənə bə məktəb bərdund, Yunus birara bə müharibə.

Cahan davasiyə durəyi ə ru dünyə varastani nist... Gərək dastüm ki, yə dü kəlmə ə kükmu gaf sam. Çunki mənə məqsədmə tarix vakardə nist, bə tayfeymu birə qərdməne yə qəllə kəm səxtənü. Kələhamu bə yari aftaraçaq, məqami birəncəm gaf məngəştund. Biyə vin ki, sərmu kar nəşəxtə, əzin guşmu zərə, ə zun guşmu dürmare. Hə bə ü gürəyiş bə kükmu maraqmu nəbire; dəvə bə nalbənd dənışirən sayaq dənışirəyim bə asulmu.

1.. Şeşpara – tarixi-coğrafi məkan

Ə süftə ürə gum ki, piyərmə düli bütövə ədəmi bu, cırqursaqi nəbistən bu; bə qədər - qəziyə, bə qismət inanmış bu. Hiç bə barə “vari – nisti” - gaf nəmakard. Hə ürə mugufti ki, “Oğul xələf olsa, neylər ata malını?! Oğul naxələf olsa, neylər ata malını?!” Vallah, ü vəxt hiç bə əqülmə namare ki, xəbər vəgürüm, in gafa ən kist? Ürə bastanüm ki, xaltanic Taqiyə gafayrə anbar bədas-tan bu, ürə aşuqirə bul-bul tərif bistən bu piyərmə. Kələ əməymu Əynə bibi bətən bu ki, bə cahili vaxtha piyərmunə bə yə məclis bə zühu güftand, ru zərənd ki, xunü...

Bə'də əməymu hə xiştənə təqsirkar bədaştan bu: amare bə mung avaz xundə, vaxariste bə çüm birar xiştəni. Üriş ari amare, bə tən kələ xucar xunü.

Əynə bibiyə üz ə'yəl züryəti nəbire. Be helmi güərə həmmə ürə may daste. Gülhayə şinəxte, bula məlhəm hətiyəət səxte, siniqikari səxte, zənhayə bə harayi rasi-re- ə'yəl güfte.

Çəqqədə ki, ü sağ bu, isnoichayə bə Türkiyə mühacirətrə yə taklə şahidi bu.

Mühacirət bə dəsmu birə nə, giraştə sad sala bə süftəyi bire, lap yəqin ki, ə babaymu Nurə'li bə'də, piyərmu Nurə'liyə bə ə'yəliyi bire.

Üz faciə xiştənə bə əngül daştə, haray nə səxtə əməymu Əynə bibi, cahilə birar xiştənə bə mürdəni, may - piyəərə bü dərd bə davam nədərəni bəsuxtən bu. Əynə bibi üriş bətən bu ki, ürə piyəri - imunə babaymu kələ

Nurə'liyə mülki, bağı, sürüyi bire. Hə bü ucub ə kələ dih yə kəm bə kinar - bə pişə Kələno bə yurt dədə xiştə, yə'ni bə qişlaq Ə'sə xunə vəkərde, kəs-kic xiştənə cəm səxte uncə. Ancaq ü guftirə nəbire, ə dəsi xətə dürmare. Bə kuk ə'mu xiştənəz hərəgəci kutan rundəçaq, babaymə çüm bənahrən, bədirən ki, kuk ə'mu hə ürə go'yrə kurəfəhəm bistən, bəkuftən. Çühəng ə'si biresə mərd, tulaz dərə dəqəlçuyə bə çubuqçi; vaxariste mərdə bə gicgahi. Kuk ə'mu hə uncə mürde. İn kar ü vəxt bire ki, urusa hükümi təzə amare imunə bə cigəhamu. Bə babaymə dü sal kar burand, bərdand bə Qələ. Həlbət, üriş ə qəzavü qədərü hə bü vəxt bə Qələ nəçənnik bire, qəzamat nə bireymiş. Nəçənnik yə go'inə ə'rəbə dərə səxte bə babaymə ki, bure ə arkərə sə'nq biyərü, qəzamat vəkününd. Mərdmu midənüşü bə rə'h arkərə, midənişü bə go'ha, sər xiştənə micmunü. Nəçənnik xəbər mustunu ki, ü dustaq be çü sər bə cümündə? Babaymu guftire:

- Bin laqara go'hayaz mən ke muram - miyam?

Üriş gafayrə dö'r dərənd bə zuhu ursi, nəçənnik xəndiste:

- Ə xuneytü sər birə, bə tü dü sal kar dərənd, yə sal çunu bura, yə sal çini biyə!...

...Nə, mərd bul tələsmiş bire ki, qəzamat zu bə sər biyə, üriş dare dörnə...

Ancaq in tərz mə'lum əbrən ki, ü bədbəxti - ü qəziyə be babaymu suk nəgiraşte. Tə ü ə dūsala qəza-

mat vazaştən zəni, kuki mürde, ə'rüsirə üz damari bə sər duxtəri-bə cuga Ə'ynə bibi bərde. Babaymu in xə-bərhayə bə rə'h şünöre; hə ə sər rə'hiş xəbər fürsəre ki, bə Ə'ynə guyind, ürə diyə uncəgə cugayi nist, dire, biye bə xunəymu.

Həlmə nənəymunə əzun bə'də avarde ə Lociha. Hə xiştəniş əzun bə'də anbar nəmunde, kəm ziste...

Mərdə bə xək səxtə - nə səxtə axun amare ki, malirə "təqs" se (bəxş se), beçü ki, guyamiş mərdə kuki nə-munde. Zəzirə, sətə duxtərirə bü birə - nəbirə be səhə'b dürmarə ixtiyari nəbireymiş. Kar bə şiddət səxtə vəxt kələ ə'məymu Ə'ynə bibi darafte dörnə, guftire:

- Axun, yə'kəm dəs dar, mənə analuqmənə güzat-dəməyi hist...

Axun sürx bire, cır zərə bə sər ə'məymu. Ancaq yə vaz nə'rə səxtə kələ mamaçiyə, sögənd dəre bə Qur'an. Bə'də fürsəre ki, dənüşü bə Həlmə nənəymu. Mamaçi dö'r müxarü miye, yəvaz sögənd müxarü ki, hə, histü, ə'yəl, xiştəniş kuku...

Axun ə'si - ə'rəb dürmare rafte, ancaq bə ki çü də-resə, vəgüfte, bərde.

Hə, in tərzin kar, şeştə mah bə'də balacə Nurə'li bə cüft babaymu səhə'b dürmare. Ü hiç vəxt nəgiriste.

Bi kündiha alimha sübut səxtənd ki, mayə bə bətni ə'yəl çarmaha - pancmaha birəncəm, mayə ə bə ətraf mühit ə münasibəti xarakter bəgüftən. Yə'ni, mayə bə ki rəqbəti, nifrəti hist, ü səbə'hənə kürpəyə sifətirü. Həl-

bət ki, ə piyə r xiştən bə'də bə dünyə amarə piyə r mu ye-
timi, nisti, ə kəs-kic xiniki dire. Əzü pişə, may - Həlmə
nənə ü rəftarhayə şahidi bire. Dü rə'h xuneyrə vəçirand,
hər çüyi bire, vəgüftand, bərdand. Ə dö'rün pust dütə
qusband binə birə to'mu, maymu Şapəsənə bə qənaəti-
raz, bə vid - vidiraz bə sər pay vəxişte. Piyə r mu bütöyi
xiştənə daşte, bə Xudə, bə bəndə əsigəri nə səxte. Bə
çümmənaz dürüm: Yunus birar bə əsgəri rafta bə'də bə
dərkə l mu yə vəç - vəçin ama. Bə dö'rü cır - cındır bu.
"Kisnəyum" bə tən bu, yə lavaş nun bə xastən bu. Maymu
ürə şinəxtə bu, ə'si bu, xast piş se ə dərkəl.

Ü vəç - vəçinə dirən be piyə r mə nə misə ə gülləyi gu-
runi ş başü, bə maymu ləgəcun bu:

– Mung nə sə, bə ü Xudə qənim bire, - gufti - düz-
dirəhayı ə çümi amarən...

Bə'də bə əzmə kələh - bə Mirzəcan tapşir səxt ki,
bərü bə ü yə büküm nun tüyü. Mirzəcan pəniriş naha
bə ara nun, bərd də.

May yə kəm suk - gurun gufti, payist. Çü se, bə çüm
xiştənəz dirəbu kalxuzi yə xeylə pisə bə səh'əbsürə
bəxt ü vəç-vəçinə – quldurirə: – bə dütə həmrəyaz bə
sərşun tüfəng kəşirənirə, əmlakə bərdənirə.

...“İsnoliyə hay gərək, minməyə bir day gərək!” İriş
ə'məymu – Ə'ynə bibi bə tən bu. Üz gəfmənü, i kinayəli
eyham əzun sərsəmə mühacirət munde. Ən düzə qi-
ymətə ə kinar qərəzsüz dənişirəgar bə dərən. Əgər gu-
yüm ki, in gafayə bə dihmunaz, bəmunaz qunşi birə

türk zühunlüha guftire, gərək bə düziyi inanmış başım. Nə, in gaf hə ən ə'məymənüsə, hə qənaətirü, ah - vayirü; yəvaz düzü.

Milad tarixiyə bə giraştə sad sala bə sər süftəyi bə İsnə hay aftare: - "Urus amarə, müsürmuni ə dəs bədir-marə. Kuç əbrənim bə Türkiyə"...

Bə pişə kuç Ruqiyyə ə'məymunə xüsürü Hə'cə'li mərd mühacirət bistənund bə Türkiyə.

Mə'lum əbrən ki, isnoichayə mühacirətirə kisə hə bə əqülaz təşkil səxte. Bəs üzgə cür çənəm am'bi? Yə dihe cumundən, ə gərmə cugayi səpirtqə əngəstən kiçigə kar nist. Ə ixtilat mə'lum əbrən ki, üşun ə Gürcüstan raftand. Ə Batum bə gəmiyaz bunla giraştand. Ə türk hükuməti xəbər amare ki, cuga dərüm beşun, burand bə Taripozan / ehtimal ki, Trabzon /, Adyaman ənşunü. Kuçə ədəmini xəbərləşmiş birand, şinəxtəgara guftire ki, Adyaman – özüyaman! İlan mələyir orda. Kuçə ədəmini "Nə!" guftire, nəraftand bə Adyaman. Ə ixtiyar xəbər amare ki, üzüm ki, Adyamanə nəbəxastənund, pusova be vagaştən mən beşun səhə'b nistüm. Dəstə varzire, ki çü ruz dire, Xudə bədaştan... Ə'ynə bibi bə şüvər xiştə - bə Şixi mərd ləgəcü bire ki, qə avardəyi mənə incə? Aftan bə pişəymə, vagardim bə dihmu!

Bə nistiyaz, bə zulumaz bə şeştə mah amarand. Bə rə'h şünörand ki, ə Dərbənd bə Baku dəmir yoli va bir bə kar aftare. Tə bə Çərxi rəhət amarand. Pariz bire, uşuniş hiçizi nə! Daraftand be xüsusi ədəmiha xir - çəl-

tük durundand, yə kəm - kuri bə dəs səxtand.

Ə mühacirət səxtə isnoicha yəvaz vığaştəgara bire, ancaq həmmə nə!..

... Cahanə də'vayi payist; nisti, qəhəti hələ xeyli kəşi. Süftə be tərsundə əfürsərən büründ ə'yəlunə, – tazə bəm'əl amarəhayə bə fizu / fabrik - zavod təhsili kursları /. Bə'də icazə kaqazı nətündiş, o' - ə'yəl berixtənbüründ, bəraftən büründ bə sənət məktəbi. Çunki bə raftəgara uncə sər – tən, o - alət, xub - pis xardən bə dərən büründ. Ə in tərziha yəki Muxtar Naseh bire ki, bə fitri istedad xiştənaz ali təhsil ustare, bə qaz sənayesi ən güzəl layihəçi mühəndis bire.

Qiybət səxtən xuba kar nist. Ə dihmu bə dur narayim. Dihmu bə ara türkhayaz bə ara tatha yə dəsgiri, yə ən xiştənikiyü. Hiç kəsə bə xaturi nəvaxarü, imu bə hərdümiraz qohumim, kəs - kicim. Ulu nənəymu Ə'sə (Aişə), maymunə mayi - nənəymu Gülzaman, piyərmunə mayi Həlmə nənə türk zühunlü birand. Lap üzümüş qab - qacqmu, səbə'h - şangummu ə türkhayü. Biyə vin ki, hə tatim ki, tatim. Tati imunə bə xunmunü. Əzü əlavəyiş imu isnoicim; həvəsmu, rəftarmu bə üzgə dihicha nistü. Bə dülmü kin, xəyanət nə başüyiş dinc payistəgariş nistim. İsnoic – rafte, nərafte, dire - nə dire, xunde - nəxunde bə dö'rün dih xiştənə anbardan, ayiq bədaştan. Guya xahü, lap bə dayi xiştən dərs mütüyü, yə kəm abur bistən. Bə nəhəqqə cigə nə guftirand ki, 'hoqqabazdır isnovlu". İsnoic bə xiştənşarü .

Ke bire, bə komu sal bire - dürüstirə nəbadastanüm. Bəlkəyiş hə bə dəsnu pişə birə sad sal bire? Ləqəbi Dutduri birə yə pəltəkə isnoic bəniştən - bəxiştən ə us-tagəri, ə qanun gaf bistənmiş. Ustakaririş ə əmbürünə çu təxtəynə qəşuq ras səxtənü.

Zumustunü, dər - bürünə vərɤ dəgüfte, usta Dutduriyə be suzunda hüzümiriş nist. Ə qəşuqkari mundə yonqarayə zən bəsuzunda, umac əbürcundən. Usta Dutduri yə kasə gərmə umac bəxardən, gərm başirən, pay bənahrən bə bülünd:

- Vay zən, Niqalay padişah nə danü ki, imu in tərzin keɤ bistənim, naluqmunə kələh mise!..

Kalxuziyə bə xubə vəxti - ə kələ müharibə pişə bə İsnə düte ə'rbə luqne qab avardənund, be fūruxtə. Avqustü, kələh - kuçik - dəsi kar güfte həmmə bə sər cihin, bə sər kələvayü. Ki dərz barzundan, ki vəlbəruznə əshayaz cihin bəkuftən, ki baruftən, kiyiş so'ruq bistən. Hə bin ara Mə'məşaha bə Sirac mərdaz də'vayi baftaran. Çü də'va, beki coru bəkəşirənund, durnouc tik bisəxtənund, xiyah tulaz bədərənund. Əcəsə tūfəng bə dūrmarən. Bizənhabizən baftaran bə dö'rə ə'rəbəha. Qabfüruxa əvvəl bəxastənund ki, qabha xiştənihayə salamət darund. Bülüngə bə daştənund, durnouc bəxaristə bə so; xiyah küpə pul-pul bistən. Əzinlayiş tūfəng amarən: çartapart həmməyə bə tərsundən. Qabfüruxa sər bəgüftən be virixtən. Kisə üşunə əbərdən bə xunə pənə bistən. Kalxuzə sədri Hə'cbaba mərd, əpənəki,

tar-taxil bədərən, bə rə'h bistən qabfüruxayə...

Gurə-gur nəşə:Bə dih düreymu bələdə mərdun xub bədaştan ki, hintərzin karun hənəg isnoicü...

Piyərmunə bə cahili, bə ahili, bə kaştı - kari birə hə'mrəuni- İbrahim, İsmə'lbaba, Atakişi, Əbdürrəhman, Teyfur, Mursoqlu, Əzaləddin... bə yarmənü. Hər yəkiyə üz gəşti, üz niştə - vəxiştəni birə mərdun! İn tərz bədaştanüm ki, kasib bürund, ancaq mərd bürund.

Əzaləddin mərd bə dö'r müharibə kiyəsə bə zamuni bəgüftən. Bə zamuni birəgar berixtən, bə çaqrış nə amarən. Prokror bə nə'rən Əzaləddin mərdə, ləgəcün əbrən. Bə'də bətən ki, bura, pul biyə! Yə həftə giraştə - nəgiraştə çaqrışçi amarən ki, türə prokror bənə'rən. Bəraftən Əzaləddin mərd bə tən prokror, bə sanbal xiştənəz qurdən - qurdən əbrən, yə cındıra səmanati bənəhrən bə sər ustul. Prokror cəzm əbrən: - Bu nədir?

Qunşimu bə tərsə - tərs bətən: - Heç, demişdin, pul gətir, gətirdim də!...

Əzaləddin mərd yə dih gəştə, şəhər dirə ədəmi bu. Yə ruz ə pişə Tazə bazar bə Bayil bə tən duxtər xiştən bə rafta çaq bə tramvay bakuyicə ə'yəlun vətirən - vətirən bisəxtənund, bədarəftənund ü mərdə bə cibi. Bə sər baftaran, xiştənə bü cigaha nəbənəhrən. Əxi, bə kun kisəyi hiciziş nistü. Hə bə xəndəyaz bə gədəha bətən ki, "Bala xuvarmə, əzü kar mən nun nəxardüm, beşumuniş məsləhət nəbədirenüm"... Bakuyicha haçuni bədaştanund ki, ü mərd ə qəzamat dürməre, yə kəm pul bə-

dərənund ki, bura, be tü sər-tən düz sə!..

Molla Nəcməddin dadaş ruhani təhsili ustara bu. Həmişə mayif bu. Bəcəyə bə Abdulla Şaiqaz hə'mra birə bu. Yə şe'rirə bə sər mərsiyə bəxundən bu:

*Axşam oldu, şamlar yandı,
O taydan bir səda gəldi:
Danalar vay, danalar vay!...*

Bətənund, tazə ə əsgəri amarə yə cahilə kuka bə dihmü coqrafiya müəllimi fürsərand. Halbuki, dihmü Şamil müəllim qədim - qayim coğrafiya müəllimi bire. Amma bə dəsi əmr hist guftirə, dərshayə bədərənund bə ü - bə tazə müəllim. Yə dü həftə bə'də bədirənund ki, ü tazə müəllim peyrəyü. Ancaq qəribü guftirə, bə ruyi nəavardənund. Beyə payizə ruz fən bistənund ki, ə zir qəbristanluq yə peyrəlü amarən. Fikir bədərənund ki, duxtur Aslanü. Ə pənəki ə'yəl əfürsərənund ki, bə məktəb biyə, günü, Maarif Nazirliyinə inspektorirü. Aslanış hə in gərəkü. Səg vəcəhunə yəkirü də! Ü bə müəllimlər utaği daxil birəncəm həmmə xiştənə bəçirən, guya inspektor kiyə mixou, bin səhət ə kar piş mise. Miyərund ki, gündəlik dərş planiha xiştənihayə nüşun tünd. Ancaq Aslan bətən:

- Hələ buram, bə dərşşümü guş darüm, bə'də bə planhaşümü sə dənüşüm. - Bənarən əngüştə bə tən dərş tazə müəllim. Buraftənund bə dərş. Mövzu dərş

bə barə iqlim Tundrayü. Hələ əsgəri alətə ə tən xiştən nəkəndə tazə müəllim dərsə yə təhər bə sər bəderən-cəm, yə ə'yəl sual bəderən:

- Ə, mə'lim, bü Tundra komu hə'yvunha bəzistən?

Çaş-baş mundə müəllim Tundrayə bə ara həyvunha-yi dəvəyiş numirə bəkəşirən. Aslan işarə bistən ki, "vəsü". Bə'də yə üzgə tədbir bədirənund. Tazə mə'lim icazə bəxastən, bəraftən bə rayon, diyə namarən...

Giraştə sad sala bə'dəyin nimə xiştənə şümərdən-cəm bə dihmü çartə - panştə tazə xunə ancaq vəkərdə birund. Kasibi, nisti, hər şeyə bə qədəqə birəni, ədə-mihayə xişk səxtə bu, tərsundə bu. Ancaq nə, kasibiş xudəyi histmiş. Nakumi bə dih rəxnə afta, sər vəgüftund bə Şabrun be virixtən. Kuçə-kuç afta .Şabrun - ata - babaymunə ə əyyami – Nüh nə gum, ə şşad sal sər cəmə'ətmunə kaşti-kar səxtə cugayi bire. "Palasa" /kəlmə urusü, yə'ni: 'zolaq'/. Piyərünmu uncə kaştand, durundand, avardand bə zəvər - xardand. Kələha rəhə'tiyə, dinciyə bə saku aftand. Ancaq üzüm həmmə kasib bu, möhtac bu, ə tilsim dürmarəni bu.

Düzü, bə keçmişiş bə Şabrun məskun birand. Daşti - yataq, uba Murtuz, uba Tayib, uba Əbülfərz imunə dihi-chamunü, kəs - kicmunü, asuli - küki isnoicü. Ancaq üzüm kar üzgə bu. Samurə o'yi, Mingəçevirə işiqi, bə əndazəyi dəs nərasirə magistiral rə'h... Hələ zəvərhayə qəyğuyi - bə sad hektarhayaz tazə baqəngəstən bə əqül-lü birəgar "biyə – biyə" bətən bu. Beçə bartani, bura,

əcə amarani, biyə, maşın bə dühu dərkəltü apayistən. Kaşti-kartü hist, be fūruxtən sələhü...

İn tərz bulə əqül hə be isnoic nəbu. Əlpout, Lociha /Lahıç/ ə müharibə nədürmarə bu, idirsicha həmmə-beki rafta bu. Bə Günçi məçid, bə Gədik sətə xunə tihi mund. Zərqava, Talabi tur - tur birə bu. Bə kinar asvalt say - say xunəha pay bakardənbu. Be tazə diha num bə-gəştən birund.

...İsno bə sər can bu. Yə seyrək mundə ailəhayış dəsgiri bəgəştən birund. Hə bin vəxt Şıxsəid müəllimə bə Quba raykom fūrsərund. Dihə vəziyyətirə bə çüm xiştə-naz di; kələ mərdunə şünöyi. Ən əvvəl rə'hə bə qeyquyi mund. Ürə bə xaturi bütün rayon ama, dəs rasundund, iməcilikha təşkil səxtund, bə örəzaz bə dihmu rə'h vakardund.

Dihmu bə intibah sər naha: sovxoz təşkil bu, pəncəh hektar angurbaq əngəstund, əzüriş sər sibbaq. Cins mərgoha ustarund, kəmər kəşirund, o' Xoşniyə avar-dund. Daharayə parundund, tazə məktəb vakardund... Həçuni dan, həmmə xo' bire!... Hə i mükəliməiş əzun ruzhayü.

Piyərmə ə tala bə vagaştə çaq, bə zirəyin kinar dih bə ürəz rubəru amarə maşın əpayistə. Ə maşın Şıxsəid müəllim əfürmarən. Dəsbədəs gürişmiş əbrənund, eyki kef - əhval xəbər bəgüftənund. Piyərmu bətən ki, xasüm, bə cantü dua bistənüm. Be Qüdrət xunə sə kəşüm, bə mə yə tazə hə'yət yeri tin. Şıxsəid müəllim mixəndü,

midare mərdə bə qanəti, ə sara çü muguyüsə, piyərmə girəşte pişova, pay nahre bə gil qəbiristanluq:

- Əssalamü əleykum, ya əhləl qübur! - hərdümi dəs bəgüftənund bə salavat, dua bistənund. Şıxsəid müəlim yə kəm mure bə ara palutdara, muguyü: - Xaloğlu, hamımız tez - gec bura gələcəyik. Bəlkə mən tez gəldim, mənə burada dəfn eləyərsiz...

Piyərmə duhu - zühu mise ki, ay oğul, türə çü vaxttürü ki, intərzin gaf bisəxtəni? Xudə bə sineytü ispi muy soz se, sad sal yaşamış başi!...

Bi gafaz üşu ə qəbiristanluq bədirmarənund. Maşin hə'zür payiste. Be bə rə'h aftaran dəsbədəs birəcaq piyərmə bətən ki, bəs "həyət yeri" gafi mund əxi. Şıxsəid müəllim bə buzəxəndəyaz:

-Mən öz yerimi göstərdim. Siz də ... baxın da...

Piyərmə i ixtilatə lap bə'dəha vakard.

Hə bü sal /1968/ - bə örəzaz rə'h kəşirəni Şıxsəid müəllim mənə bə künd nə'rə səxt. Rayispalkom afircəyic Əhmədpaşa Səlimoviş bə yani bu. Əvvəl bə mən sər güft, hənəg səxt:

- Həqiqət axtarırdın, gedib ərə? - ə xəlvət bə Səlimo çüm zə,— bə'də gafa vagardund, - Eşitdim ev tikmək istəyirsən, bax, - bə dəs xiştənaz qənşər dihe nüşun də, evi orda tik, yaraşılıq ev tik!

Hə, məsələymə həll bu, incinar ama, dənışı, rayispalkom qərar də, mənış xunəymə bu. Əzü bə'də Şıxsəid müəllim tə bə si sal zist.

Üzüm ki ə Şıxsəid muəllim gaf vakardüm, gum ki, fitri iste'dadi bu. Bə pişə çümmu bireyişsə, ürə ə'məli xeyli qanadin bire. Ustuquni səxt nəbirə ə dərün kar kalxuz bərdand ürə bə müharibə. Bə sər'həd aftare, zühu ursiyə zu vəgüfte, (bə kütləyaz həm bə idarə, həm bə kinar bə türki gaf misəxt) xunde, fəhm dəre, müta-liə səxte. Bətəlund bə yə məşvərət, Mir Cəfər Bağırov ü vaxtə əsgərirə - Şıxsəid müəllimə bə ursi raportirə, lüqətirə bəgən səxte. Guftire, ə əsgəri bə'də bə tənmə biyə. Raftə. Bə çantə - çantə rayonha vacibə kar bərdə. Helmin bire, bə pişə cəm'ət raftə: baq əngəste, o' avarde, rə'h kəşire. Ü, çəqqədər xunəyə ləmpəyi, çəqqədər xunəyə şariyi bire... Üzüm hə bü zikr birə cuga bə əbədiyyət - bə muhafizə palutdarayü...

Dünyəyə ə çərxi xəbər güftə, bə dur-künd riz nahrə Məmməd Teymurxanlı, Ədhəm Əfəndi, Veysəl Axundov, Məmmədخان Teymurxanlı, Əbdülhəmid Bağırov varnə ziyali isnoichayə şəcərəyi bərəkətinü.

Hər dihə, hər ailəyə kukuni hist. Ləmpə hist şö'ləyi gurü, rışmiyi bə qonşiyiş baftaran; ləmpə histü - çıraq gərəkü ürə be bə ru dürvardən. Maymə bətən bu: "Ə hovva raftə mərkicəhayiş kərgumənü, xayəkərgirə ki, nəbədirənüm". Atakişi Ə'ziz guftirə: "Çü sə başü ə gədə Val -val?!"

Ə kələha mundə gafü: "Yə piyə dəh dütə kuka daşt, dəh dütə kuk yə piyə nədəşt!" İmunə dihmunə nunlü, numlü mərduni bul bire: ə'mür səxtand, dünyə dirand,

dünyə xiştənihayə gurundand. Piyərmə səbə'h-şan-gum qədəqə bistanbu ki, dinc pay, sataş nəbaş! Bətərüm - A piyər, bəlkə üzgə bə mən çulqamiş bu? Bətən bu: "Hə'tiyəttürə ə dəş nətin. Bənd, xənd!" Piyər guftirə düzü. Rusmunə aliz amarəni tazə nist. Uquftü nəbaşü, əngül maftanü, dəş müdarü. A'bi ki, vəriş aliz biye - əcə avardənirə, bəcə bərdənirə nədani. Bə kük kar xazmunı obxodşika... ("obxod"- yərgə, urusə gafirü).

Elektrikə dirəkhayrə bə obxod dürmarə dütə rustoicə mərd bə kələ dih İsno rasirəncəm puri pişi bu. Obxodşika həm vamundə bürund, həmişə kisinə. Yə fəqirə isnoic bədürmarən ki, fərmunind, burayim bə xunə. Bəraftənund. Zuyiş mə'lum əbrən ki, qunaqun hə xasə obxodşikund; hə bin həyətiş dərixmiş nəəbrənund, hər şeyə bə kahnəti bərasirənund. Bə pişə xunə bə ə çarhovuz axmiş birə rışmə o'yaz çüm - ru xiştənihayə bəşuştənund, sərin əbirənund. Bə o'gunə bədənışirənund. Həlbət, bü fikir amarənund ki, bə num qunaqi hər dümi ə sər -tən bəd nist. Bü mərdun piyər - bala nambi be guftirən: be kələhin çültə - çülpaştə, be kuçki ə sitə zəvər yaş nə mitund. Ancaq gaf - güzarşun yəkiyü. Bə hiç kar beki laqeyd nistund. İn yəkiyə guftirəyrə un yəki təsdiq bistən; un yəkiyə süftəyrə in yəki bə tamam avardən. Bə dö'rə incildar gəştund. Rangbərang gülvərdunə bə arayi - hə'zurə ustulə bə tənı girəştə çaq ə sər zəvər ə bəhər qəd birə şəftəludərə lüvahayi bə ruşun vaxarist. Ə dar şəftəlü çirund, pustirə vəkəndund, bə

iştahaz xardund, ancaq səhə'bxunəyiş ə çüm nənaha-rund. Zən səhə'b xunəyə simavarə dürvardənirə, bə to ataşə qurdə səxtənirə, bə məcmə'yi dunə fükardənirə qunaqu dirund; hə bə ü məzəyiş bə səhə'bxunə hənəg səxtund:

-Xuzəyin, - in kələ hə'mra bu, - bə zənəz bə zühun hükumat gaf bistəni...

- Yə bala səhv tü hist, zən türkü, ə zirəyin dihayü, müşküricü!

- La! Ə mərd, bi kələ tatustun betü zən qəhət bire?!

- Qismətü. Un tərz məsləhətü...

- O' - ə'yəltü bece? - İriş kuçki rustoic xəbər vəgüft, - Bi dər xuneytü hiç o' - ə'yəl bə çüm nəbaxaristən?

Gudə cavab də isnoic:

-İmunə ə'yəl mu nist!

Kələhi rustoic ə bülünd ama:

-La!... Vay birar, bey çü nist? Bəgəm zənə təzə və-güftəyi?

-Nə... Dəh dü sal hist!

Kuçki rustoic hökm də:

- La, tü mərd ə dünyə dəş vəgüftəyi ki...

Hə çunu dan kələ rustoic lap ataş vəgüft: -Xuzeyin, pəs tə bin məhəl tü qə tazə zən nəxastəyi? Qəhətü bə-gəm? Bə dihmü çini zənha hist, muguni ə hər yani sətə ə'yəl sallaqü!

Qunaqunə yəkiyi tərif bistən Suqrərə. Bətən xunə kariyə xas bədaştan, bə xünəyi paştə xalçə hist... Un

yəki tə'rif bistən Tumşənə. Bətən, komersantü, bə Dubay bəraftan - amarən. Tup bizəni, xunəyi nəmarzü...

Rustoica bul - bul tə'rif afkardənund, səhə'b - xunə kəm bəşünörən. Dühun munde rəh'ə; çümhayə əbəstən, bakardən...

Afta pariste. Nə zən səhə'bxunə peydə əbrən, nəiş bə sər süfrə təam! Yə vəxt hə ürə bə dirənund ki, simavər tasire, ataş to mürde: nə çay histü, nə süfrə!

Rustoica baftaranund ruzbəruz, bədürmarənund ə dərkəl.

Ə rə'h üşə bəqələvəçiha yə xeylə gurəgur şünörand. Bəlkəyiş kuçkin rustoic bire:

-Ayə, həştürük, isnoic zən bəxastən, bə tü çü? Nə baxastən, bə tü çü? Ə'yəllü əbirən bə tü çü, nəəbirən, bə tü çü? Tahnə ə'mürü, çü xas, bə ara kəs - kic ə'mürü, çü xas?! Qə nə nahari şirnə aşmunə, xarim?! Hə'yif əzü kişmişha!...

FƏND-FƏRƏCƏ

Lap ə dö'r Nikolay padişah ə həmmə diha: kəli, go'yi, ə'rəbəyi, birəgara, həmiş nəbirəgarhayə məcburən bərdanad bə bigar. Ə kəşha, ə arkərəha, ə sə'nqəlişə cilqəyə sə'nq avardand, ə Qələ sə bə Baku rə'h vakardand. Bin kar bə ü güərə «bigar» guftirand ki, hər yə xunə bə sal yə cümə'i, dəh ruz müzdsüz kar səxtəni bire. Bə'dəha - cümləyə bə yə o'sar vəçirə idarə kalxoz-sovxoza bə vəxtiriş hər yə diha qədər kari bire. Üzüm bə minandi tərif nə rasirə asvalt! Bü sə'nqinə rə'h – “ilçi” bətənbüründ (ehtimal ki, «ellik» mə'nasında: «Sə bə ilçi bartanüm», «Bər, bil bə ilçi, vəgard!»). Bü barə ki, üzüm gaf bakardənim, ü vaqiə lap yəqin ə kələ də'va cahan bə'də, giraştə sad sala süftəyin niməyi bə tamum amarə vəxt sər dəre.

Dekabr bu - kələ çiləyə pay nahrə vəxti. Bü kinar ilçi dütə cahilə kuk bə yə vəxt bar xiştənihayə ə düş fūrvarundund. Salam dərund, salam ustarund - ünsiyyət aftund:

- Mən ə Dərəcə Hə'ydərüm, xişkə mə'təhmünə ə Xaçməz zərəyim bə vaqun, bə Ursiyət be bərdən. Qərarmə nəgüft bə xunə payüm. İn yə kisə xacamazə vəgüftüm, dürmarüm.

- Num tü çüst, hə'mra?

- Bə mən bütün zərqovarıc - ə ə'yəl tə bə kələh həm-mə Pəlvan Rasul bətənd.

Ə üz barə xiştən ü kuk duri - rast in tərz gufti, yə dəm payist, bə tazə hə'mra çüm naha, vacibirə nəguftirə bu. Bə'də yəvaz buxçəyə vakardəni bu:

- Muguni ki, qə pəlvan? Bəgəm mən küştinirüm? Gurnə sə'nq tik bistənüm? Bə sər sim bəşirənüm? Nə! Mən hər ədəminə dülirə baxundənüm, zühunirə bə-dastanüm. Karə bə müşkül nəbəngəstənüm. Bə hərəcə xaturmə hist. Bədirəni, kələh-kələh vəzifəyi birə ədə-miha ə dur-duraz bə paymə amarən, əzmən təvəqqə bistən. Baraftanüm, beşun ulaş birə nəəhlə ram bistənüm, bə rə'h avardənüm.

- Xub, mərd! Ədəminə hə ə ruhiyyəti mə'lum əbirən. Maşallah, zirəgə kuki. Kartü in bə'dəyiş avand başü.

- Xuda darü türə! Tü əcəyi, uqurtü bəcey? Düsəri cuqab də Rəhim, ancaq düz gufti:

- Mən zeyvəyicüm. Dihichamu bə mən Balabançı Rəhim bətənd. Be çü ki, hər ki çü bətən, mən «ha!» bətənüm. Yəni, «Xudə dastə xasü. » Yə ləh ə'səlmə hist, sə fūruhum...

Rasul xəndist:

- Ə'sələ bə Zərqava xas mustunund...

- Diyə fūrmaram, - gufti Rə'him, yə rəhiş bə saku və-şüm?!

İn cahilə kukun peyrə rə'h amarə bürund, bar avar-də bürund. Ə sər-tənşun buq bəxiştən bu. Yə kəm bə'də

sabursüz birund. Be cü ki, canşun xinik əbrənbu.

Bə rə'h yə çüm dənişirund, dü çüm dənişirund: maşın nist. Yə kəm bə'də ə qal Baku yə gurultı vəxişt. Çüm daştund, yə paluturka bu, nəpayist. Sə bə Qələ raft. Bə barkəşi ədəmiha bu, qic birə birund ə xinki. Həçuni dan lüvə dar-doqqaz bürund, kurə birə bürund bə künc kabinkə.

Cahilə kukun eki-eki çüsə xəbər bəgüftən bürund, cuqab bədərənbirund, ancaq xinki dəs nəbəgüftən bu, bədaraftan bu bə canşun. Sər xiştənihayə dərə bürund bə dalda sügüt dar ki, sazaq yəsərə bə ruşu nə vaxarü. Rə'him dənişi bə rə'h, maşın nəbu. Rasul guş vəkərd bə gurultı:

- Telefona, - gufti, - məftilhayrü, ə var dəryə külək üşunə lərz bədərən, baxundən...

Ə puri pişin giraştə bu. Ancaq hər dütə cahil çini payistə bu ki, muguftiri hər yəkiyə saburi ə barşun gurunü.

Dürmarund bə ilçı, gərdiş səxtund, sə bə çantaha amarund. Ə'sələ həvəsi bə Rasul umuc səxt:

- Xuma ə'səlü?

- Ha, ə Daq Bilici ustaram, ə Mikayil mərd.

- Ü mə'limə bətəni, ürə bətənund duruguçiyü.

- Mənə hələ to nədəre.

Rasul ə dühu ləh şələyə curə səxt, qəd bu sə bə ə'səl, buy səxt:

- Maşallah! Buy cənnətü!..

Bəst Rasul duhu ləhə. Bə dütə dəs xiştənaz tik səxt, naha. Həçuni dan, södə bistən. Karsüz, gafsüz Rəhimiş raft bə kündi kisə xacamaz. Ə qurd kisə guft kəşi zəvərə. Bə dül xiştən «Bist-bisti panc kilo imbu» - gufti. Yə kəm gafsüz södə səxtund. Hər kəs bə məzəndə xiştən. Ə dir-bə dir Rə'him gufti:

- Be xacamaz, mərd, sə'danicha sino bartən. Lava-lisə səxtand ki, başü, biyər.

- Nə, həmrə, - gufti Rasul, - İmruz dirü, gərək vagardüm bə xunə.

- Ha, vagaştən məsləhətü.

- Türə bü ləhtü çan kilo ə'səl hist?

- Panc kilo nim, şeş kilo. Ə'səl gurun amarən... Rasul bə dül xiştən zəvər-zirə səxt, gufti:

- Gurunim! Mən ə'sələ bərüm, tü xacamazə.

- Xub! Xeyir ə Xuda be hərdümimu,- gufti Rə'him.

Hər kəs bə dül xiştən hesab bərdə bu. Dəsbədəs güftund Çanə nəkuftund. Şərt naharund ki, bə amarə şənbi biyand bə bazar be raftan. Komuni zu ama, maşin afta, raftani bu, ü siyə sə'ngə bülü bə tən sügüt.

Rasul ə'sələ hə bə dərün məhəllə - bə xunə nərasirə fūruxt. Bə çü qiymət guftisə, «Bəəgüftənim» gufti mər-dun. Cəm bürund bə pişə tukun ki, bə tərəzüyaz ə'səl ustunund. Həmiş şərt naharund ki, kəm-kəm vəgürund, bə həmmə rasü. Çü busə, dütə-sətə çəki kəşirə-nəkəşirə Rasula ciqəli güft:

- Nə, - gufti, - diyə nəbəfūruxtənüm, be xuneymunış

munü.

Rasul bə xunə raft, bə hiç kəs sır nədə. Nəgun, ləh ə nimə zir zərdə lamadü.

Zeyvəyiciş müştəriyi bul bu: Bə Pirəmsun¹ güftund pişəyrə ki, üzüm ki, xacamaz əbərdəni, furux bemu. Tərəzü avardund, nubat daştund. Yə kilo, dü kilo... düp-pədüz dəh kilo furuxt. Nakumi dör də varəyə bə qurd kisə:

- Ru nəzənind, - gufti, - be o'-əyəlməniş munü.

Bə sər Ə'rəbha, bunla Tənkəmər Rə'him yə pənəki cuga aft kisəyə vakard, yə seyrək mundə xacamazə ə talaşə, ə kümür, ə tum-tələ curə səxt, supbəsuk, aftə bə rə'h, raft bə xunə. Yə sənq bə sər, yəki bə zir! Əxi mər-dunə hulqumi əbrən. Mərd be panc, dəh kilo xacamaz nəmigire.

Ruz-ruzü. Yə həftə yə ə'mürü. Qurbun başüm bü xun ki, əzü yə səh'ət girarü. Vəxt hər sıra bədəgüftən. De'di xun vakardə vaqiə, imruz suk, şit, zəbun peydə bistən.

Ruz şənbi Rasuliş, Rə'himiş bə yə vəxt amarund bə ilçi. Yə xir-xirə maşin ama, başirund, raftund bə bazar. Hiç yəki lam-cim nəsext. Rasul yə ürə gufti ki, ə'səlü də, xərəb nəəbirən ki, şundüm mund bə künc xunə, ke vəxtmə inbu ə'füruxum.

Rə'himiş mə'təl nəmund:

- Bə kündi nö'rüz sə bərüm bə Sə'dan...

Bə bazar daraftəni məsləhət nəsextə bürund. Amma

1. *Kənd adı*

bə ruzhəmiş nəaftarund. Dü rəh dö'r zərund bazara. Ə tumalü, ə əncinə, ə xişkə bar, çü busə bə sər dəzgə, ə həmmə bə zir dandu naharund. Ə çəllək dürmarə şurə kələm, xiyar, pomidor iştahşunə vakard. Yə rastiş rubaru amarəni bə sər aftarund ki, bazara ədəmini üşunə şinəxt. Pay daştund ki, gərək bə kisə nükər payim. Yə balaca eyham şundund: curə gərdund ki, müzd nəparü. Rə'him raft bə saq, Rasul giraşt bə sul: «Kiyə nükər va-istən?», «Karsazüm, be kar bəgəştənüm».

Yə kühnə nazor dürma ki, mənə nükər lazimü, ancaq yəki dəs nəmütü, dütə gərək başü. Rasul gufti, mafum, yəkiyiş miyərüm. Nazor üşunə bə xunə bərd, bə karaz aşnə bürund. Çəqqədər xarund, nahar hist. Be xisirən yə çüm xunə də.

Xardən, xisirən, bə sər mahiş maaş!

Yə mərəgoyi hist mərdə, ürə yarmayrə, giyorə dərən lazimü, bə ruz yə rəh bə tala dürvardəniyud. Mülk çini bəxş birə bu ki, dər xunəyə ədəminirə nükərha sə nədiran bu. Ruz sə rə'h ə kuxnə birə pəncərə babirən, nükərunə naharirə sə nahrən bürund bə bürun.

Çüm pəncərə vabi, çartə-panştə buşqab mund bə sər piştəxtə. Nazor əlavə gufti ki, be xardan kəm-kəsir nist, əgər sir nəbiri, pəncərəyə yə dızdan kuf, təam tund. Xardund, xisirund. Səbə'hinə ruz yəvaz camhayə pur səxtund dərund. Məsləhət bu ki, imruz Rə'him bure, mərəgoyə kənü, Rasul munü bə dər xunə - be sələqə. Beki raftund, mərəgoyə kəndund. Rə'him dürma bə ruz

mərəgo, Rasul dərhayə bəst, duraz bu bə çarpayi. Yə rə'hiş əsərbənugi xisi. Ancaq ü nədast ki, Rə'him sər mərəgoyə rə'hə dərə - nədərə, mərəgo çələm raft? Ə lülə tüfəng dürmarə güllə varnə raft. Rə'himiş do'ist bə ruz mərəgo. Daharə parist, xəndəkə giraşt, lamad nə dast, kulə nədi. Kəmlə mund ki, fəqirə düli para başü. Yəvaz malə ə çüm nənaha. Mərəgo nəpaist, yəsərə bə dəryə raft. O' dəryəyə buy səxt, yə dühu mələmiş bu, bə'də vagaşt pısova. Bura bu nəfəsi Rə'himə, par - paça-yi, küşt- kəməri hə'l-hül bu...

Rasula ə mərəgo xəbəri nəbu. Bə kündi pişin dürma ki, çü karə ə qulpi gürü, bə qəñşər pəncərə dütə kaqaz bə çümi vaxarist. Qəd bu ki, vəgürü, əcəsə ə duhun təvər dürmarə yə parə hüzüm vaxarist bə peysəri. Kəm mund ki, əqülü ə səri düre. Ü dünyəyə di, vagaşt. Qəd bu ki, hüzümə ə xari vəgürü, yə hüzümiş əzunla bə zər-baz vəkənd yan sərirə. Əcə zərund, ki zə, nədast.

Rasul yəbürdi-yəbürdi əngəst xiştənə bə xunə. Afta bə sər ru, suzayə bə dərün kəşi. Ke ki di, dərvaza vabi, bə sər afta ki, Rə'himü, mərəgoyə avar. Şapka xiştənə səxt- səxt kəşi zirova ki, dura birə cuga mə'lum nəse. Xişgir varnə niştund şangum. Ə taqlə camhayə avar- dund, xardund, nəm bə bazu nədərund. Hər dümirə kəşirəyi sır mund bə düli. Rə'him səxt xisi, Rasulə ə suzəyi xəbər nəgüft.

Səbə'hinə nahariş dartundund ə taqlə, Rasul dürvard mərəgoyə.

Mərəgo ə həngə de'dinə sə bə dəryə pay vəçi. Bə sər bala raftan kimi bədoistan bu mərəgo. Ə Rasul birən-bu, magaşt. Ancaq ə kələ xərc tərşi. Əlacı buri, raft bə ruz mərəgo. Mərəgoyə dəryəyə buy səxtənirə, mələmiş birənirə di, bə'də afta bə ruz mərəgo, dartund şələ xiştənə. Rə'himiş bə sərəyi çüsə vaxaristə bu, çəqqədər ayiq payistə bu, çəqqədər bə künc-kücvət çüm nahrəbu, həmləyə cugayrə nəaftə bu.

Süftə Rasul gaf səxt. Həçuni dast ki, xunəyə ə darpərdüyi, ə künc-kücvəti bə sərşü çüm hist. Lap ə sara bə Rə'him him-cim səxt ki, diyə incə nəmidanund be mundən, gərək virixund. Pəs çələm? Əxi dərha ə tala səxtü, səh'əb xunəyə anbar bədə səgi hist. Hiç çüpə nambi be cumundən. Rə'him gufti:

- Bunla, bə ara duvar tənür to hist. Ə quq to bə sər lo'bun imbu be dürmarən. Ə sər lo'bun bə hasandiyaz ənfürəyim bə tala.

- Hə dəs bə tihin burayim?

- Nə, nazora yə quçi hist, bunla mərəgo. Təxtəyə süst səyim, qusbanda kənim çini.

- Bə tən yarmaha yə tihinə xaral histü. Qusbanda bü xaralaz midanim be bərdən.

Gurun-suk səxtund, xisirund. Gaf naharund ki, bə kündi səbə'h vəxzund. İns-cins nəvəxiştə.

Quçə dürvardund, avardund bə sər tənür. Kəşü sələqə səxtə bürund. Rə'him xarala avar, dəkardund bə sər quç. Rə'him ə tən xaral buri yə çüm vakard:

- Nəfəslük başü, - gufti. Süftə Rasul dürmarəni bu. Rə'him ürə ə zir payi güft, himayədar bu, vəşund ə quq to dürvard. Bəşkə kəşüyə əngül zə bə yə çubuq, də zəvərə. Be çü ki, məsləhət səxtə bürund: «Mung nəşəyim, gaf nambi, hiç yə kəlməyiş». Rasul bə xunə, bə tala çüm nahrəniyü. Ke ki di, salamatiyü, sə cumunü kəşüyə.

Zür səxt Rasul. Lap bə zulumaz kənd xarala ə quq to. Nədast ki, Rə'him ə zirə kümək bistən, ya nəbistən. Dartund bə kinar sərbuni. Durolu səxt sər zirova, bə hətiyətaş əngəst bə tala. Ancaq kəşüyə nəvakard, ə quq to be Rə'him nəşund. Bə haray xiştən mund: hətiyətaş daşt, ə sərbuni fürma, bə sər zanu nişt, xarala ə qurdi güft, bə kəmər xiştən söykək də, vəxişt; sər naha be virixtən. Di ki, ə xaral bə kəməri çüsə baraftaran, bə cumustən. Tərsi ki, quç mütasü. Naha xarala bə xari, vakard kəşüyə. Rə'him vəxişt bə sər pay, dürma ə dərün xaral.

BƏLAQƏT

Dihicmu Seyidov Mühyəddin - kiçgin kuk Kəbir əmi səadət xiştənə hə ə sər süftə bə Siyəzən aft. Ə pəncəh sal ziyadə əməkdar ə'mür xiştənə ü şəhərə bə maarifi məsrəf səxte. Ahilə vəxtirü. Bə yə ixtilat peyqəmbərə sərgüzəştirə RƏVAYƏT səxt.

...Bə peyqəmbər iman nəavardə babiha mərdə bə sər rə'hi yə mürdə səg bəşundənund. Sə-çar ruzə cəmdəkirü: kürm əngəste, varzire. Üfunət durə, kündə hərcəyə dəgüfte. Düşmanha bü qəsdü ki, peyqəmbər igrənmiş başü, lə'nət xunü. Üşuniş, dəstəvuz sand, bü mərd irad gürund, bə rişxənd bülund. Gunund:

- Xudayə hə'yvunirə bəgən nəbistən...

Bə dalda-dulda payistəgar kist, qərəbəqərə amarəgar ki?!

Peyqəmbər amarən, əzü murdari əfzəl rışmiyə bədirən.

- Hə'yvunə, - bətən, - çü ispi danduhayi bire, - lap ə qastə bürünc?!

Biiman kafirhayə cəh'di puç əbirən. Mərdə bə pişə hikməti lal amundənund.

İn rəvayətə bü timsal nişan dərüm ki, ziyali birə mərd ə çirkab zu, rışmiyə, siqlətə dirəniyü ə pədərhava gaf bəlaqətə sər güftəniyü.

QƏRQİŞ

Yə cahilə kukə çümi aftara bu ahilə mərdə bə papaxi. Qərəbəqərə baraftan büründ. Cahil fürsət bəgəştən bu mərdə papaxirə vəgürü, virixü. Bərəxşiran bu ürə təməh'i. Ancaq bə düli yə tərsiyiş bu. Be çü ki, səhə'b papaxa peyqəmbər birənirə bədaştan bu. Həçunu dan, əqül səxt; raft ü mərdə bə kündiyi:

- Tü qərqiş səyi, - gufti, - ke bə hasil miye?

- Çül sal mikəşü... – Peyqəmbər cuqab da. Cahil təsəl-li aft: «Bə çül sal bula papaqun sə sərsüz munü...»

Ara xəlvət bu. Fürsətə ə dəs nədə düzd qiy kəşi, papax mərdə vəgüft, aqastə var raft. Ancaq anbar dur nə kəşi. Bə cələ aftaran kimi, payi bə xündül iliş bu, vaçar-rist. Gərək ki, payi xird bu: nalə zə, fəryad kəşi. Bə cuga xiştən çapalamiş bu, ancaq bə pay nəvəxişt.

Peyqəmbər bə üz sanbal xiştənəz ama, ə dəs düzd bə kinar cəstə papax xiştənə vəgüft, tur-tur səxt, naha bə sər xiştən. Bə rə'h vagaştə çaq düzd mızıldamiş bu:

- Pəs, bətən biri ki, qərqiştü bə çül sal sə gürü?

- Ha, guftürüm, huntərzü. Üzüm türə güftə ah parinü - ü kərgunirə ə ələ düzdirə bərdə biyəzənə qərqişirü.

QƏTƏQİ NƏBİRƏ ZÜHUN

Mən xiştənmənə, hə çunu dan lap bul tərif səxtüm. Ə barə tayfemu birə gaf-güzarə həmməyrə bə nummə kəndüm. Armə ama, be çü ki, Sabatic Sabir mə'limə hikməti bə yarmə afta. Ü mərd şəhadət də ki, yə cahilə kuk üşə Qilitə lap bə dərünə cügayi rafte, be gərəki dar afte, bure. Çini əbirən ki, dar yəsərə nəbaçaristən, bə üzgə darha bənd əbirən.

Ü cahil darə be pərundən, şax-lüvəyrə burancəm kar ə nizam bə dürmarən: cahil baçarsitən, ürə sula dəsi amundən bə zir dar. Be dürmarən ümidi nist, ürə mungi hə bə dərün üşə vir əbirən. Çümi bə Xuda mundəçaq ə qəfil be gomuş gəştə yə dihici amarən, bə ü dəs bə rasundən. Paz avardən, illah bistən, ü kuka dəsirə ə zir dar bədürvardən. Gaf nistü ki, dəs xird-xəşilü, ustuquni o'car bire. Küməgi, həkim, rentgen, gips... Xudayə qisməti: axir ü cahilə kuk vagaşt bə ruz-ruzgar.

Bə yə məclis küməkkəşi səxtə ədəmi ü cahilə pərt səxt:

- Tü be ki saqluq bətəni? Ü dəsə bə tü mən dəram...

Mah bə giraştən, mah amarən. Bə yə ə'rsixunə ü bə üşə küməklük səxtə ədəmi bü ə'zab kəşirə cahilə kuk:

- Maşallah, - bətən, - şidirqi "Qars" bəcəstəni, ə yar

nəkən, gərmə səxtə biri ü dəsə, ə sər bə nugi ürə bə tü mən dərüm.

Bə giraştən hami, amarən pariz. Kuk başirən bə dar xiştən ki, o' vəgüftə, bə rang-rıs amarə turşə mələsiyə vəçinü. Ə qunşi mung amarən:

- Lap bə kəllə dar vəşirəyi. Çü zu ə yar kəndi? Ü dəsə bətü mən dəram...

Səhə'əbxunə ə dar fūrma, sə bə qunşi:

- Xahişiş bistənüm, - gufti, təqafül nəsə, hə ə sər çapar çini girar,-gufti. Novcavan gaf xiştənə nə bürcündə, ü qunşi yəvaziş şünörə xiştənə ə əqül nəpalund, bə süfrə dotələb varnə, bə şırpılıtyaz giraşt ə sər çapar. Şəh'əbxunə sula dəs xiştənə bə sər kütük bə nahrəni-raz, bə saqa dəsi birə təvəraz ürə burani yəki bu.

- Gah, - gufti, - bə tü in dəsmə gərəkü?! Vəgi! İn bə'də murdara kələmattürə nəşünöüm!..

ŞARİMU Ə NA'LƏYMU ZİYAD NİST

Nö'rüz Ə'rəbəciyə xeylə məcgəhayi, baqi, mərzi, hə-miş kələ ailəyi bire.

Ə'mür - yaş səxtə ədəmiha bətən ki, hə bü vəxthayış isnoicə dütə qeyquyi bire: giyo, xacamaz.

Vəxt giyozərənü. Bə sər bülündə yə dü-sə ə zühun pərgara mərdun eki-eki ərzi-hal bəgüftənund. Qunaq-bək numlü yəki bətən:

-Bəxtəvər sər Nö'rüz! Dəh dütə kuki hist, bə yə ruz bütün duvarhayə ə dəryaz kənd...

Hə bun tərziş ü gafa xəbər dərand bə Nö'rüz mərd. Ruz cümə'i bə dər məçit həmmə bə kurə birə çaq Nö'rüz Ə'rəbəci bətən:

-Ə nim-niməkara Qunaqbək, tü guftirəyi ki, Nö'rüzə dəh dütə kuki hist. Mən beşun gül nistüm, türiş paxili nəse. Ancaq dan, bə yartü dar ki, mənə dəh dütə kukmə hist, bə dər xuneymə dəh dü də'fə mə'fə sə biyey; türə yə kuktü hist, yə də'fə mə'fə vaistəniyü...

Yə'ni, qiliq ə hücət, şari ə nalə bul nist... Qunaqbək varnə ədəminə gafi külüfü, urvati nist. Rəhman dayi be untərzin guftire: «Cühurə əvvəl kuf, bə'də qunaq baş!»

NAHAL

Yə dihicmu - numi xas bə yarmə nəmundə, gərək ki, Nahal başü. Be vəzifə lap əmürdənmiş. Zu-zu bə Qələ bartan, amarən; idarəhayə ə pay bəngəstənmiş.

İspalkoma, raykoma bul-bul ziyarət bistən. Bə ki gaf bəderən, bə ki çüsə bərasundan. Bə dərün dih həmtay-ha xiştənə bə zühun bəgüftən ki, «Ayə, mənə nummənə gunind. Yə dızdan qaymə başind, həmməyşumunə bə dərün dülmə sə darüm».

Kalxozə vəxti bu. Bə vəzifə be nahrən bə iclas bə nahrənundmiş. Ədəmihayə qal bəzənundmiş ki, dəs tik sand - «ha» gunund.

Hə hintərzin bə yə ləh'ə - lamada ruz nümayəndə amarən ə rayon, bənərənund cəmə'ətə bə iclas. Kühnə sədr kalxozə xeyli bəşuştənund, bərəngəstənund; bə qəyiş payistəyə bistənund be kalxoz sədr.

Bü iclas dühun guftirəyə guş nəbəşünörən. Həmmə hə çunu badastan ki, amarə nümayəndə ürə şünöyi, gafirə bə nazar vəgüft. İn bə'də hər kar hamar sə başü, la-dur bə ələ kərgun sə nədaray... Gürgiş pəhriz sə darü...

Tazə sədr dotələbü guftirə, zu vəxişt səbəh'nə ruz ə xo. Dihə yə çöləm də, bə rasti dürmarəgar nəbu. Dübərə vəgaştəni çümi vaxarist bə Şafi mərd. Quçə lülə-yinə vəgüfte, bə o'dəsi bartanmiş:

- Hey, Şafi mərd, - sədr ə durbədur cır zə.
 - Ha, balaxuvar, çü qulluqtü hist?
 - Bə iclas qə namarabiri? Qə be mən dəs tik nəsəxti?
 - Kartü avand başü, balaxuvar! Ə'yəlunmu uncə birand. Bə lehinəytü dəs tik səxtand.
 - Nə bu, Şafi mərd, nəbu. Bə piyərmənaz həmtayi. Türə kələh bədaştanüm... Gurnə gaf muğuftürüm bə tü!.. Ə'yibü... Şulə xər...
- Cuga aft birarmu Yunus mə'limə gafi: «Bə çü libas əbirən-başü, çaqqalə şakari bə zühur dürmarəniyü».
- Yə'ni, ə naəhl fəzilət çüm daştən caiz nist.

RƏ'Y

Ə Yunus birar bə sidqaz təvəqqə səxtüm ki, ə barə güzarmu rə'y günü: imunə hiqqədər kasibkarimu, qə-nəatmu ə simicimunü, ə kar nədastanmu?

Kələ birar buzəxəndə səxt:

- Türə tar-tapultü ə durə manzul amarə qunaqunə bə Süleyman peyqəmbər (Xuda bə ü rəhmət se!) bə dərə sualşun başirən.

Xəbər ustarüm:

- Ü çü sualü? Peyqəmbər çələm cuqab də?

Yunus birar in tərəz rəvayət səxt:

Ə dur-duraz bə məşvərət amarə qunaqun ə qəfil Süleyman peyqəmbərə bə nahar niştə cuga bəaftənund.

Mərdə bə süfrəyi ancaq cühinə nun, sumaxinə nümük bu. Qunaqun təəccüb mundud:

- Tüki Xudəyə güvənciri, - guftürund, - qə xardəyti nun-nümükü? Bəlkə, nisti türü?

- Nə, - gufti peyqəmbər, - gərək çini xarim, be əzmun bə'də amarəgarayış yə qismət munü...

İmbu, bə qərdaz, bə nistiyaz ə dünyə raftancəm, bə ruz ədəmi gunund:

«Xər avard, xər xard; ə bar xər hiç kəs nəxard».

KARMƏ CURƏ

Ə şangum briqadir bə Təsərrif qədəqə saxte ki, sə-bəh'i vəşü bə saku. Bə Süleymanaz sibbaqa abraskə sand.

Təsərrifşunə xuneyi ə Adəm çini bə kələva dih bire. Əzü ara Tamaşaluniş, dəryəyiş xas mə'lum əbirən. Dihə anfitetrirü ü cuga. Bə bütün xunəhayaz rubəru. Təsərrif hə əzü bülündə Süleymana bul nə'rə bistən. Cuqab nist.

Bədarəftan be raftan sə bə xunə Süleyman. Be çü ki, bə saku be vəşirən rə'h əzunce.

Ə bə xunə Süleymanaz rubəru birə burmişi yə-dü dühuniş bənə'rən:

- Süleyman! Va Süleyman!

Yəvaz cuqab nist.

Parist Təsərrif bə keş, kürpiyə giraşt. Yamaca vəşi. Lap ü mərdə ə dərkəli mung səxt:

- Süleyman! Va Süleyman!

Ə azbar ins-cins mə'lum nəbu.

Diyə qal nəzə Təsərrif, sə bə xunə xiştəniş nəvagaşt.

- Əh, kar Süleyman curə, karmən curə! - gufti, pay vəçi sə bə saku.

Çü imbu, hər kəs öhtə xiştənə bə ü aftarayə dastan bu?!

**BE KĪ HĀNĀG,
BĀ KĪ EYHAM...**

GUYA

Ə seylanti tapuni külə nar dastüm
Qiliq də, mə in bə`d ürə yar xastüm.
Mən gicgici, ü əqüllü, pur`əməl
Rüşxənd avard, qərqiş fükard, paristüm.
Şir vərəqşi, sülkət verixt–varastüm.

Yəni

Ehmal dolan, səhman böl:
Əski təzək, təzə gül!
Mən dəlisov bir aşiq,
Sən soluxmuş qızılgül...
Rixşənd elə, mənə gül!

Kündə vağzal Sarvanü,
Rə`ha Sarvan tufanü...
Nistü munə yə tərzi –
Həmrrə`unmu pəlvanü.

Biyər ruqa, biyər peş,
Mə`lim bilü betu “beş”.
Tü ki dərsə nəstani,
Dara, bura azar keş!

Sixən sə tü, pay, xalu,
Gərək rasu zərdə'lu.
Gillə gürüm, tənür sam ,
Bə'də buram be pə'lu.

Nistü ruqa, histü qənd-
Şafi ə'mu kəmərbənd...
De'di türə firmunde-
Vəg qələmə əxtə bənd!

Mazul afta künd nistü,
Hə'mur şülü - tünd nistü.
Bə to dültü ataş sa,
Ə'mur yə şəm - mürd, nistü!

Düşman gufti, guş nədaşti - çü qeyqu?
Hə'mra gufti, nə vəgüfti - çu qeyqu?
Mə giristüm, tu xəndisti - çü qeyqu?
Rə'ha səxt, əcəl künd: "Xuda! Va Xuda!"

Sadi¹ nistü, də'tə² nistü - xirdə sam?
Ruqasüzüm, əcə vəgürüm turta sam?
Əzmə bülbül, əztü ki gül nambaşü,
Əzi bə'də türə çələm qurda sam?

Tü num Xudəyə ə yar nə kən, balaymu,
Bə num Xudə bülünd a'bi saraymu...
Hiç kar dünyə pənə nistü ə Xudə,
Muray, murasu muniş bə ü haraymu!

Xüsür rafte be hə'çə,
Təvər munde bə qəmçə.
De'di xüunə xird bire,
Nim-niməkarü xalçə.

Ürdək nistüm, qazüm mə;
Xüsürmənə nazüm mə.
Pənbə nistüm, peşüm mə;
Bə vay xüsür nişüm mə!

1.. *Yüzlük-pul vahidi.*

2. *Onluq-pul vahidi*

Xüsür çümmə, xüsür dü!l!
Xüsür qaymaq, xüsür gül!
Mar bizənü ə şangum –
Başü şikəst, başü şül!..

Yəni

Yar anası – şirin-şəkər qaynana,
Kaş çıxasan bir ayaq tez eyvana.
Duyuqdular qonum-qonşu üzbəüz,
Boş getməyə artırmamış seyrana.

Raft hami, ama zumustu, canustu:
Zügürd bürüm, ərəq ustü, nu ustü!
Usta, türə kartü gərdü bə kardə,
Bi “niməkar” xunə günüm, banustu?!

İn mərd - bəmənaz qunşi, beytü dihic-
Yə dızdan əqüllüyü, yə dızdan gic!
Xard, vələsi yə sovxoza, sir nəbu,
Kar bə Xude, be əzrail kardə tic!

Yə dustmə hist: hürmət mise bə layiqü,
Hər ə'məli bə rə'h Xudə sədəqəyü!
Yə gül kaşte bə tə' dülmə - ə'müri bul;
Mülk əlmənü, rangi-rısı xəlq ayiqü!

Ke num kəndi, o'sə səxti guş-vini,
Mütüm, mure bə rə'h Xudə sərbini.
Cəng bəgüftə, də'va bistə bemunaz
Ruzi siyəh, xun vaşundə ərməni!..

Yəni:

Qaragün, qanqusmuş ermənidən dad!
Torpaq bizimkidir, gülün dərir yad...
Burun ov, ad çıxar, qələbəylə dön:
Bal kəsım sənincün, etməyim fəryad.

Xastüm başi tü yarmə,
Bə xunə tü, bə kar mə...

Bə doqqaz xər payiste,
Daram, buram bə karmə!..

Diha histü: cin-cənəvat, ə'rdoyu,
Beşun təşbeh, yəvaz xubi Bərqoyü...
Rişxənd nəsə, hərə xute bə yə rə'h,
Xər isnoic kunpusova midoyu!..

Çümtü rışim, afti pənil, xiztü nist;
Bi kuçgə dih kukun histü - müzdi nist!
Bə ruz pişin xər bə palan vir əbrən,
Biyə vin ki, ü bərbadə düzdi nist!..

Süfrə binəmahmudic¹ ciləxtəyü, do'qayü,
Bə kul xəri xalçə hist, bəgəm ü mərd lo'qayü?
Nistü dütə şubuci, şunü bə to yəkiyə,
Be vəcəstən bə ə'rsi: mə'rəkəyü, qo'qayü!..

1. *Binəmahmudlu-kənd adı*

Tü ə'yəli, dər go'dunə do, vakun,
Ma'layə kən, bə kərg-kicə dan fukun!
Nunə kəm xa, pənir bahe, qəndmu nist;
Go'dunə ruf, hüzüm biyə, dərsə xun!..

Küdi şanqum "cühur" ama bə İsnə,
Xard xəşilə, bə çüm - ruyi rixt dişo...
Xast ki, şurü: dəs şund bə so - nə aft o!
Dəsmənə gi, şeytu mənə to dəre!..

Bətənu d ki, əzrailiş həmramənü, mən hücüm.
Ə'yibi nist, un tərz başü, şar abaşüm, məcəhüm...
Yə gaf histü: mürü paxil, zəni munü hüzümsüz-
Hə dəsyalin sər üşəyə be yə nəfəs məcünüm!..

Künd baş əmə; virzü əcəl, xəndü can –
Ə nəfəstü nəfəs ti mə, yə dızdan.
Ke ki mürdüm - dəgüft mənə si bar xak,
Ə çümaytü sə dənüşüm, hist güman!

Rə'tü afta, əgər, ə tən qəbirmə,
Giryə nəşə yə kəlməyiş bərəymə!
Çini sirüm ə kar dünyə - tə bə qurd,
Lavayiş sand, nəmə'xüzüm öccə mən!

Guya:

Yolun düşsə, məzarımın yanından,
Qoy ağrı qorumasın əsla canından...
Elə toxam bu dünyanın varından,
Yalvarsalar belə, durmam məzardan..!

Ə süft payız bülündə kuh bu ispi,
Müs-müsanə qəley vəgüft, bu ispi.
Nənəhtü hist? Yə çüm dəniş bi dünyə:
Mazul gudə, dərün zülmat, "ru" ispi!

Yəni:

Son baharda dağ yaxası ağardı,
Qalay güldü, əski tası ağartdı...
A gözü nur, fəhmin artsın ziyadə:
Ömür gödək, istək sonsuz, üz ağdır!..

Bərmarənüm, səbist xəzəl bə zir pay..
Di rə'hşinəx; vəkənd nalə, zə haray:
"Xunəxərəb, əstü vamund, zügürd bu,
Osara kəş, xurcuna vəg, bə dəm pay!"

Bə zir mə'fə yə nəxahüm:
- İ mürd gufti, - mən saq mundüm.
Xəndist mürdə: - Ə' ə'zabkeş,
Tü mun, hələ; yə kəm bar keş!

Yəni:

Mafanın altında bir alasarsaq:
-Bu, öldü, - dedi, o, - şükür qaldım sağ.
Gülümsədi ölü, - qucdu kəfəni:
-Sən qal, yük çək, -dedi, ay uzunqulaq.

Bə sər süftə vasal - ə noruz pişə,
Mənə ə əqül kənd yə kup bənövşə.
Paytü bə pay sülüm, dəstü bə şüşə,
Diri, - amarənüm, ü çü xəndə bu?!

Mən be Duvarabasi¹
Xərc naharüm yə 'əbasi² .
Ə paxili qunşiyə
Hər düm çümi vaması.

Hərdümimu bə lö' dahar –
Zən qəriyü, mən hə'zürxar
Armə ama, bə zən gunüm,-
Dər vakunü be səhə'bkar.

Yə dihicmu ə may quduz,
Usta baha, füruxt ucuz...
Ə'səl mütüm bə rə'h Xudə,
Ə zühun lal başü yə ruz!..

1. Yer adı–toponim.

2. Əski pul vahidi– 20 qəpik.

HƏQASTİ

Bəpşə həştad, nəvad, sad.
Zənlə türkü, yə mən tat.
Pay naharım bə bə'hshəm
Ki pəs kiyə meylü mat?!

Öndə səksən, doxsan, yüz –
İlqar nə buz, nə də köz...
Arvad dedi: - Əhd etdin,
İşə qatlaş, gücə döz!

Bə kuha vər f varist, ispi bu xari,
Çümmə bə rə'h munde: tü qə namari?
Mən qərqiş nəmisam, ar-abır histü –
Bə dültü yə qəllə rə'hm şünü tari!..

Tamarzüyüm bə haytü,
Bə dünyə nistü taytü.
Bə mən şö'qərib gufti
Pədər havayə maytü...

Bə ruz pariz zumustun.
Kar-bar fəqir bə meydun.
Bəxti ə şangum bə xo,
Rə'hmə suzund canustun...

De'di bə buz xakandaz –
Bə Böcüyaz Bülləsaz
Eki rancidə mundund,
Muy dühəmə varundund.

Binəmahmudic Eltac
Niştə bu bə kündi sac.
Güft çümirə tə'lə xo –
Suxt vəsəlü - bu qaxac.

Nist qaraqac,
Dəs naəlac –
Gül bə sərgin
Munde möhtac.

Yetmiş biri vurdum başa,
Gələn ildən etməm haşa.
Saç-saqqalım alçagülü-
Umuduyam dağa-daşa...

TACISƏR

Hələ ki sərməstü, xümü kəhərtü,
Zangu gürum, suvar başım, Tacisər.
Piş sam əsə, düre bə var sümərtü,
Bə rə'h üşə hərdəm çaşım, Tacisər!

Küz ataşə kür nəmise gərmə kül,
Par bəzərən, gəşt bəxastən mürqi - dül.
Həvəsmə hist: vəxzü rubənd ə sər gül,
Ə gic-gici beki kəşim, tac ə sər!

Bətəni hist kəbin, gərəkü vəfa,
Bə xunə kələguş dirimi səfa?
Be bul-bul ədəmi in dünyə cəfa,
Giryə girim, bə yas nişim, Tacisər?!

Cənnətə rə'hirü türə şəhərtü,
Dəryəyə çərx mütü həmlə ləpərtü...
Mürü, yə pay pişə, türə şüvərtü,
Xəbər fürsüm, çümtü rışim, Tacisər!..

Ə SIYƏ ÇÜM, BƏ MƏ DƏNİŞ!

Əsyoyə rə'h tamum üşə,
Buraftanüm mə bə xuşə,
Ki virzunde türə pişə?-
Biyə künd niş, bə yamə niş,
Ə zir çüma bə mə dənış!

Duxtər ə'mu, bil səməni,
Mə əntürüm, tü əlməni...
Mah nə cəste? Tu vəsməni –
Biyə, künd niş, bə yamə niş–
Ə siyə çüm, bə mə dənış!

Bə sər Xoşni kabab səxtam,
Cizdaq nistü, hə mə suxtam,
Ə'rüsnerə ə gül baftam;
Biyə, künd niş, bə yamə niş,
Ə zir çüma bə mə dənış!..

Nalin şunum, qalin şunüm,
Ə şaritä kəklük şunum,
Fitol bülüm, tufəng şunüm
Ə siyə çüm, bə mə dənış!
Ə zir çüma bə mə dənış!

Ə' B Ə R Ü

Rixtü - rasi bə bağumu əmbürü,
Ki bə xəraz, ki bə kəmər ə'bərü.
Be ki kəmü, be ki hələ anbarü,
Dəsmala vəg, var - vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü...

Kaş Talabi¹, bərd Zərqava, xard Çiçi...
Bə alverü əqülluyi, həm gici -
Hərkarəyund, Histü yə tak nəxirçi...
Dəsmala vəg, var - vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Beyçü Musa ə tən dahar pariste?!²
Bəlkə qəfil səg, bə ladur roiste?!
İn dünyərə bəgəm xərun çariste?!
Dəsmala vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Bə tən xunə histü həftə qərqedar,
Be yə luqi tamarzürüm mə, birar!
Güft bə quval, bərd bə bazar zənbirar...
Dəsmala vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

1. *Toponim.*

2. *Musa paristəyi–toponim*

Gəndoicə¹ alət təni sallaqü,
Hər rə'hgirar bə ruziyi ortaqu.
Xəbər vəgi: çümxoinü, maymaqu?!
Dəsmalə vəg, külək sə tü bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Ə'rsi tatü, ə tə vədrə dühül sə,
Vəcəh- ficəh, çü səxtəni, ə dül sə,
Dəm ki biri, müştə vaku - yə gül sə!
Dəsmala vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Tü ustayi, nim litirə vəg vakun, –
Ə zir dahar bə bülündə rə'h vakun,
Şarə ruzü, kühnəyə kən, nug daku!
Dəsmal vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Xeyli niştund, xeylə xardund - çaristund,
Bülünd bürund, bə zir payha paristund,
Ə zür dəmi bə kük sə'gu roustund!
Dəsmala vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Rə'ha Zeyvə² - sərzəvərə, kəməndə –
Suxt sineymə bə ruz kürpə lügəndə;

1. Gəndo–toponim

2. Zeyvə–toponim

Mə giristüm, ü pay naha bə xəndə...
Dəsmala vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Qunşi histü - xeyrixahü, mehriban,
Qunşi histü - şö'-ruz qiybət aburan,
Qunşi histü - yezid mure bə Salyan...
Dəsmala vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Be gümüric¹ histü yə büz - çə gomuş,
Be xiz mə'təl - pənir mügrü be satış.
Ö'rə başü, gürgü biye se uduş...
Dəsmala vəg, külək sə tü bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

Vəxt baqçayü - haram halal aburan,
Dəsmə xute bə sib çirən, gül buran;
Yə mung ama: "Kişi, dayan, bir utan!"
Dəsmala vəg, var-vari sə bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

İ isnoic² huqqabazü ə süftə,
Tost mugunü, dəm a'başü - hə müftə;
Ə'rsi mise, duraz a'bi yə həftə...
Dəsmala vəg, külək sə tü bərəymə,
Dürə tənür çümhayməne ə'bərü!

1. *Gümürlü–toponim*

2. *İsnovlu*

Ə' SƏLƏ NAMƏ

*Yə duxtər növüştə bu...
Məniş əzü düzdürüm...Tü?!*

Nist xəbərtü, üzüm məniş ustayüm –
Rangi - rısüm, dəstə gülüm, baftayüm.
Nəra, nəgərd bə ruz zərdə matışkə,
Ə zir ö'rə dürmarə çüm aftayüm!

Rə'hatürə güzat daştam çantə sal...
Şükür səxtüm tü amari, ay maral...
Əzi bə'də nəra yəvaz sunla tü,
Əntürüm mə, əntü çüma, əntü xal!

YƏ VƏLG

Ə yə xəmir birim kündə-
Yəkmu əslü, yəkmu peyrə...
Avam - anpaq "pir" dast düzdə,
Kur səxt suxtə tənürməne,
Buri mənə ə'mürməne!..

Tamum bu mah, salış varast,
Nə aftüm gaf əzin sərrast:
Gül ə sərgin kəramət xast –
Buri mənə ə'murmənə,
Kur səxt suxtə tənürməne!..

Guya:

Aylar keçdi, il dolandı,
Əqlim çaşdı, dil qadandı.
Gül təzəyə möhtac qaldı,
Fərəh verən qanadmı var?!

Gəştüm bə ruz kaqız-kuquz,
Şö' ispi bu - aqastə ruz.
Cumust şahvar: bə həmmə "mız"!
Kur səxt suxtə tənürməne,
Buri mənə ə'murmənə!..

Guya:

Elm yolunda çapar oldum,
Piyada yox, suvar oldum.
“Kar nə...”¹ gəldi, bikar oldum,
Fərəh verən qanadmı var?!

Ü səxtemə, i suxtemə,
Ustaraymə, nug duxteymə –
Bə xatur pul furuxteymə
Kur səxt suxtə tənürmənə,
Buri mənə ə'mürmənə!..

Be gaf-guzar sö'gü xubu,
Üriş be mə üzüm xoü!
Bə yar mundə ərs bu, xun bu,
- Kur səxt suxtə tənürmənə,
Buri mənə ə'mürmənə!..

Guya:

Söz-söhbətə sevgi gərək,
O da ötdü ötənlər tək.
Xatirələr sevməz köynək,
Fərəh verən qanadmı var?!

Yə ruz Xudə bə rə'h bürüm,
Qəst bə bəla həmra bürüm.

1. «Kar nə», «vir (uş) baş» *tatca-ibarə-(iş yoxdur, itil gözümdən)*

Ə bihə'ya hə'ya dürüm,
Kur səxt suxtə tənürməne,
Buri mənə ə'mürməne!..

Guya:

Bir sınaq yolunda dolaba düşdüm,
Bəla gözləyirdim, savaba düşdüm,
Həyasızdan həya gördüm, üzüşdüm,
Durma, yığış, fərəh verən qanadmı var?!

Bə rastə dər ü mahcamal
Güft qilinə, də yə sual:
"Haram xasü, yoxsa hə'lal?"
- Kur səxt suxtə tənürməne,
Buri mənə ə'mürməne!..

Qə bü ləçər mə bürüm bənd?-
Xuma ə'səl bə çümi qənd!
Nun mənə xard, çümmənə kənd,
Buri mənə ə'mürməne,
Kur səxt suxtə tənürməne!..

Bikef nambi əzmə hə'mra,
Rast başimsə, bə ruz çan rə'h.
Səri sara, kürminə dül,
Kur səxt suxtə tənürməne,
Buri mənə ə'mürməne!..

Gudə, duraz - parapərdü,
Zəni mugu: "İriş mərdü!"
Gaf müdüzdü, rang migərdü,
- Kur səxt suxtə tənürməne,
Buri məne ə'mürməne!..

Ki nə'rə səxt, mən hay dərüm,
Ə bireymə nun - çay dərüm...
Dəsrə güftüm, pay-pay bərdüm,
Kur səxt suxtə tənürməne,
Buri məne ə'mürməne!..

Ə dan vagaşt - zərd bu zimi,
Lö'bər əngəst, payist gəmi!
Bə çü bəndi, Qüdrət əmi?!
Vəçin kurə tənürtürə,
Bizən bə sər ə'mürtürə!..

BƏ XƏ

-Amanətü, qərdü can,
Çəqqədər çüm darüm mə?
Rafti, biri Qəribcan,
Halvaytürə xarüm mə?!

-Üzüm əztü durüm mə,
Be suka qaf karüm mə.
Keş çümtürə ə rə'ha,
Hə'lvaytürə xarüm mə?!

-Suxt bütömə, paraymə–
Cumust köhnə yaraymə!..
Qə amari bə xomə,
Hə'lvaytürə xarüm mə?!

-Hər çü bire – varaste,
Ki vakarde, ki bəste–
Coruyə büz çariste,
Hə'lvaytürə xarüm mə?!

-Bə toşumu suxt hüzüüm,
Gaf bururim çümbəçüm...

Əcə dürma bəs ü düm,
Hə'lvaytürə xarüm mə?

-Mənə bəpşə piyər bu,
Kəlmə piyər əfzəl bu –
Yə kuk be'mə şüvər bu,
Hə'lvaytürə xarüm mə!..

-Dərün raftə piyərtü
Əqül nəha bə sərtü?!
Üzüm mürü şüvərtü,
Hə'lvayrə xarüm mə!..
– Hə'lvaytürə xarüm mə!
-Ə'məytürə nazüm mə!..

TƏLÜ DARAFT BƏ PAYMƏ

Bə yar daştam u lö'zirə, sərrə'hə,
Midoustüm: paybınarə, sərrəhə...
Abbaroo!.. Təlü daraft bə paymə!..
Üzüm dastüm: ə dəs dəram osarə!..

Bətən bürüm, i dağ - dahar əlmənü,
Üşə saygi, dəryə nohur kəlmənü!
Abbaroo!.. Təlü daraft bə paymə,
Üzüm dastüm: həmmə azar əlmənü!

NƏ DASTUND

Yə ru bürüştəyü, yə ru xəmirü,
Çü qeyqu hist? Ə dəs raftə ə'mürü...
Mürdüm, raftüm - qədürmənə nədastund,
Bə'də - bə'də peşmu birə hə'mürü!..

Guftürüm, guftirim, guftüründ üşun:
Kümür biyə, siməvar bil, çay düşun.
Be qunaqun bə pay vəxiz, nalin şun,
Bə'də - bə'də peşmu birə hə'mürü!

Ruzha rıprışimü, şö'ha tarikü,
Sərə histü, nərasire - kalikü.
Vəxt giraşte, Qüdrət bə ki gərəkü?..
Bə'də - bə'də peşmu birə hə'mürü!

HƏ'MRAYİ

Karə nən'gən bə tərsi,
Dara, burayim bə ə'rsi!
Xardi kabab, xardi nu,
Girar, dara bə meydun!..
Yavaş - yegi vəcəh tü –
Gah bə dəm pay, gah firmun!..

Sə vəcəhü duxtərun –
Ü ə'sələ xugarun...
Sə vəcəhü ə'rüsün –
Bəxşə - parə xumarun!..
Maqar türə çüm zərə,
Girar dara bə meydun –
Kə şabaş ti, pul varun!..
Gah bə dəm pay, gah firmun!

BE Kİ XAS?!

*Mərd bə xiştən şarü,
Dəsi bə kar-bar nəbəniştən.*

-Ataş mürde, xunə tarik - be ki xas?
Lə'əf gudə, nalin tünük - be ki xas?
Nazüm türə, biyə dürə, mürüm xas?!
Quc sam türə, bü sər nalin bərüm xas?!

-İ dəs – paçəymə dar-duqqazü, talaş sam?
Lünghamanə bülüm bə to, ataş sam?
Şeytu bətə: 'nazüm-nazə baliş sam!
Gürg əsmunə maç-quç səxtə - be ki xas?!
Bə kərgəlun ladur zənde, - be ki xas?!

Miyas yəvaz Nazbaciyyə siqəl sam!..
Dər dühunrə qıpqərimizi, çüm-qaşirə qələm sam.
İmbu zo'u, be aliment ciqəl sam,
Be məhkəmə şahad bistən, be ki xas?!
Ə büdcemu para müdre, be ki xas?!

Ü Nazbaci sətə mərdə qələt səxt,
Purirə xard, tihinirə lamad səxt
Bə araluq hə bə türiş balet səxt;
Dara, bura, peşmu başi betü, xas!
Əqül afi, kar-bar vini, bemu xas!..

RUBƏRU

*Bə yə dih səhə'bxunə ə ə'yəli hə'mra birə
dihic xiştənə bə xəndəyə ruyaz qəbul bistən. Ə səhər
amarə, tə bin mə'həl ədəmi- hə'mra,
kəs-kic nəşinəxtə, üzüm dəsi ə vəzifə
dürmarə hə'mrayə...*

-Hə'mra, ə dur amari?
Kisnə, təşnə xumari?
Tazə zənde mərəgo,
Qusband burüm bərtü, go?

-Quzi - qusband gərək nist,
Var - variyü, muçək nist.
Fürs bə düşmə paştə so,
Fərmun, vaçar yə cingo!..

-To! Paştə so?! Yə cingo?!
Bə çüm - rutü kəş həlo!
Xər əcə, xurcun əcə?
Bərtü küşüm mərkicə!..

ÜMƏRO

Əzunsəri, mung nəbirə bə İsnə,
Çümi xo'i bə tə Ümər vəxiz, do.
Cumun nəgə, tərsun səgə, nətin to:
“Ümərö! Vəx biyə, zu xariyə so!”
“Ümər, varun! Ümər, durun! Ümər, so!

Şö' giraşte, ə dih bure mung - atur,
Ki xisire, kiyiş rafte bə angur..
Yə “dete” hist bə sirt kuha - lap bə dur..
Ümərö! Vəx biyə, zu xariyə so!
Ümər, varun! Ümər, durun! Ümər, so!

Be traktor Ümər varnə usta nist,
Ərəq ki xard - tünd əbirə, asta nist;
Hə'yif “dete” ə küşt hovva asma nist!..
Ümərö! Ringo- ringo zu vəx biyo,
Ümər, varun! Ümər, durun! Ümər, so!..

ÇÜ SE BE TÜ Ə'LMIYAR?!

Yə dühu hist - külqabi,
Hər ki dəgüft, ü vabi.
De'di yavaz ro'ust ü:
Gah "mır-mır" səxt, gah tü-tü...

Yə'ni: usta Ə'lmiyar —
Köməyi pərvərdigar –
"Xas nəduxtə payqabi,
Ke duxtə bu, ke vabi?!"
Guftürüm: - Ay zəhər mar¹ ,
Parist abur, ləməst ar...
Bə lə'peytü nistü neft,
Çü se be tü Ə'lmiyar?!
Dih bə dahar, paytü şəft,
Çü se be tü Ə'lmiyar?!

Bə kun cibtü nistü pul,
Bə sigərdun kətil bul...
"Saq" vadire, dakun "sul"!
Çü se be tu Ə'lmiyar?
Pay rassazü Ə'lmiyar?
Lüngsozsazü Ə'lmiyar?!

1. Zəhərmər–virus, ilan zəhəri.

NƏ'RƏ

Rə'ha səxtü, bəstəyü dər,
Vəg tü mənə ə hovva bər.
Xuda Əkbər, Xuda Əkbər!
Vallah Əkbər! Billah Əkbər!
Həm mə razi, həm tü razi,
Beyçü munim mu tamarz?
Kəbin buru beymu Qazi,
Xuda Əkbər, Xuda Əkbər!
Vallah Əkbər! Billah Əkbər!

Gülha karim, bil so'z başü,
İspi başü, həm so'z başü...
Ə'mürləymu duraz başü,
Xuda Əkbər! Xuda Əkbər!
Vallah Əkbər! Billah Əkbər!

TAHNƏYÜM

Ki sər bure, ki sər daşte bi dünyə,
Ki dəs- nəxum gühər gəşte bi dünyə-
Həqqə nahre, be şər gəşte bi dünyə,
Ö'rə kəşi, bürun şangum, tahnəyüm...

Dastayməne aşkar səxtüm - vamuxtund,
Bə çüm - ruyi pə'lu güftund, fūruxtund.
Kaştəgar mən, şundud haram - durundud,
Ö'rə kəşi, bürun şangum, tahnəyüm...

Bar avardam? Şunüm ə düş, suk başüm?
Xəncərmə hist? Kənüm ə küşt, suk başüm?
Bə cəhət ki, düram mə xüşk - suk başüm,
Ö'rə kəşi, bürun şangum, tahnəyüm...

Dürma hesab? Kəmü guval? Nö's bəmə!
Vabi kitab? Dürma sual? Nö's beymə!
Nistü cavab? Ama zaval? Nö's beymə!
Ə'mur gudə, bürun şangum, tahnəyüm!

Ə`CİZ

Tü ə Sumaqova, mə ə Sumqait,
Amarim rubəru bə üşə Qilit.
Kaf nist, zumustunü, daq-dahar vərfü,
Nənəhmü bə qilin, ə`məlmü sərfü.
Haminə, payizə dərəyim ə dəs,
Üzüm bin daq-dahar çü bistənim, pəs?
Üşə lap kələhü, darha mö`cüzə –
Gudəyü be küşti dəhgəzə ciyə.
Yaşı: anbar-anbar – ə babaymə qocə,
Bə`ziyi xəznədar, bəziyi xoca.
Rə`yəti, sayili, ə`ciziş histü –
İncəyiş fəqirə cugayi nistü...
Munde bə zir dəs - pay, bə işiq həsrət:
Dəs rə`hə, çüm bəstə; xastəyi cənnət!
Üriş in dünyərə zillət bədaştan.
Ə xudə dinc - sələ`h ə`xrət bəxastən...
-Hə`mra, dəxsirəyi, ə sər - tən tari,
Bin sayaq bəgəm tü bə o` dürmari?
-Can birar, hüzüm nist, xunə xinikü,
Ə`yəlun hə`lnadan, o`rni tünükü.
Yə kəm xişkə - para gərək hə`zür sam,
Dartunüm sürtmə, xunəyə gərm sam.

Qazmu bu, namarən, ə keyaz burand;
Gunüm, lap xasirə ü mərdu səxtand...
Çüstü, çükarəyü uzüm Sumqait –
Hiqqədər bistənund beyi qirthaqirt?
-Qeyqu nist, Sumqait - fərzənd, fəriştə,
Bəlkəyiş bə ruyi yə kürm bəgəştə..
-Sumqaitic birar, çələmü üz kartu?
Düzirə gun biye, nəye hiç artu.
-Məniş aqastəytü hüzüm sə bərüm,
Hə'zürü nə diram, hintərz tənbelüm...
-Vaçarunim dütə dar, bərim sürtmə;
Ke miye səhə'b kar, mizənim dürtmə!..
-Hə, bin qazaz, mə'cinim ə ra'g üşəyə,
Qazmu hist, kur mise xəççəbənöşəyə.
Qazmu bu, parundim, vəkərdim duru;
Xardəy'mu yəkiyu, səxtəmu dü ru!..

GAF-GÜZAR

-Bu kuçkə dih Fuadcan
Xarde nunə lap yavan.
-Yavan be çü? Nist ruqa?
Basta bə pul füruxta?
-Bətə, gərək mən xunum,
Boram yə num ustunum...
Zəhmətsüz nambi tə'lim,
Ruqanə dərə bə mə'lim...
-Be xo şirnə kəlməyü,
Bə qərqedar səlbəyü.
Nə kaşte, nə vəkənde,
Mə'limiş gürgi zənde...
Fuad xarü yə cam duq,
Ə çüm - ruyi vəxxu buq!
-Sə xunü, başü alim,
Kitabnöuş, mütərcim..
Mare be xo bəpsa miz,
Cib - cangali tər-təmiz.

**“NET, NET İSNO,
YEST ZƏRQAVA”**

Hər yə dihə bə yə dihaz
Gah lap gudə, gahiş duraz
Histü xirdə gaf - güzari-
Məzə ə o', num ən xari.
Əzin ucub Sə'dul mərdə
“Yest”i, “net”i yə tül pərdə.
Ü Sə'dul mərd Zərqavaric
Xəndəyi bərq, danduyi tic
Bə yə vərfi, xinki hava
Ama - dürma bə Moskova...
Norma dirə bü ruzhamu,
Qit bu ruqa bə dihamu.
Sə'dul di: hist, bulü ruqa,
Ki bə nubay ü bəstaran.
Amma nuba, çu nubayü –
Can ustara yə sarayü.
Çəqqədər tü, payi incə,
Bə tü nubat rasirincə?
/Sənətmünü bar kəşirən,
Həm doistən, vaçaristən./
Bə xeyr xiştən sər - hesab bərd,
“Netə”, “yestə” dasta u mərd.

Xast vəgürü düdə quti –
Yək be xunə, yək bə luti¹.
Ki bə rə'h də gürgiş, büzi²
Yə fənd mafü hə incəyiş...
Aft yə çəm, bə künc giraşt –
Tü guftirə, bəxtə çüm daşt.
Ke ə dərün ispi xələt
Dürma, payü bə dəm - əlbət,
Sə'dul cumund yə balaca sər:
Biye bə künd ursə duxtər.
Hə bu ispi -rısmə tükun
Sə'dul gül səxt - bə kük kukun.
Ü korəçüm, ispixələt
Bə sər afta ə çüst də'vət.
-Mütüm,- gufti,- bə qədərəz,
Nuba dari, gərək, yəvaz...
Sə'dul di ki, nərmə zənü,
Xast berə'hi qaz bizənü.
Daraft yə rə'h, dü rə'h ə dər,
Ü duxtərə bərd lap ə sər...

1. Saxta icazə arayışı verib Rusiya səfərini təşkil edən.

2...Kələ Ə'mlə bə kuçigin balaxuvar xıştən bədənmiş ki, bətü yə büz, yə şalə giyo, yəkiyiş səri bə osar birə yə xumə cənəvər sə tüm. Üşunə ə arkərə çini girorun ki, gürg büzə, büz giyohayə nəxarü!

Balaxuvar xalu xıştənə şar bistən, bəxəndundən: - Ə sər süftə, -bətən, -dəstürə şun bə sər dünbəytü, əzü dəhmanatihətü yəkiyə tin be kart internet, bə'də mən büzə sə bə keş ənbərüm...

Ha “net” gufti, ha “yest” kufti-
Hə çunu dan, gürgə gufti.
Yədaganə bire duri,
Çənəm vagaşt zənə ruyi?!
Bə gil Sə’dul “Poşol!” gufti,
“Tı, i s nov prişol?” gufti.
-Net, net İsnə, yest Zərqava,-
İn yə gaf bu, mund bə hava...
Dürma Sə’dul xəcil payist,
Muguni tü: soyi çəqist...
“Urus mənə isnoic dast—
Ya davakar, ya simic dast!..
Ü, ki bə mən xeyli künd bu,
Qə bəs qəfil in tərz tünd bu?!”
“Qə vərəxşi, ü, bə sərmə?
Nə mütü sünur piyərmə.
“Lə’nət” gufti bə zəmanə,
Xast vagardü, darey dö’rnə...

PIYƏR

Be duxtər çilqiriç Baba - be Anaxanım

Mə'bud mərdə baqi gülü,
Hər yə gülə taqi tülü.
Bü baq histü həftə duxtər,
Həftə yaqut, həftə gövhər.
May - hə mayü, düli mə'lum;
Çü se piyər - Mə'bud məzlum?
Ü kələhü bə dər xunə,
Həmiş sələ'h dərün xunə.
Şar başüyiş ə ru yə kəm,
Ə gil dərün mixard ü, qəm:
"Səbə'hənə ruz in ə'yəlun
Möhtac imbi bə firaun..."
Ü mərd kardan - rancibərü,
Ə xək hasil, bə xək sərü!
Nistü beyi betuma xək,
Bəşinəxtən mülkə tak-tak.
Zərdə qəndüm, nərgizəva
Çan rə'h dəre in məcgəha...
Cüh - ərzünə, həm lərgəyə,
Varamilə, mərciməkə —
Ə hər yəki tum bədaştən,
Vəxt ki ama, zu bə kaştən.

Pəs dər xunə? - Ü duxtərun?
Bə çü qiliq dirand bəbrun?!
Ü ə'yəlun bin sər ə xak
Bə kük şir may - ə xislət pak,
Midəkardund aləthəmə,
Piş misəxtund bə künc qəmə.
“Əlmə – əntü” nəmidastund,
Ə Xudə yə tak dinci xastund.
Hərdən beki sürx başundiş,
Nə misəxtund ə bülünd “kiş!”
Midastund kar baq-baqçəyə,
Kərg - kicəyə, paraqçəyə.
Bə ləpirhəm kar - bar cumust,
Bə ənghayaz büründ lap dust.
Ruzha giraşt bi ə'məlaz,
Pur bu küp, ləh bə ə'səlaz...
...Çümi rışim Mə'bud mərdə,
Var ə sülüm parund dərdə.
Çəqist lüngi, xird bu ə qurd,
Bəlkə becə zəng se Mə'bud?!
...Yə şə'm suxte bə bülündə,
Bə ru yə may cəste xəndə.
Nə miye in bə'də ahi,
Şari sə se be Şirmahi.
Ə'rüs mise Ətirşaha,
Be Süsəniş sə günü “ha!”
Ü ko'rəçüm bə zir nişan,

Qirəgərdə ustaray can!
Gun, Şəqəqə nükürdəyü,
Nərgiz hələm bə pərdəyü...
Çümi rışim Mə'bud mərdə,
Var ə sülüm parund dərdə!
Nəgun, xəzri, giləvar bu,
Əzuniş sər-gurə var bu!
"Var" guftürüm, varist variş?
Bə yar afta qizil, gümiş?
"Var" həm fe'lü, həm isimü...
Duri nistü, in gəfmənü,
Mən yə fərdüm, can qərdmənü.
Bə var həris nəbürüm mən,
Dürüm, sü'r bu pısa guşmə.
İn sır munu lap bə bə'də,
Ə çüm neylim Mə'bud mərdə.
Həm bə baq gül, həm bə sər tac
Bə sə'hət-salamat möhtac.
Nəye sə'hət, nəbaşü dəm,
Can mustunü hər qüssə-qəm.
Kar duhu də, qismətə vin,
Ü həqq dərə nüsrətə vin!..
Çümi rışim Mə'bud mərdə,
Var ə sülüm parund dərdə.
Hər kəs ama bə xazmuni,
Cuqab usta: "Tü əzmuni!"
Kələh - kuçik - ü həftə şəm

Vəgüft ataş e'ki bahəm.
Əzun xunə ü duxtərun
Yəki - yəki dürma bəbrun.
Həftə duxtər raft bə şüvər
Bun ru dahar mund dərđi-sər.
Kələ duxtər bərde o'rni,
Əzun kuçkin nu'bar, sini...
Xunə e'za tihi bire,
Ki in tərzin xunə dire?
Be kuçiqi munde həlo,
Bə ruzi şun tu yə qab o'...
Zəvər pərdü, zirə kəndü,
İn çü karü, be ki fəndü?
Bə düş yəki yə pura so,
Ə may, nəpay, pişova do!
Çəkər səxt şö', dürma ə dər,
Bincə yə kəm suk bu piyər.
Yə qəribü, həçuni dan,
Nist bə kündi bəni-insan...
Pursimiş bu Mə'bud ə'mu,
Rixt ə çüm ərs, dəxsi damu...

HAVARMƏ

Maymə o' u, piyərmə var,
Hərdüm bə mə midre havar.
Hər dərdməne bədaştanund,
Xaturməne bəxəştənund,
Nə mixahund başüm ə'si,
Bə cəng daram, gürüm tərsi.
Ke ki midre ə sənq numə,
Çənəm nişum dinc-aşış mə?!
Be vəkəndən ə sənq qəlpə
Zərüm çan gürz bə u zərbə.
...Yəvaz ə'si - ə'rəb bürüm,
Bəlkəyiş lap xərəb bürüm.
Bə haraymə zu dürma var-
Səri - müxi ezanə tar.
Davam nədə, ə'rəq səxt o',
Çüm zə ki tü be həkim do!
Güft lərz varə, xüşk bu üdu,
O' ə tərsi durma bə ru.
Hiç nəbiram in tərz bəgəm,
Bəstu üzüm hiqqədə qəm?!
-Vamundi tü, qə payisti?
Bəlkə yavaz pay-püşk xasti?
Mücumuni bə'də tü sər,
Dara-bura, həkim biyər!
Lərzund sərə, cumund dəsə:
-Yə kəm, -gufti,-hövsələ sə!

Bəgəm ə'si əbrə piyə?
Qə bin səyaq dürmə ə dər?!
...Yə dəs afta bə gərdənmə,
Bə'də parist bə bədən.
Ə çüm-rumə çələm maç səxt,
Kəmərmənə çan rə'h quç səxt.
Guş-viniyiş xeyli dartund,
Bin tərz hıra yə'zdan vəxzund.
Xəndist be mə bi qaydə bəxt,
Də bə kömək, şəfti nəşəxt:
Şeştə payə, çartə dəsə.
Bə hulqumi birə çüsə
Rasi bə mə, rasi bə dad,
Suk bu ələm, buri fəryad...
Axir buri "ih-ih" hayə,
Əngəst bə kar dərzənhayə:
Əzir alət - ə tənəmə zə,
Ə sər çüm zə, ə guşmə zə.
Gah ə vini, gah ə çüm - ru,
Gah ə canmə yəzda buru...
Bə sərmə muy xast ki karü,
Vagaşt di ki, sərmə tarü.
Dinci səxt o', suk bu külək-
Hər yəkiyə rəhmi kövrək.
Çü kar hist-yekbəyek rangü,
Bü ucub qursaqmə təngü.
Tartapil nəse kəs - kicmə,
Cuga dəs yə səvər əngü.

ƏRZİ-NALƏ İSNOİC

Əqül bətən, dəqəlçiyü,
Bastan fəndə Murad ə'mu.
Ə gaf pərgar, zühu ticü,
Ruyi xəndə Murad ə'mu.

Zə bə xari kəmərmənə,
Bə gürg müf də xərmənə,
Fçarund xunə piyərmənə
Buzəxəndə Murad ə'mu.

Ü yə mərdü bə Sabata,
Züri vəşi, firmund tata.
Ciq birən bu bə zir afta
Buzəxəndə Murad ə'mu!

Xard ə'sələ, müzdə nədə,
Yə kub çuyə düzdi, nədə.
Bə küşt mə'fə başü peydə
Bə ruyi pənbə Murad ə'mu!

BE KƏMSƏR

Biye betü şirnə yalo,
Virzu, bure ə çümtü xo!
Be çü küşti bə ə'rsi tü
Dümi bura, şülə mərigo?

Xarde yəki, bire panos,
Barta bə burun e'zan silos...
Yə danduyi mundə bu saq,
Üriş ə ra'g vəkənd imruz!

Hə yəkiyü bə şiqəmə dərd?
Sadi əz tü "dad – həzar!" bərd.
Yə çümtürə nəbəndiyiş,
Ə asultü dəri xəbər...

Yə asul ki, vəçvəçinü,
Çanta bə qurd, sər bə qinü.
Xasə ruzi bin dərkəlha,
Rə'hətiyi bə zir çimü!..

Ə FƏND KÜRG

Vəxzü sovxoz bə sər pay, yə sad müftəxar başü,
Ladur vəşü bə sər kar, nozu anbardar başü!

Ə Sumqait, ə Xaçməz pur-pünd biye maşinha,
Bə sər cihin ə gəndüm daq-dahar se maşinha.
Şö'ha dəsi bə düzdi, xosüz munde maşinha,
Mərdə kamas dürmarə abur başu, ar başü,
Ladur vəşü bə sər kar, xərguş hesabdar başü!

Ənfürsərund mahbəmah bəxşə - para dihmunə,
Nəmidəştund bə bə'də paraymunə, pulmunə.
Biyə, vin ki, bə dihmu mə'kəndund hulqummunə,
Ay türə xudə daştə, püştgərdəntü tar başü,
Ladur vəşü bə sər kar, xərguş hesabdar başü?!

Kələh-kuçik ə fənd gürg - hiç nə kəşi xəcalət,
Xardund xəlqə xunirə, num naharund : "nəzarət..."
Yə qaqla şir çültə çüm! İ rişxənd bu, rəzalət?
Bü qaydə bin gaf güzar in bə'də ki şar başü?
Ladür vəşü bə sər kar, xərguş hesabdar başü?!

KÜTƏH

Xast ki, payü ü bə mənaz bə cərgə,
Ə hər cıra peyvaz qələm nambaşü.
Kur tərəkə şö' - ruz roü bə ruzmə,
Mən hə mənüm, beyi ü mən nambaşü!

Piyərsüzü, mayi ürə naçaq zənd,
Qəhət dürma be dühuni qətəq, bənd.
O' bə rixtən, bə çanəyi yələq bənd,
Mən hə mənüm, beyi ü mən nambaşü!

Ə RÜZGARMU

DONBALAX

Bə pisa dərd
Nəgun, kistü Güləndam?
Axir histü Güləndam.
Şinəxtəyü xiştənə,
Maraft rə'hə tərsinə.
Məcəhund ü gövhərə,
Misəxt qərdxun həmmərə.
Qiçnihayə burə bu,
Midə siqəl bə çüm-ru...
Bə dəs şunə, o'gunə
Ə zil muxund təranə.
Hərdən hürsin əbirən,
Hər şeyə tərs bədirən.
Həmmə marü, xortdanü,
Həmmə bə ü düşmanü.
Be xunə piyərlər Güləndam
Bul gəşt, nə aft yə əncam.
- Bərbad, - gufti, - nəvarzi,
Suxtüm bə yar tamarzi.
Tar-mar başü in dihmü,
Varzü ə xak xuneymu.
Kiyə çüm sam, çüm darüm?
Bin dih kiyə yar danüm?

Mö'lud şülü, Qafar kur.
Tın-tın Xuduş ə'mürbur...
Dərd-dül misəxt bə tahnə,
Məaft yə sad bəhanə.
Nəbu bə dərdi əncam,
Kəşü dartund Güləndam...

Rə'həti afte zədə,
Mürq bə qəfəs tab nədə.
Sər vəgüfte təlatüm,
Fəqirü bincə müslüm.
Əgər dire mürq bə ru,
Qəfəs əcə can mafu?
Dəgüft ürə həvəs, lərz,
Yuva zülmü bəyi ərz.
Siqəl kəşi bə ru xəz,
Nəaft, nədi yə çin həzz.

Zəhməti rafte hədər –
Bəxti nədürma bə sər.
Ə həmmə çüm məgürü,
Bə həmməraz xişgirü.
Bə toşu bul bu «hart-hurt»,
Fürma, giraşt ə sər Qut.
«Paymə bəcə, sərmə uncə!»
Gufti, parist bə qəmçə.
Nəgun bə gafmə məzə,

İn tərz ə dih ü par zə!
Süftə xəbər bul-bul bu,
Xuda dastə məqbul bu.
Mal-qərəyə kəndəni,
Ə düşmə o' bərdəni.
Zənha pıçarıç misəxt –
Ki ə yavaş, ki ə səxt:
- Nə mund Güləndam ə'ciz,
Ma'fu be xıştən əziz.
İnki gufti: - Güləndam
Bə rə'h xıştən di əncam...
Guftüründ: - Raft bə şüvər,
Kuk, çü kuk – lap gül-ənbər!..

Kisə gufti: – Şüvəri –
Yə xarici-əcnəbi...
Yəkiş gufti: - Konsülü,
Cib-cangali pur pulü...
Güləndam incə-incə,
Güləndam xonçə-xonçə
Bəxşə-para mustunü...
Gun, nəqilü, dastanü...

Xəbər ama, xəbər gəşt.
Şülə Mö'lud ə tən təşt
Ruba dö'r də, ru gərdund.
Çüm zə, həmmərə xəndund:

- Çü inbu, hintərz başü:
Ə buli şir vərəxşü?

Tü mənə oxucumə,
Qaremə, toxucumə,
Biyə, imu şərt bilim,
Şərtmunə həm sərt bilim.
Əzmən nambi o'gunə,
Çümçi nəsə tü mənə.
Şəhər kələh, künc anbar;
Mar-mələkü hər anbar!
Be çü firam bə padval,
Vini mənə tü bihal?
Sauna hist? - Bə mən çü?
Ainə hist? - Bə mən çü?
Be çü payüm bə asvalt?
Munüm bəzir partapart?

Ə rə'h günah vagardim,
Ə'yib xəlqə nəgərdim.
Nəgun, çü bu "Be-em-ve"?
Ki pəs kiyə qal zərə?
Bə "Mercedes" ki başi?
Kiyə çantəyü yaşi?
Ə pul-para gaf nəsə,
Pul kur nahre həvəsə!

Bə yar nistü, çan sal girast,
Pariz ama, vasal giraşt.
Yəvaz rang hist bə daq-dahar
Mərd tab mütü bə kar ruzgar.
Şülə Mö'lud səhə'bxunə,
Kurə Qafar səhə'b binə,
Ü Tın-tınə maşini hist;
Qə Güləndam hiç bəyar nist?

Xəbər də şofer Latan:
- Konsul vazaşt bə vatan...
Güləndam xiştən nəraft,
Əcə vir səxt, əcə aft?
Yə professor bə sər zən
Lava bistən, bəxastən...
Razi bire Güləndam,
Xiştən mise sərəncam...

Mah bə ruz' mah bə təqvim,
Təqvim tazə, kühnə bu.
Əlac nistü ə hə'kim,
Qiymət zudan mürdə bu.
- Çüst xəbər?
- Mürd Yetər.
- Pəs puli?
- Xard Quli.
-Quli?!

- Üli...
- Hist?
-Nist!..

Parist pusrə dar-doqqaz.
Vəkənd lüvə xacamaz...
Varist variş, vərɤ ama:
Güləndam ə yar dürma.
Bə ruz kar-bar raftəgar,
Əsgər bə rə'h səxtəgar
Aftarəncəm mügufti
Güləndama çələm di.

Giraşt zumustun, vasal,
Pariz əngəst bə ru xal.
Həftə rang gəşt ruzbəruz –
Həmmə müt'i, yək quduz.
Məhrəmə rangü xinə -
So'z əbirən ə binə.

Ə, binə bərbad birə
İmbu kur, ə dəm dürə.

De'di şangum bə sər Qut
Zənha vakard yə qəzut.
O' bərixdən, baraftan,
So' donbalax abaxtan.

Zənha çini cəzm bire,
Muguni, zanbul zərə.
Umuc birand bə qəzut,
Xəbər bulü bə kük tut.
Bədürmarən bə manşet
Ə süftə num Güləndam –
Bə'də, bə zir- bə hey'ət –
Çü xəbər dəre Latan?
«Bəpısa dərü Güləndam,
Bə pust xərü Güləndam.»
Niməcan, azarlü
Bə dih vagaştəyü ü.
-Bə ruzi düte ə'yəl –
-Hərdümi naxoş, bihəl.
-Yəki siyəhü-zil siyəh.
-Löhayi dolma-dolma.
Un yəki-əzü kələh –
Təngəçüm, xişgə purna.
Viniyrə həçuni dan,
Fiçərundand lap ə ru.
Dərd hist dahar a'nburu...
-Vallah, yazuqü Güləndam-.
-Sərsüz munde, nist əncam.
-Qərđi bulü – ə kirə.
-Şüvəri mürde, bəlkə?
- Ü professor çü bu pəs?
- Zəni səxte karə nəhs?

- Muy sərirə varunde...
- Bəlkə bə roddom ürə
Ə'yəliyə gurunde?..
Hiç kəs nəfürmə zirə -
Vəçirund, füçürund,
Təqsirə bə Xuda dürund...

Lamad-ləhmə hərcə hist,
Kürminə dül bəcə nist?!
Siqəl nəbaş, gaf şünö,
Bə ru dünyə nistü dö!
Ədəminü ə'məldan,
Həm danəndə, həm nadan.
Ədəmi hist ü sərvərü-
Ruz-ruzigar mübarək!
Ədəmi hist-çan xərü,
Qafa tihin, luq kənək...
Ədəmi hist, şamama,
Çümi, ruyi siqəlin.
Ədəmi hist ü niməsuxt-
Qaxac bire və sər qin.
Ədəmi hist cüvəllaq-
Bə şeytun dərs bamuxtan.
Ədəmi hist, ü yə tərz qaq-
Vəg yəhərə, bil palan!..

DƏRDİ-SƏR

Dünyemu bu ətər-bətər,
Qambay giraşt bə dəs bərbər.
Təmə'h kisnə, nəfsi bətər;
Muray çunu, miyey çini –
Əh, ü başü çini-çini!..

Səhə'b qambay ke bu dəllək,
Ə zür təmə'h, ə fənd kələk –
Peymund mülkə çərək-çərək...
Ha raft çunu, ama çini –
Qaş-qabaqi çini, çini!

Tas nədüşund – vərəxşünü,
Sərçin düşü, sər dəxsünü.
Nəştərsüziş xun mustunü,
Muray çunu, miyey çini,
Gaf ə sər gaf: «Çini-çini!»

Sərçini küt, müştəri xum,
Ə raft-amar inbaşü mum –
Mirxü ərsi aqastə tum,
Muray çunu, miyey çini –
Hə mənləyiş untərzini.

Xum bu xari - kulə kəndüm,
Ərəq səxtüm, dar vəkəndüm;
Qismətmə bu: kaştüm gəndüm,
Zəhmət çunu, ziynət çini;
Hə mənləyiş untərzini!..

Mən peyrəyüm, dəllək əslü,
Mülk Tənkəmər siyətlü.
«Niva» bire pə'lü-pə'lü
Muray çunu, miyey çini;
Gaf- hə ü gaf: «intərzini!..»

Çənx ən qambay ke bu para
Bə dəlləkaz birim həmrə...
Bala xuvar, vakun fala –
Muray çunu, miyey çini:
- Əh, ü başü çini-çini!..

Nəgun, dəllək kütükkənü,
Mız-mızıyü, çürükkənü!..
Ə hər vicə mülk mikənü...
Muray çunu, miyey çini:
- Əh, ü başü çini-çini!..

Ərx nəgiraşt, nəmund bə keş –
Çərxha qambay afta taykeş –
Zimiyə bistən ö'kəş-ö'kəş!

Muray çunu, miyey çini,
Gaf ə sər gaf: «Çini-çini!».

Bə həngə kar tara cücə
Can mənə gəşt yə vic-vicə:
«Qə qal zəram in tərz gicə?» -
Muray çunu, miyey çini –
Mülkə mise çini-çini!

Ha «Ho!» bistən, ho nəbirən,
«La!», «To!» bistən to nəbirən,
«Ko baş!» bistən ko nəbirən;
Muray çunu, miyey çini –
Gaf ə sər gaf: - Çini, çini!

Çüm-çələymu bartan suza,
Rixte gəndüm bə kük quza –
Dara, radd sa nataraza -
Nəray çunu, nəyey çini!
Ürə... başü çini-çini!..

Hə bin cuga Dəlləkə'li,
Di ki, bə qurd vəşi tə'li,
Yə rang vəgüft ə albə'li –
Mung-atursüz giraşt çunu,
Həlbət, çuş də, vəşi xuni...

DƏ'VƏT

Bin dər vasal alət Qələ kopko'rü.
Kar-bar bulü, ə'mürleymu yə ho'rü.
Kuçəkuçü, baskarmu go'urü.
Vəgüftüm mən ə «Gülüstan» yə də'vət,
Bəxastən ki, mənə to tü Şixəmməd.

Ü «Gülüstan» be co-cahil şönişin,
Həmmə şair, kitabnöüş, mütərcim.
Xundəgar nist, in bə'd bə mən çü tə'lim?
Ə yar nəkən, bə kələha xun rə'hmət!
Ü məclisə sərdarirü Şixəmməd.

Ü şairha be tə'rif məcaz gəştəni –
Ə dərün dur bə ru dayaz gəştəni,
Bə dər xunə be o'-ə'yəl xiştəni
Gah dəvəyü, gahiş go'ü Şixəmməd,
İnbu ataş, inbu o' yü Şixəmməd!

Ki mixohü, sə'nq aftanü bə lüngi?
Bure bə kar, dümsüz munü bülüngi?
Xan halvayrə, ataş kənü külüngi!..
Sə nəmürü, sü'rə to'u Şixəmməd,
Bəxastən ki, mənə to TÛ Şixəmməd!

Tazə nistü, köhnəkarü «Gülüstan»,
Şixəmmədə əzü məclis xəbər dan!
Ke ki, rə'tü bə gil Dərbənd baftaran,
Kisnə, təşnə dö'lətinü Şixəmməd.
Pə'lü saku, binəso'zü Şixəmməd!

Ü qirizü, mən isnoic-cıra tat,
Hərdümimu ə qal qiliq bisavad.
Tərcümanmu Xinəluqic – çü hacət?
Bü «Gülüstan» imbu so'zü Şixəmməd,
Mixahü ki, mənə to tü Şixəmməd!..

DƏVƏT

(Satirik şeir: Tat dilindən tərcümə)

Bu yaz ağzı Quba yaşıl boyandı,
İş-güc kalan, ömürlərsə bir andı.
Köçən köçdü, kimlər yolda dayandı,
Dəvət aldım "Gürcüstan"a Məmməd.
Dartır məni o ünvana Şixəmməd.

O "Gülüstan" cavan-culuq yığnağı,
Hamı şair, kitab yazan, lağlağı.
Oxuyan yox, qalxıb kitab qalağı,
Bayağı söz xiridarıdır Şixəmməd.
Bu məclisin sərdarıdır Şixəmməd.

O şairlər ucuz şöhrət hayında,
Dərin getmir, üzür “Qudyal” çayında.
Öz evində arvad-uşaq yanında,
Gah dəvədir, gah da kəldir Şıxəmməd.
Gülüstanda bir əngəldir Şıxəmməd.

Kim istəyər daşa dəysin ombası,
Getsin işə, sapsız qalsın yabası.
Hələ sağdır, çalınmayıb halvası,
Təzə qurub isti ocaq Şıxəmməd.
Çoxlarını aldadacaq Şıxəmməd.

Yeni deyil, köhnə sözdür “Gülüstan”,
Şıxəmməddir o məclisdə “böyük xan”.
Dərbənddə də gedib salıb bağ-bostan,
Ac və susuz dövlətlidir Şıxəmməd.
Yüngüləyək, sərvətlidir Şıxəmməd.

O “Oırız”lı, mən “İsnov”lu cılxa tat,
Hər ikimiz dil sarıdan bir-babat.
“Xanalıq”lı cərcümana yox hacat,
Gülüstanda cücəribdir Şıxəmməd.
Mənə də gül göndəribdir Şıxəmməd.

***Tat dilindən tərcümə edəni Şuşa uğrunda dö-
yüşlərdə kəndimizin 6-cı şəhidi ləzgim Seyfəddin Ba-
laağayevin atası***

DƏRD-DÜL

Bə yə takləyə fəhləymə - bə mütləq şərikmə, bə və-fadarmə, bə nəvəhamənə nənəyi - bə Anaxanım xitab.

Bətəni ki, nistü hüzüm bə zirlə sac be suzundan,
Ü tə'nəytü rırımənə bəngəstən qac, bəsuzundan.

Çül sal imu bü Sumqayit məskun birim - xas-pis zistim,
Tati, türki kəmi misəxt, bə urusi süxən səxtim.
Ə hər millət, ə hər tayfa ülfət dirim - üzüm kistim?
Paxil, nadan ə cındırmu bəgüftən bac, bəsuzundan,
Xiştənmuniş bə xiştənmu bistənim ləc, bəsuzundan.

Yəki bətən, mürdəniyə, əcəb zillət bəkəşirən,
Unki bətən, sərxariyə, vəçi dö'lət, bəkəşirən,
İnki bətən, Xuda qənim bire, həlbət, bəkəşirən.
Ə hər dühun yə çəng yalo rixt bə zir sac, bəsuzundan,
Xiştənmuniş bə xiştənmu bistənim ləc, bəsuzundan.

Bər-bəhəri, nug-nugbahar, baq əngəstam, əlmənkinü,
Gülə ə gül şövqi güzəl, çələng bəstam, əlmənkinü,

Bə num mərdi dül vakardam, vərəngəstam, əlmənkinü,
Bin dərdi-sər üzərrigü ancaq əlac bə suzundan.
Paxil-nadan ə cındırmu bəgüftən bac, bəsuzundan.

Can qərimə, sabur sə tü, vəsimənə vakunüm mən,
İnbu, yə ruz – əz tü pişə bü küşt mə'fə sər bilüm mən.
May-piyər nist, bin ru dünyə yə tak bə tü qərdxunüm mən,
Gəşt çüm-rutü bə hamni şum, bire qaxac, bəsuzundan.
Xiştənmuniş bə xiştənmü bistənim ləc, bəsuzundan.

GİCƏ, GUFTİ

Gicə' bə sər sigərdun,
Yə lürs dürma ə godun.
Pay daşt hürsi bu səhə'b,
Həq-saya əngəst bə dəb:
- Xərc nahram, mülk ustaram,
Gunüm, ə pust dürmaram.
Çantə malə səxtam şikəst,
Bə xuni qəltan - çi həst?
Qə xisrəyi hiqqədər,
Zəhmətmu bire hədər?
Gicə gufti: - Hə'mramə,
Tü dayçəymə, tü xərmə.
Bastanüm zirəngi tü –
Lap şiri, pələngi tü.
Kamas dürmare pultü?
Vəgi mənə bə kultü,
Burayim bə xara baqçəha –
Ə lö'zəvər ə'lçəha
Kufim dütə qərqedər,
Vəgi, dartun bə bazar!
İmbusə, pul miyərim,
Nimbusə xun miyərim.

MAFÜ GAF SƏHƏ'B XİŞTƏNƏ

*Üriş yə ayyam bu -kütəh salam bu...
Sovxoz ərast varzi, kolxoz dälərzi.*

Alic afta telefon - gafsaz Məhəmməd.
Nəfəs nədə, guş daşt Zəriş ə xəlvət:
- Nə, nə! Vəxt nist, imruz bə Xoşniyüm mən.
Unki: -Balabirar, çüm dar tü mənə,
Ü “parə xariyə” güftand bə dəhnə!..
-Ü Sərkar Səfərü, yayiş Şixə'li...
Hərdümə bə tən zəvər xas nistü həli...
Bər tin bə məhkəmə, kəşü guşirə,
Ustunü hə müftə, xarü lo'sşirə.
-Tü, can birarzərə, vəxt af biyə!..
-Mugum, tapşir misam, bə sər rə'hüm mən.
-Guftürüm, vəxt nistü, nəbu ki diyə!
Ə Komitə sə biyand, Başçı qal zərə,
Nimbu ə dəs dərən, o'mə bə bərə.
...Minut nəkəşi, in gaf qəlpə də:
«Müftə xardan histü, qə payisti, bə?»
İn gufti, un gufti; un bə un gufti –
Muguni, bə Xoşni Harunə¹ afti.
Mə'nayi yəki bu qurdən - qurdənə:
«Zu baş, ə dəs nətin in tərz “xardənə”...»

1. Ə.Firdovsinin «Şahnamə»sində səxavət simvolu.

«Hüseyn bə sər Xoşni süfrə vakarde,
Be məclis Ənvərə “sərpay” dürvarde.
Vərixand ə tən dar yə cigər, yə bud –
Əsgər bə tən to’u, küz munde gud-gud.
Sixi lap bulü - e’zanə dümbə!
Becə mundi, yetim, nə pay, zu biyə!
Ə gürg iştah ustun, ə qusband daqar,
Dəryə bə zir paytü, xarü daq - dahar.
İmrüz cümə’iyü, şənbə, bazar hist –
Məclisə axiri hələ bə yar nist!..
Tə’rif ə sər tə’rif be əni cuga –
Muguni, dələrzundund ə üşə xuga...
Ə sər bülündəgi Cəbi Kəbrəmi
Misəxt yə zümzümə ə həngə gəmi.
Yə sazi nə rasi - müxəmməs günü,
Pəs in tərsiməyə ü, çələm xunü?
Gufti: «Ə yar kənüm: buyə, sər-tənə,
Düz başü, mafü gaf səhə’b xiştənə!..»

XOŞNI VƏ KÜŞT ÜŞƏ

Nə,gun qunağumu bəlkə kəm ama,
Çantə bala maşın bə ruzhəm ama.
Həmməyi layiqin, həmməyi ə'ziz –
Rişxənd xürd-xəşilü, eyham ləng dürma,
Nozuha bə çəsmək, bə qirim ama!

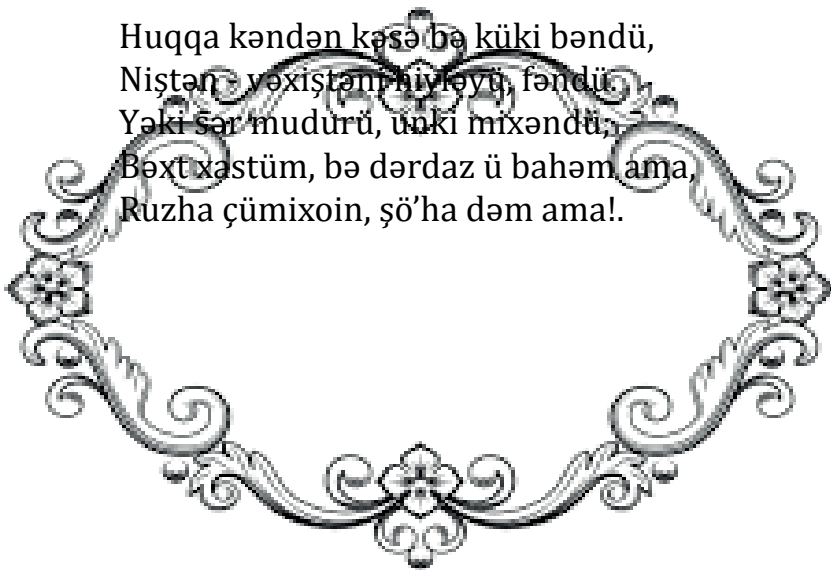
Yəki gəznə soyi, yəki pəl varund,
İnki bə xər başı, un yəki parund.
Turşəng qucaq-qucaq, çəqqədər xarund?
Yə ləh samaqoniş bə hə'ram dürma,
Lüşbala tostə daşt, bə him-cim ama.

Məhəmməd məzəyü, nimbaşü ə'si,
Xanməd nəgun parist, ü ə ki tərzi?
Qal zərund Mö'lama, ə hovva rasi–
Əzrayil bin cuga sə bə rəhm ama,
Rüşvət yə pay vəşi, zirə nəfürma!

Xoşni bə küşt üşə, üşəha qumaş.
Bə məclis dəstihin nə mə'ma Dadaş...
Müfkard ü bə sərtü ə dollar şabaş –
Qəy nəzir-nizarə bə salam ama,
Bə bülünd pay nəgüft, ə sülüm fürma.
Zurnorə püh səxtund, dühülə kuftund,

Dünyə bə sər ləmi, şətələ baftund.
Fal nənahrə cücə kəndund, fūruxtund-
Nozura həmləyi ə məqam dürma,
Səhə'bkar peydə nist, pəs in çü fərma?

Huqqa kəndən kəsə bə küki bəndü,
Niştən vəxiştəm niyəyü, fəndü.
Yəki sər mudürü, unki mixəndü,
Bəxt xəstüm, bə dərdəz ü bahəm ama,
Ruzha çümixoin, şö'ha dəm ama!.

SORAQ

Şəhərin sağ böyründə saya, yöndəmsiz tikililəri güllü-çiçəkli həyətlərilə təzadda olan məhəllədə kökü, soyu bir adamlar yaşayır. Bir az qapalı, bir az yöndəmsiz məişətləri qətiyyətlə, dözümlə qoruduqları mənliklərinə kölgə salmır.

Bir vaxt bu məhəlləyə çağırılmamış qonaq gəldi. Bu, beli donqar, başı daz, dördgöz bir kişi idi! Məhəllənin adını təhrif edib, «Hərşüş», «Ərküş» deyir, it soruşurdu. Cahil-cavan uşaqlar elə bildilər ki, o kişi it alverçisidir, boğuşdurmağa it axtarır. Kimi zarafat elədi, kimi şəbehdən qalmadı.

Demə, kişi lap saqqız imiş. Əl götürmədi, məhəlləni dörd dolandı, bir qapıda «Bəd it» lövhəsini görüb sevindi.

Ev yiyəsi ahıl adamdı. Qonağın nə mərəz yiyəsi olduğunu kəsdirmədən içəri də'vət etdi. Çay süfrəsində kişi Londonun kral kitabxanasında eramızdan əvvəlki minilliyin birinci yüzilliyinə aid səfərnəmədə tədqiqat üçün çox faydalı bir mə'lumat aşkar etdiyini söylədi. O səyyah yazırmış ki, Qafqaz dağlarının cənub qanadında «Hərküş» deyilən yerdə adam dilində danışan it var. Kişi israr edirdi ki, o yer elə buradır. O boyda mö'təbər əlyazmasında yerinizin adı pozuq görünə bilər. Ancaq tarixdə kiçik bir işartı ilə də olsa, görünmək şərəfidir. İndi gərək açaq, görək, belə şərəfli əcdadları olan itlərin bugünkü törəməsi nə yerdədir.

Eynəklidən sonra reportyorlar gəldilər, məhəllə adamlarının ürəyincə olmasa da, ada-udanı əks etdirən süjetlər quraşdırıldı, qəzetlərdə palaz boyda yazılar dərc edildi. Məğzini London Kral Kitabxanası, sensasiyalı tarix tutan bu dedi- qoduların içində o da vardı ki, yerin adı həm səfərnəmədə, həm də məhəllə adamlarının indiki tələffüzündə təhrif olunub. Sən demə, bu yer adı “Ərüşküş” deyil, «Ərzi-guş»dur. Afərin belə alimi biəmələ!

Bəli, külək idi, əsdi, getdi. O boyda hay-küydə birçə dirək tapılmadı, söykənək yeri olmadı; yaxşı da oldu-unuduldu, getdi.

Orası da var ki, ata-baba məskənlərində olmalarına məhəllə sakinləri də əmindirlər. Guya şəhər artıb, ürəyib gəlib çatıb onlara. Heç bu da doğru deyil.

Elə o məhəllədə, yalan-yanlış yapışdırmalar gün altında qurudulmaq üçün sərilməyə, adı Mələk, özü Mələk bir ana xətrimə dəymədi, mənə alatoran dünyanın hekayəsini danışdı. O, and verdi ki, orda-burda açıb ağartmayım, cavan-cuvanın acığına gəlir. Sözümə əməl etdim. 40 il keçdi. Quyudan rişələnib boylanan qarğı çobanın tütəyində «İskəndərin buynuzu var!» deyən kimi, eşitdiyim vaqiəni gizlədə bilmirəm. Andı da pozmaq olmaz. Deyirəm, bəlkə o macəranı elə eşitdiyim dildə, tatca deyim, bir elə ruhları incitməyim.

BƏ SƏR LƏC

*Rışmi dünyə qo'raq,
be mürdən vəxt anbarü.*

Dəryahayə ələk-vələk səxtə Sindibadə num-nişuni dər-doqqazə bə kuftəçaq bə yə ruz-ruzgari babat giraş-tə ailə histi-nisti nədasta Əlikmə'n numlü yə kuk kələh əbirən bu. Yə ruz piyəri ürə qal zə, bətən xiştən nişund.

–Səyyah Sindibadə numirə şünörəyi? –Xəbər usta.

Kuk cavab də:

–Hə, bətə'nund, dəryahayə bul-bul gəşte.

Piyər ə cuga xiştən dələrzirən sayaq bu, cır nəzənü-yiş, piyə'rə rişxəndi pənə nəmund:

–Sindibad dəryahayə tim-tihin, karsüz- kamalsüz nəgəşte. Qəziyə-qədər ə tən səri dur nəbire. Bulə zulum kəşire, ə hiç kəs qərdxun nəmundə. Hiç üzümüş ə düş xiştən nəbəşundən. Çümtürə vakun, bə tay-tüştü dənış; səbə'h'nə ruztürə fikir sə!..

Piyər gufti, kuk guş vəkərd. Duqmahayə gafi bə dül ədəmi zu bəxaristən, illahiş bə cahili. Əlikmə'n ə gaf piyə'r hürsi bu, eyhama əcə amarənirə dast, piyə'r əzü rancidə bu, dürma raft bə tən Sindibad. Vamuxt ki, Sindibad bin kündiha–imruz səbə'h bə tazə səfər sə bure, hə'zürü bədirən. Əlikmə'n ə Sindibad təvəqqə səxt ki,

üriş vəgürü bə xiştənaz hərəgəc. Sindibad gufti:

– Tü madari, piyər- mayə yə kukiri. Bura, bə piyərtü-raz məslə'hət sə.

Çümbəruzi nəse, xeyir - dua tüyü, ə'bərüm.

Əlikmə'n bə xunə vagaşt. Sindibadə gafayrə bə şarə - şar bə piyər rasund. Piyər ə səxtə kar xiştən yə kəm peşmu bu, may girist. Biyə vin ki, piyər gaf xiştənə pısova nəvəgüft, «ha!» gufti, ə züri rasirə be kuk xiştən pul də. Əlikmə'n anbar tartapul nəsext, kar zu bə sər ama. Sindibad beriş mal vəgüft, gəmiyə yelkə'nirə vakardund, dürmarund dünyahayə bə qisməti. Üşəha, baqa, əziz girami həmrə'un, kəs-kic bə dur mund. Bə çüm vaxaristə ru dəryə bu, hərdən-hərdən ləpə zərən-zərən amarə küpüknə o'ha bu, yəkiyiş dəs nərasirə asiman. Ruzha eki gurun ama, şöha səbə'h birən nə dast. Əlikmə'n ruzhayə sayrə lap zu vir səxt.

Nəgun, bin səfər hə Əlikmə'n xum nist. Hə gəmiyə səhə'bi Kələ Ə'mləyiş naşiyü. Qiblənəməyə düz nəxundə bu, asiman bə ü ciqəl dürmarə bu, astaraha səpirtqə aftara bu, nədastund. Yə mah yə ruz gəmi bə ru o' çapalamış bu, gərəklü sunurayə nəaftund. Rə'hə bə aliz birəni şək - şübhə nəbu.

Yə hə ürə dürund ki, gəmi bə yə bivəcə cəzirə amare dürmare. Əlikmə'n çini daralmış birə bu, be sər xari düli suza bartan bu. Ə'mələyə ə qəyquyi bixəbər bu. Hə bə ü gürəyiş gəmi bin nakumi cəzirə yan vəgüftə - nə

vəgüftə, Kələ Ə'mləyə rə'yi ə'lan nə birə Əlikmən bə qal xişki fūrma, bə doa - doa bə dərün cəzirə raft. Ə gəmi hiç kəs ürə nədi, beçüki həmmə bə məşvərət bu. Ədir-bədir ə'mələ bü fikir ama ki, madəm rə'hşu alizü, həmiş in cəzirə bikarəyü, bədə var sər nəvəgüftə, pısova va-gardund, səmt gəmiyə düz sand. "Nə" guftirəgar nəbu. Ancaq tə gəmi ə küşt cəzirə dürmarən ə Əlikmən xəbər dastagariş nəbu. Əqəfil Sindibadə harayi dəs daşt. Ü, ədəmihayə beki-beki zə, şəgürd xıştənə gəşt, Kələ Ə'm-ləyə qisnəmiş səxt ki, vāgardunü gəmiyə bə cəzirə. Bə durbinaz dənışirund, çüm naharund. Dürund ki, ə gil cəzirə yə siyəhi dürma. Fən səxtund ki, qəyiqü, sə bə gəmi amarən, işarə bistən. Sabur səxtund. Qəyiq kün-də-rast bu. Əlikmən tahnə nəbu. Dütə bazburtnə cahil bə şövqaz avar bəkəşirən bu. Qəyiq tə bə küşt gəmi ama. Dəsgiri şundud, avar kəşirə kukunə yəki zəvərə vəşi. Sindibadə xəbər vəgüft, əzü qizil usta. Bə'də dəs rasund, əvvəl Əlikmənə, bə ruziriş bə gərdəni xaltə birə dütə səgə bə gəmi vəşund. Segunə zincirirə bə üz dəs xıştəniyəz bə göyərtə, bə yə ilgə bəst. Əlikmənə də-sirə səxt- səxt qaqund. Hər dümi xəndist, bə dustiyaz curə bürund. Ü kuk fūrma bə qəyiq. Yə xeylə qəyiqə bə kinar dərund. Bə'də bə nubayaz bə dərün qəyiq bə sər kəllə payistund, lüngha xıştənihayə ə qastə şax lüvə vəcəhundund; bə sər pay payistund, hə'rə kəşirən sa-yaq dəs-bilək xıştənihayə bə qurd xıştəniha kəşirund.

Bə gəmi birəgara bə vaz-vazişu tamaş səxt. Çü bədən büründ bə sər aftaragar nəbu. Be dava vakardəniş yə səbəb nə dirund. Gəmi sə bə məqrib sər vəgüft.

Sindibad ə Əlikməni be hal-əhval güftən vəxt nəaftə, ə qəfil segunə vəhşəti sər-vəgüft. Əvvəl doistund ki, vinund cü bire? Hiçiz bə sər nəaftarund. Segun ə cuga xiştəniha vəxiştəbüründ, zincirayə bədartundən büründ, bə ədəmiha dandu qicmiş bistən-bəroustan büründ. Guş güftəni, çüm bəstəni, sər virzundəni yə bəla dürmarə bu. Səgəroa çini şirəqqə səxt ki, bə səxtə cuga-gəmiyə bə anbarayi sər pənə səxtund. Bə ədəmiha çini tərs ama ki, muguftiri bə gəmi yalo aftare, bin səhət hər şeyə sə ars -qars se. Bə ru yə Əlikməni bu. Əvvələn ü lap mə'təl mundə bu ki, in vəhşətə səbəbi çüst? Bə bə'dəyiş ü'ə üz kar xiştəni becə sər virzundən bu? Gaf nəbu ki, ü, segunə xasiyətirə nəbədaстан bu. Segunə ü dütə kuk bə ü fūruxtə bu. Hə, bü şərtaziş ürə bə üz qə-yiq xiştəniha bə gəmi avardə rasundə büründ. Ü kukun hə ürə guftirə büründ ki, tü əzin segun bulə mənəfət sə vini. Üşun türə ə pisə niyətha, ə qəsdha sə darund. Pəs üzüm bin segun çü bire? İn hə'yvunha qə intərzin və'hşət bəkardənund? Bəlkə gəmiyə lərz raftani üşunə sexaşişunə virzunde, incitmiş bistən? Bəlkə ə üz cuga xiştəniha həmişəlük raftan beşun xuş nist? Pəs in çü zavalü? Ki beşu çü ələm səxt?

Əlikməni bə küşt xarala bə sər pay payistə bu, bədə-

nişirən bu; ancaq hiçiz nəbədiren bu. Əgər lap ə qəfil segunə yəki, ya hərdümü xaltaya kur səxtən bu, zincirə buran bu, bə səri amarən bu, Əlikmən yəvaz nəmidi, be müdafie künc-külüş nəmigəşt. Tariki afta, gəmi ə rə'h nəpayist. Ki çələm bacar səxt, huntərziniş səbə'hə vakard. Ancaq segun sexaş nəbirə bu. Bə göyertə ədəmi dürmarən kimi zingildəmiş əbirən bürund, həmlə bistən bürund.

Ə nahar yə xeylə pişə Kələ Ə'mlə Sindibadiş qal zə, bə barə segun məşvərət vakard. Məsləhət yəki bu: segunə küşim, şunim bə dəryə!

Matrosa gəmiyə bə anbari fürmarund, sətə payə dürvardund. Əlikmən matrosara qurdən - qurdən birənirə, pıç-pıç səxtənirə səbəbirə bə sər afta, be bə segun ələm səxtən rə'y nədə:

– Ü segunə mən xiram, – gufti, – üşun mənə əmlakmə-nü.

Kələ Ə'mlə ə bülünd gaf səxt.

– İmu bə gəmiyim, – bə dərün dəryə! İncə naz- buz bə kar nə mure. Tabe nəbirəgar mürdəniyü. Dəniş, hiç kəs əztü razi nist.

Əlikmən:

– Xub, bə sər aftarüm, – gufti, – Məniş əzin bə'də incə mundən nəbəxastənüm. Segunə küştən vacib nist, bə mənaz bə yə cuga şunind bə dəryə.

Yə matros anbardani səxt:

Səgə nəküştə, bə kündiyi ki maftanü?

– Mən, – gufti, Əlikmən. – Burayind pənə başınd, se-
guniş, xiştəniməniş sə şunüm bə dəryə.

Sindibad sər xiştənə çumund:

– Nə, – gufti, – Bəs mən bə piyərtü çü cuqab mütüm?
Nə muguyü mənə kukmənə çü səxti?

Həmin bin məhəl gəmiyə bə sükanı nö'bə kəşirə
matros Kələ Ə'mləyə haray zə:

– Biyə, – gufti, – bə pişəymu çüsə histü...

Kələ Ə'mlə durbın vəğüft, pişova dürma, bə bülünd
vəşi; bə tən qiblənəmə doist, kühnə cədvəlayə ruzbə-
ruz vakard. Bə Sindibadaz məşvərət səxt. Bə qəti hü-
küm ama: gəmi ə rə'h dürmə, becəsə sünurə giraşte.

Nə rə'hə gurundund, nə löbər şundund.

Bə pişəyşu ə süftə yə gəmi mə'lum bu, bə ruziriş ran-
gin-rısın daq-dahar. Gəmi bə sahil bəraftan bu: bə hər
dühun yə avaz, bə hər avaz aqu, zəhəmar-günahkar
Əlikmən, günahkar segun!..

Bin pay Əlikmən cəsərətın birə bu: kiyə çü guftirəni
ürə gərək nəbu. Ə hiç kəs çəkər nəbistən bu, nəbətər-
sirən bu. Ə göyərtə fürma, bə tən aşpaz raft, yə çənəx
o' avard, yə dü para nun. Güyamiş segunə mır-hartirə
nəşünöyi, həmləyrə nədi. Avardəha xiştənə bə pişə se-
gun naha. Segun bə mırça-mırça xardund, yə pay zirə
naharund– həcuni dan yə kəmlə sexaş bürund.

Üzüm beşun fikir dərəgar nəbu. Ə sər səbə'h peydə

birə gəmiyiş bə künd bu, daq – dahari bə zir afta bərq zərə sahiliş. Ə pişnəgi yə pay pişə Kələ Ə'mlə sərən-cam də ki, diyə pişova nərand, lö'bər şünund. Be çü ki bul-bul işarə dərundsə, əzü payistə gəmi hiç yə cuqab nəustarund. Əlikməne bə tən Sindibad qal zərund.

Mərd bə süfrə bu, hələ bismillah nəsxətə bu:

– Biyə, – gufti, – niş, yə qismət nunmunə xarim.

Əlikmən nişt, bismillah səxt, nun buri. Sindibadə ə dur sər vəguftə ixtilati dö'r xard bə sər segun ama:

– Bəst türə in segun? Bil küşund, şünund bə dəryə; darayim rə'hmunə burayim. Bədirəni ki, ə'mələ nara-ziyü. Həmmə təqsirə bə sər segun bənahrənund. Guya rə'hə segun aliz əngəste.

Əlikmən pis xisirə bu, bə sər-sabur xiştən səhə'b nə-bu, ancaq Sindibadə ehtiramirə vir nə səxt:

– Mənə piyərmə, mən diyə-əz in bə'də bin gəmi mün-dən nəbəxastənüm. Dəryə mənə ə hövsələ səxt. Dölmə bətən ki, qismətmən bə ru xariyü. Becə məsləhətü mən uncə firam. Çələm sə başü, ü, Xudəyə qismətirü.

Əzin mükəlimə Sindibad bə sər afta ki, segun baha-ne. İn kuka düli vagaşte, dəryə beyi qəfəsü.

– Xub, – gufti sərkar, – üzüm ki, bə gaftü apayistəni, gəmi bə sahil kündü, dara bura hə'zürü vin.

– Mənə ə gəmi fərmarənmə yə hə'zürü nəbəxastən. Sindibad Kələ Ə'mləyə nə'rə səxt:

– Midanimi bin kuk yə balacə qəyiq peşkəş səyi? Bə

aftaraçaq mən beytü tazeyrə mustunüm. Kələ Ə'm-lə "Nə" nəgufti, razılıq də. Sindibad yə suka kisə qizil avard. Bə zirin alət- becə pənə səxtəniyüsə, çühəng daştəniyüsə, bə Əlikmən vamuxt. Matros ama ki, qə-yiqə bə ru dəryə əngəstand. Əlikmən dürma. Bə hə-tiyətaz əvvəl səgə yəkiyə vakard, bə zinciri rasan bəst, əngəst bə dərün qəyiq. Hə huntərz un yəkin səgiş bə qəyiq firvorund. Xiştəniş zirova firmarən xastəncəm Sindibad ürə daşt. Bə üzgi birə gərdənəbəndə ə zir qul-tuqa Əlikmən girorund; ə sər, ə zir bəst, mühkəmirə ə çüm nə naha, sinaq səxt. Əlikmən ürə qucaq za:

- Əztü gərək hə'lali ustunum,- gufti, - İncə piyərmənə əvəzi tü biri...

Əzin gaf bə'də hər dümi pursumiş bu. Sindibad:

- Bil, Xudə əztü rə'həm xiştənə nəburu, - gufti. - Əv-vəl Xudəyə, bə'dəyiş in cəmə'ətə bə şahadiraz əzmu saq-salamat curə biri. Bura, saqluq başü, mundə mal-türə ənfüruxum, pulirə bə piyərtü mirasunum.

Dəsbədəs dərund, Əlikmən ə gəmi fürma.

Bə ru dünyə hər rang hist. Hər dəqiqə hər hoqqa bə-dürmarən. Bədənişirəni, bə sər yə xak, bə zir yə afta hasil birə bəhərü, ancaq dadi üzgə-üzgəyü,- yəki nist. Segun bə gəmi dinc-aşış ama, firorudəncəmiş bə hiç kəs həmlə nə səxtund. Pəs bə gəmi birə ü vəhşət? Yə gəmiyə cəmə'ətirə bə künc-küləf dəşundə segun, sə bə Əlikmən be çü dandu qicimiş nəbistən? Nə, bə dül Əlik-

mən yə dızdan tərşi hə bu. Bə qəyiq bə səliqəyaz fūrma. Hərdümirə zincirirə ə asma mundə mancar vakard, qəyiqə bə gil pişəyi bə yə həlqə bənd səxt. Segun hə'lim, Əlikməne bə ə'məli qail bürund. Ə gəmiyə göyertəyi bə qəyiq, bə Əlikmən, bə segun çüm nahrə, bə tamaşa dürmara ü cəm'ətə təcəcubi yəki nəbu, dəhtə bu. Ancaq yə kariş sər də, dirəgarəyə çümi ə hədəqə dürma. Əlikmən be niştən cuga xiştənə rə'hət səxtə-nəsəxtə, be avar kəşirən dəs vəgüftə-nəvəgüftə segunə hər- dümi xiştənihayə bə o' lup şundund. Ə qastə bəq bə ru dəryə lasirund, üzgi zərund, qəyiqə kəşirund, bərdund. Təcəcüb ə sər təcəcüb bu. Əlikməne ə əqüli giraşt ki, in kar tilsimü, ə əqül bə dur mö'cüzəyü. Əlac qəyiqə bə müvazinət saz daştən bu. Əlikməne be bə kinar salamat dürmarəni Sindibadə şək-şübheyi nəmund...

Yə xeylə bə'də qəyiqə xuzəyini pısova dənişi. Mazul sə bə hə'mrə'un qəy kələh birə bu.

FALÇI

Hə bü yəki birə, yəki nəbirə vəxtha diha seyrək, bə diha ədəmiha bul nəbu. Bə ətək Dübrar birə bə yə kuçgə dih yə Ruzman numlü xudəşinəxə mərdə Ruzayə numlü kardan, xunəbərəhtinə duxtəri bu. Xudəytala Ruzayəyə bə yə rışmə ruz, bə yə ərxəyini bə ru dünyə avardə bu. Qabiliyyəti, rangi-rısı bə cügayi bu. H'ələlə şir xardə bu – şarşuri, həlləm-qəlləmi nəbədəstan bu. Bə may-piyəraz bahəm kəl bədəbəstən bu, xari bərundən bu. Dərün xunəyə karirə bə rə'h dərən sayaq, bə talayış ə'cizi nə misəxt.

Vasal sərbəsər gül-gülzar nəəbirən. Ürə bə dərəha qiybət vakardə ö'rəyi, bə daq-dahar nəqş əngəstə əbləqə ruzhayi hist. Hamarə siqəl nəvayistən, miyas çupuriyiş başü. Hələl-həqiq Ruzayəyiş ə düzi ə'yib aftə bu. Bə ara co-cahil süftə bismillah numirə kəşirə kukə bə guşi müşt vakardəbu:” Qə guftirəyi ki, Ruzayə xəznəymənü?” Hə, əzü bə'də gaf dürvardund ki, Ruzayə şüvər-kuf sə başü, bə üraz sülkət səxtən nambi. Hə hintərz bu, co-cahil əzü tərsirund...

Bə yə hamini ruz Ruzayə bə pişə xunə xiştəniha, bə saygi tutdar çarzanu niştə bu, nihrə bəzərən bu.

Yə türkümanə zən dühu-zühun səxtən-səxtən ə dərkəl daraft. Ruzayə bə pay vəxişt, yə pust qusband şund ki, ü zən nişü, rə'həti se.

Türküman gufti:

– Ə'yələmə bə duqova tamarzuyü. Duq tin, bərüm beşun duqova sam; bə faltü sə dənüşüm. Ruzayə nihrəyə cumund, nihrə ama, duqirə tihin səxt bə yə düqulpi ləh, də bə türküman. Falçı gufti:

– Yə pəncə ardiş tin, bə çüm duqova bizənüm. Ruzayə raft ə bala kəndü ard avard, də bə türküman. Ü zən gufti: – Türə dültü təmizü, xubə duxtəri. Xudə bə tü bəxt dəre, zuhnəyrə şunde bə dəryə. Hələ dəryəyə o'yi xinikü, ruqaniş tin, xarüm, gərm başüm, darəm bə dəryə, kənüm zuhnə bəxttürə. Ruzayə ə nihrə dürmərə ruqaniş şund bə ləh, – bə dərün duq, də bə ü. Türküman raft, səbə'hin ruz yəvaz ama. De'di bərdə dü qulpi ləhə avardə bu. Xub ki avardə bu. Be mal düşirən qab nəbu, mə'təl büründ. Türküman yəvaz tihin nəraft:

– Hə in səbə'hi bartanüm, – gufti, – bəxttürə zuhnəyrə ə dəryə be kəndən, bə mən pəniriş tin. Ruzayə pənir də. Türküman gufti:

– Yə çar - paştə xayəkərgiş tin.

Ruzayə paştə xayəkərg avard. Türküman gufti:

– Sərbinarəyüm, bişməymə vadire. Kələqayıtürə ti, dəgürüm, buram bə kinar dəryə.

Ruzayə kələqayıyış də. Türküman kələqayıyə zu gud səxt, dənaha bə kisə.

Ə ə'məlxiştən şar bu, bə gaf ara nəbədərən bu, duhun-zuhun bistən bu fal vakardə zən:

– Mənə bə xuşmə amari. Tü Xudəyə xastə ədəminiri...

Bin çuqa Ruzayəyə bə əqülü amarə gafayə ə səxt gufti:

– İn çü karü? Əgər mən Xudəyə xastə ədəminirümsə, qə mənə ə yar kənde? Mənə çü günəhmən hist? Çələm bire, Xudə bə mən bəxt dəre, zuhnəyrə bə dəryə şunde? Nə, əgər Xudə hətiyotsüzi səxte, be Xudə dəryə çüst ki?

Falçi bə sər afta ki, iliş əbirən, gafa gurund:

– Nə, Xudə xiştən nəşunde? Şeytun düzdire, bərde, şunde bə dəryə...

– Şeytun çüst? Ü numi bo əngüştəni birə? Ü ki əngüştəniyə qaşirə so'rəncəm, xari parə əbirən, üriş bə dürmarən bə meydun, bətən "Çü qulluqtü hist?"

– Nə, nə! Ü tü guftirə cinü. Cin üzgə, şeytun üzgə. Şeytun bə hər cuqa hist, bə həmmə hist. Şeytuni bə zir dəs-mu, bə əngüşt paymunü.

Ruzayə cuga pay xiştənə gurund. Həcuni dast türkümanə guftirə şeytun hə bin vəxt bə zir payrü.

Falçi bə sər təlü payistən varnə bu. Düruyi müdürma. Hə ə süftə çüm xiştənə ə doqqaz nəbəkəşirən bu. Bə tərsirən bu ki, Ruzayəyə may-piyəri ə çül magardü, bə ü ləgəcü ambaşund. Diyə nəpayist, yəbürdi-yəbürdi ə doqqaz dürma, raft.

Hə ü ruzə səbə'hingəyi Ruzayə di ki, türkümanha ə kinar dih alaçuqha xiştənihayə vəçirand, raftand. Ançaq bə ü çini ama ki, falçi hə bətəniürü. Yəvaz bə ərxəyiniyaz bətən: "Xudə bə tü bəxt dəre, zuhnəyrə şunde bə dəryə"...

Ə'RÜSKÜŞ

Hə bü sal-haminə bə axir-tuxuri bə ətəkha Dübrar birə kəm-kuri dihayə yə bədə xəbər çulqamiş səxt, ədəmihayə tərsund. Gaf gəşt ki, bunla, bə sənqəlun keş-işqinə yə bə axiri num-nişuni mə'lum nəbirə yə qəribə ədəmi məskən əngəste, əslüyü, anbar bədə seguni hist. Ə nalə segun ə durbədur ədəminə lərz bəğüftən... Bətən büründ ki, ü qəribə ədəmi bin araha bə hiç kəsaz kəlmə nəaburan. Çan rə'h ürə bə kəmə rəs bə zənaz girəştən dirand. Ançaq ü zənunə nə pısova vagaştənirə, nəyiş bə kinar dürmarənirə dirəgar nəbire. İn tərz mə'lum əbirən ki, ü mərd zənhayə bəküştən, ə segun bəxarundən. İn bədə xəbərə cö'lüm dərəgara hə üz yan xiştəniha ürə numirə Ə'rüsküş naharund. Bə Ə'rüsküş əcayib-qərayib sər-tən, dar-doqqaz vaçarundə dəs-pay bə'məl avardund. Həlbət ki, dö'yə bə cırtanəz dəs-paçəyi yəki nambi. Ə'rüsküş bə çüm dübraricha dəhtə ədəminə sərbəsər zərəgar, bə yə niştən yə qusbandə xardəgar bu...

Hər yə dihe sərlüyə ədəmihayi ə zür rasirə hə'tiyət düründ. Ə barə bə də'va dürmarən hiç kəs hiciz nəguf-ti. Ü, hiç kəsə bə əqüli nama. Hə bə o' - ə'yəl xiştəniha qədəqə səxtund ki, vəxt-bivəxt ə dih bə kinar nədirand; dər-bürünə ə çüm neylund. Bə ruz hər-hə'yvun dürmarəncəmiş hə'tiyətin başund. Ruzayə in nakumi xəbərə ə mə'həllə – ə zo-zəniş şünörə bu, piyəririş bə

ü qədəqə səxtə bu. Ancaq nə zənunə "vu!-vu!"-yi, nəyiş piyəərə qədəqəyi Ruzayəyə nətərsund, bə barə Ə'rüsküş bə bədə qövl nəəngəst. Bə yan xiştən: – Dinc - aşişə ədəminə beçü müküşund?" – bətən bu, – həlbət, müddə'iyi birə ədəminü, təqsirkarayə bə həqq bərasundən...

Dülü də! Hər kəsə üz düli, üz dastəyi! ... Hə hintərz ədəmiha qurdən-qurdən birən-birən səbə'h-şangumə bəgiorundən birund.

Yə şangum Ruzayə bə ruz quzi-qusband dürmarə bu. Bə kinar dih–bunla keş hər-hə'yvun girasirə bu bə xari, küşüş bistən bu, payizə ko'rəyə bəçaristən bu. Ruzayəyə ə düli nama, qayil nə bu ki, ə çarə curə se hə'yvunhayə. Əzinlayış, ə durbədur dəryəyə səmti bəkəşirən bu Ruzayəyə: "Bə,türküman qə nama? Nə, ü zən bə duruguçi hiç nəbaşirən bu, dir-zu sə biyə».

Ə qəfil ə bə səri aftara tur dələrzi. Ruzayə dəş xiştənə be tik səxtən macal nəəft. Biləkhayrə rasan qaqund. Ürə bə tur əngəstəgarə nəşinəxt. Əlaci yə bə cır zərən mund. Ancaq ürə mungi lap yavaş dürma. Ürə hiç kəs nəşünöyi, bə küməgi hiç kəs nama. Həçuni dan, in sə'həb tur yə qirqi bu, zə, vəğüft o' xiştənə, girorund bunla kulə. Bə cəng - codayaz vəşund bə kəmər əs–bə sər navar. Bə rasanaz bəst, əngül zə. Quldur bə dərün o'-ə'rəq bu. Dülirə gup-gupi bə dur bəzərən bu – həçuni dan, yə qanad kuftə quş bu–bin səhət ü haramzədəyə düli ya par sə zərən bu, ya yiş sə para birən bu. Ü quldur dülə harayrə nə şünöyi. Bə cəhdaz bəşi, sər əsə

rə'hə də...

Ruzayə in bə'də miqqir nəkənd. Bə sər navar rubəzir, bə dəs-paçəyi əngül əsər əngül.. – Yəvaz ə'cizi xıştənə bə sər nəmaftanü? Əs ara kuləhayə ringo-ringo raftan-cəm ü, bə dül xıştənəz bə kəngər bu: xıştən bə xıştən abur bədərən bu, abur bəustaran bu. Əxi, bə ü guftirə birund, qədəqə səxtə birund... «İnanmış nə əbirən bürüm, bə pişəymə dürma!”

Əs yəsərə bə nüqül keş buraftan bu. Ə kündi mung səg ama. Tahnə nist... Səgəroa buri, əs payist. Həlbət, segun səhə'b xıştənihayə şinəxtund.

Quldur o' xıştənə ə navar vakard, zirova dartund. Ə biləgi həmiyyət də, guftirə, Ruzayə nəvaçarist, bə sər pay afta. Səhə'bkar ürə hə'rzə də, osar əsə kəşi ki, bə kulə bənd se. Hə bin vəxt yatab biləkhayrə qaqundə rasanə süstirə bə sər afta. Quldur ürə ə navar bə parundəçaq nədire, əngül vabire. Səri xas kar səxt Ruzayəyə, vəxtə bə fövt nədə. Zu turə ə sər xıştən kənd, zirova – sə bə nüqül şund. Səhə'bkar di, cəzm bu. Bə sər Ruzayə vərəxşi. Bə ü çini müşt vakard ki, üz xıştənə əngüşthayi suzə raft. Ancaq Ruzayə hiç ə cuga xıştən nəcumust:

– Yəkiyiş bizən, – gufti, həmiyiş hə bü vəxt bunla sifəti mundə cuga müştə qazanc səxt. Pəs çü bu? Çərx pısova vagaşt. Zərəbirəgar nə, zərəgar ataş güft. Həçuni dan ü, bə qəbürqə dar, bə ru yə nahamvarə sə'nq müşt vakardə bu. Ru xıştənə dör də, sızılti xıştənə bə dərün kəşi. Çümi dar-doqqaz, sə'nq gəşt. Bə künd hiçiz nə aft.

Bə araluq hə'rbə -hədə dürma:

- Tü kisti? Çü bəxastəni? Mənə incə qə avardəyi?
- Yə bə tü sər - hesab dərənmə nəbərasirən.
- Mən türə şinəxtüm.
- Çümmə rışim!

Ruzayə cəmə'ətə guftirəyrə bə zuhun avar:

- Tü Ə'rüsküşi.
- Türə mən nə, xiştəntü sə küşi...
- Qəbulmənü. Hələ zəhmət keş, gun, mənə bə təntü çü günahmən hist? İmu ə keyaz müddə'iyim?

- Məniş bətənüm, həmmə dustmənü...

- Mənə qə avardəyi?

- Tü gərək mənə ə'rüsmə başi.

- Əvvələn, mən türə nəbəşinəxtənüm. Bə bə'dəyiş, in çü hoqqayü tü bəkəndəni? İn tərz ə'rüs xastən tazə dürmare?

Kəm-kəsir gəştən, həçuni dan, ü cahilə ə yari dürma, ancaq sualayış cavabsüz naha. Bəlkə əngüşthayrə suzəyi ara də. Künd ama, sə bə Ruzayə dəs duraz səxt. Bəlkəyiş xast ki, Ruzayəyə ə biləgi gürü. Nə, ü varamustə ceyran yə rə'hiş bə tur künd nəmaftanü. Ruzayə ürə dəsirə bə hovva güft, qac də:

- Əqül xürüm betü mən.. Bəlkə Çiçiyə bə çuxur dirəyi? Mən vəhşi nistüm, tü mənə bə tur əngəstəyi, avar-dəyi.

- Ə yar kən, bure!

- Hə, zühuntü hist, süxən sə. Tü kisti, bə mən be çü

ürçə'h birəyi?

– Mürdəntü rasire.

Mən əztü nəbətərsirənüm.

Quldur bə üz yuva xıştən ə'ciz mund. İnami ə dərün buri, ancaq zühun ə hədə-hərbə nəparist.

– Nəbətərsirəni, nətərs! Səgun kisnə, şö' durazü. Zistən bəxastəni, nəmür!

Ə ləc rang-ruyi avazimiş bu. Ə'ciz mund bə zühunaz-iş nədast xıştənə bə təmiz be kəndən. Sərsüzi sər ama, sə bə segun raft. Qancuqə səg bə tən balaha xıştən bu Ruzayə yə nəmə'lum səgə ə çüm girorund: ə'ybəcər bu, bədheybət bu ü səg. Yə kəm muy bə səri, yə kəmiş bə dümi bu. Ancaq Ruzayə bə ü be xasi, pisi nə bədənişirən bu. Bə pişə birə aqibətə-cəngə gurun-suk səxt. Ü bədaştan bu ki, hə hintərz, yəsərə ə'ciz mundə quldur, üzüm bə zür səgun sə gül başü, sə hül tüyü, hə'yif dire. Həlbət, səg ürə sə gürü, bə cani dandu əngənü, tənirə sə cirmaq se. Üzüm üşunə hiç yəkiyi be Ruzayə ə rüs-vay birən sər nəbu. Hə bə ü gürəyiş nəbətərsirən bu. Ü, bə səgaz bə cəng sə daraftan bu. Ə dümi sə güftən bu, varə-var dərən bu, bə'də bə zərbaz zərən bu bə xari. Nə, əgər rubəru amarən bu, lap səgə danduyi bə cani daraftan bu, ürə bə xuni qəltan səxtən buyışsə, səgə ə qurdi sə güftən bu, tasundən bu. Hələlək yə ü xub bu ki, səgun eki cure. Bə pişə çüm qancuqü.

Un yəkiyə mungi ə dərün nüqül amarən. Seyrək bə roustan, ancaq zəhminü:- hav! hav!..

Quldur qancuqə zincirirə vakard, ə tala sə bə maqarə amarə cilqəyə bə dərüni kəşi. Ruzayə əhəmiyyət nədə, ə cuga xiştən nəbu. Səg be çüsə sə bə Ruzayə sər nəkəşi, dandu qicəmiş nəsəxt. Çümi pısova, bə tən balaha xiştən mundə bu. Bə ruz səhə'b xiştən əlacsüz amarən bu. Sə'həbi səgə zincirirə bə çüsə bənd səxt, bəlkəyiş amani bəst, vagaşt. Sə'nqinə dahara bə dütə cuga curə səxtə şüqülə bə dərüni dəşi, əzü maqarə yə xurcun dürvard, bə kəmə əs şund, xiştəniş başi, əsə sərzirova sə bə dəryə piş səxt...

Bə dərün nüqül birə səg yə-dü dühun ə səxt roist. Qancuq "hə", "hü" guftirən sayaq mırıldamış başüyiş, mungi zayıf dürma. Bəlkəyiş ü, əzin tazə dustaq nə, hə ə üz səhə'b xiştən bezar bu. Çünki səhə'bi əzü dəs vəgüftə - nə vəgüftə zincir xiştənə kəşirə bu, bunla çilqə – bə rag dar birə balaha xiştənə bə yani vagaştə bu, xariyə əşənəg səxtə bu, hə uncəyiş niştə bu.

RUZAYƏ

Ruzayə sə'nqinə dahara bəküştü – bə pişə səgun tahnə mund. Ürə birə cugayi bə zəvər-zirbuni xunəyə bə lobuni başirən bu. Ü lobunə qənşəririş, lö'zirirış səgun güftə bu. Sə bə dustaq həmləyşu nəbaşüyiş bə də-rün nüqül birə səg sexaş nəbirə bu, yəvaz bəroustan bu. Ruzayə bə sər afta ki, əzin tur yəsərə dürmarən çətu-nü. Tariki şö' tünd nəbirə yə hə'tiyət dirəniyü. Çar-nə-çar pişova raft. Bə zəvər-zirbuni xunə nişan birə sə'nqə bə küştü– Ə'rüsküşə bə məskəni sər dənaha, maqarəyə bə dərüni daraft. Dəs gərdünd, maqarayə xeyli gəşt. Ə dütə pust qusband ziyadə hiçiz nəaft. Gil dərünə ə salamatiyi ərxəyin bu. Yə pay-yə pay bə dühun dər sulaki ama. Üzüm bə burun çum nahrən, ə tala çü birən-çü nəbirənə bə hə'tiyəti payistən gurun nəbu. Ən kələ tərs ə ürə bin zulum vadar səxtə ə Ə'rüsküş bu. Düzü, zürirə sinaq səxtəbu. Ə'rüsküşə rubəru bə Ruzayə züri nəvəşi. Nə, əgər Ə'rüsküş bə ü ə pənəki bə yə kəsərtiyaz, yayış lap bə yə sə'nqaz qəfil zərbə bizənü, şikəst se, öhtəyi nəmidanü be amarən. Hə bə num həqq, bə Ruzayə çini amarən bu ki, bin ədəmi e'tibar nist. Əzü be müdafiə hə'tiyət lazimü.

İn əzazilə quldur Sindibadə şəgürdi Əlikmən bu. Ü, səpirtqə aftara bə'də bin daq-dahar, bə kinar dəryə avarə, sərgərdan mundə bu. Be xardən nun nəbəaftən bu. Sindibadə yə kisə qizilirə zu xərc səxtə bu. Beyi

mundə yə əs bu, yəkiyiş səgun. Ə həftəbazar əsə ustara ruz ə kinar rə'h yə qəri ürə bə zuhun güft, ə xunə xiştən bə tərifaz bə ü yə zən fūruxt. Üriş zənə avarđ bin maqarə. Xisləti bə xuşi nama, mundar bu. Əlikmən ə sər bülündə ürə vəti, bə pişə səgun şund. Ü vəxt səgun hə bə yə cuga bə zirəyi o'kəni bürund. Ü zən bə tarpılıtyaz bə kun çal aftara- nəaftara səgunə mırılıtyı zənə naləyrə dəgüft. Əlikmən əsə başi, bə kinar dəryə raft, dü ruz nama. Əlaci nəmund. Səgunə ə çül güftə avarđə hə'r - hə'yyunə guştirə çig-çig xard, ə nadinci sər naha bə zən düzdirən. Bə maqara, bə ara səgun zənha davam nəmidə, migiristund, ə'sigəri misəxtund. Əlikmən sabura əcə ustunü? hürs çümirə midəgüft, bə zənunaz kəlmə nəamburi, mukuft, zulum misəxt...

Sifəti dö'r xardə bu, rəhmsüz birə bu Əlikmən.

Aləti tünük bu guftirə, hürsi niştə çaqlu Ruzayəyə xiniği vəguft. Pust qusbandə avarđ, yə parayrə bə tən duvar bə xari vərəngəst, unki küncirə bə duvar vəsbərd. Nişt, kəmər xiştənə bə duvar də, bunki pustaz sər xiştənə dəgüft. Əzin bə'də ürə bikar mündənirə guftirən günah imbu. Ürə səri bə düliraz bə cəng bu: "Xudə basaratmənə bəst. Mən bunla keş qə giraştə bürüm? Ü hə'r-hə'yyunə bə vəxti be çü nəvəçirüm, nəbərdüm? May-piyərmə üzüm bə çü zulumu? Mənə əcə nə'rə bistənund, əcə xəbər bəgüftənund? Bə əqülmə kül bu, maymənə xəcil səxtüm. İn bə'də ü bə ru piyərmə çələm sə dənüşu? Qə bü türküman guş vəkərdüm? Bəlke

bemə, be may-piyərmə in sərədərdə hə ü falçı avarde?
Ü mənə ə cugaymə səxt...

Tariki şangum tazə aftare. Şö' ke sə səbə'h başü? Tə
bun mə'həl Ruzayə çan rə'h sə vərəxşü?.

Şö'hayə çini vəxti əbirən ki, lap gurunə naxoşhayiş
mürği bə zərən, yə çüm bəxisirən. Ə şangum sər və-
güftə əzə-cəzə şö'yə yə vəxti ar səxt, kisə Ruzayəyə ə
ataş kənd, bə mücəssimə nur qanad vakard, bü cuga ki,
ancaq xubha, ancaq xasha, ancaq pakha sər bə zərən-
ürə uncə bərd. Bü qəmsüz, xətərsüz cuga xiniki-gərmi,
guruni-suki bə vəc nəmiye; möhnət, tənə, rişxənd ə
kəsər munde. Ü rəhə'ti qəy duraz nəbiri. Səg səxt ro-
ist. Ruzayə ə bə pişə çümi amarə maymi, ə bə tənə birə
nurmi xəbər usta:

– Səg çü bətən?

Bə üz mung xiştən dələrzi. Həçuni dan bərq zərə bu.
Hərcə-lap sulaki maqarəyiş rıprışim bu. Həyif kəm bu,
birə-nəbirəyi yə çüm!.. Zulmat vagaşt, hər cəyə güft, bə
hər şey səhə'b dürma. Bü guş güftəni sexaşi keydən-key
bə dərün nüqül birə səgə mungi umuc səxt:

– Hav! hav!

Bə cavabi qancuq:

– Həv! Həv!”

Ruzayə pust qusbandə yə kəmiş bə sinə xiştən
qaqund, bə burun – bə roa səgun guş naha. İn çü guf-
tirənü? Səgunə yə duhu-yə duhu roayi bə gaf-güzar ba-
şirən bu:

- Hav! Hav!- Ayiqi?
- Həv!- Guşmə bə türü!
- Hav!- Əzü lö'zəvər, ü çü hənirtiyü?
- Həv! Ü, ə sər şangum birəyü, xəteri nist.
- Hav! Hav!- Bəlkə rə'hi səpirtqəyü?
- Həv! Ulaş bire!

İn çü kəlamü? Səgun eki hal-əhval bəgüftən, ya ki Ruzayəyə guşayi ürə to'bədərən? Nə, Ruzayə tə bin məhəl bə hiç kəs aşkar nəbirə yə sır bəkardənbu. Nə gun, ə dur bə dur səgun beki süxən bistən. «Pəs ü hənürti guftireyşu çüst? Bəlkə bə ruzmə amarand? Bəlkə piyərmənü, becə iliş birəmənə nəbədaстан.» .

- Hav! Hav!- Səhə'bmu peydə nist?
- Əv! Əv!- Səhə'bmu bə tü başirən, gulovu!
- Hav! - Bə sərmə zuhun bəkardəni?
- Əv! Əv!- İmu xasim, üşunə gafi nəgüft, ləc səxt raft.
- Hav! Hav!- Bə kinar dəryə mahi bəxardən, sə biye, bemuniş sə biyəri.
- Əv! Əv!- Hiç totuqhamunə xəbər nəvəgüft?
- Hav! Hav! - Vəsü roisti.
- Həv!- Untərz nəgun. Bü sayaq ədəmiha bemu rişxənd bistənund.
- Hav! Xiştəniha əzmu anbar bəroustanund.
- Həv!.. - Bə çü barə?
- Hav! - Bəgəm ədəmiha çü kar güftən xiştənihayə bədaстанund?
- Həv! - Ancaq hər yəki xiştənə ə dərün əqüllü bə-

dastənund...

– Hav! – Qiybətə bur! Diyə çüm səbə'h babirən.

– Həv! – Hə, mung nəsə, ə'yəlun məxüzü... Pay, yə hour xisüm...

Səgəroa buri, Ruzayə bə ara tarikiyaz bə ara rışmi mund. Bə ü ulaş birə rangə şinəxtən gərəkü. Səbə'h dügünçə xiştənə vakardə çaqlü, tariki süfrəyə vəçi. Ruzayə maqarəyə nüqülirə aşkar di. İncə ə ədəmi zistən, ə ə'mür girorundən yə nişanə nəbu. Dərün sənqü. Şüqülə o' kənde. Sər xiştənə ə sulaki dürvard, gil burunə ə çüm girorund. Lö' zir kəşü, çüm kar səxtə çaqlü sənqəlişü. Ə kəş bə kinar hərcə üşəyü, kulə-kəsəgü. Ə keş ə ara sə'nqun lə'hnə o'hayə qiliqi, avazi Ruzayəyə ə çümi nəmund. O' bə rə'h xiştənü. Bə üz rəhi bə ü ulaş əbrə-nund. Bəlkə o'yə zümzüməyi ürə dərd dülirü, şikayəti-rü. Ruzayə çüm gərdund. İn sə'nqə bə dərün qəbürqəyi, bəküştü ü, ən durazə şö'yə səbə'h səxtə bu. Üzüm əccə dürmarən lazim bu. Be əni dustaq əccə dürmarən ən əvvəl quldurə ə turi dürmarən, səgunə ə pəncəyi xilas birən, bə qurdi iliş birə əcələ ə çəngəli dürmarən – yə kəlmə, sexaşi guftirən bu. Maqarəyə sula tərəfi, sə'nqə bə bülündə düvar xunə birə cugayi ə səgun dur bu. Ə sər zəvər yə meynə qurədar mə'lum əbirən bu. Əgər Ruzayə əzü meynə qurə həmiyyət aftan bu, midast zəvərə be durmarən.

Duxtər Ruzman bə zir pərdə, bə pişə o'gunə kələh nə-birə bu. Muy sər xiştənə bə zir qiyqac kup səxt. Fitə sər

xıştənə ə zir qurd dö'r də, bə pısa gərdən xıştən xub-xub əngül zə. Paybınarə bu. Məə'ssayi de"di səri bə tur birə-çaq, Ə'rüsküş ürə yatab avardəncəm bə rə'h aftara bu. Ü, «Xudə qismətmənə tüyü!" gufti, ru xıştənə zəvərə, sə bə asiman guft, aqasdə nozu bə çarçəngə ixə sə'nqə zəvərə vəşi. Dəsi qurədarə bə şibəki rasirəncəm, bə düli yə tazə təpər ama, "Ə dustaqi varastüm!" gufti.

«Ruzayəyə bə yamac bə dürmarəniraz ə tən kulə yə kuç qalaq-qəcələyə bə vəqərə-vüqürəz, bə pırılıyaz par zərəni yəki bu. Ə süftə Ruzayə dələrzi. Bə'də səgunə bə mərəyi künd birə həniriyə bə yar əngəst, bə künd raft, çüm naha. Büz bu- həlbət qırqi zərə, qalaq-qəcələ çumirə kəndə bu. Hələ gərm bu, nə mürdəbu. İn şikəstə hə'yvunə bə rast dürmarəni Ruzayəyə hə'lirə dəgiş səxt, ə şangum ürə ulaş səxtə fikirayə bə əngül əngəst: "Bin minut, buram bə xunə; yə o' xardəni səhət may-piyərmə şar başü ki, saq-salamat amaram. Qunum-qunşiyiş ə zir buz xəndü. Kiyə bə dühuni, bə əqülü çü amarən, ürə xirid se. Pəs bə'də? Munü bə sərmə ki, ə pişə səg munde... Nə! İn büzə Xudə beymən qismət- qurbun fürsəre. Pay, mən karə bə kahnət rasunüm, ə düşman nəvirixüm. Bə ü hə incə tö'bə tüm..."

Can xıştənə bə harayi birə büzə ə sürgi guft, sə bə maqarə dartund Ruzayə...

Ə düte pust qusband üzgə bin mağara hiçiz nədirə qarnəqac timsal ümid xıştənə vir nəsextə bu. Yəvaz xas-xas gəşt, ə ara toz-tozanaq çan düte əngüşt yə para

ahun aft. Guşəyi tic bu. İn dəfinə Ruzayəyə bul-bul şar səxt. Ürə yəvaz bə qəbürqə sənq kəşi, bə hə'l avar. Anbar cəhd vakard, bə hiylə-həvaləyaz büzə qurdirə buri. Ə gərmə xun yə xeylə tə sir birən xard, dinciyi vagaşt, hünəri bə sər pay payist. Hə bü tilataz şiqəm büzə varzund, cəmdəkirə para-para səxt. Dəs nəbəkəşirən bu, büzə şırdan-şiqəmbəyrə kəndə çaqlü, be hərdümi səgun bəxşə curə bistən bu. Üzum segunə hart-harti bə tazə həvəs bu. Ə dur bə dur uşun dust, qiliq aftə büründ...

Ruzayə dast ki, səg bə ü sə nəroü. Hə ə sər lo'bun yəsərə bə kinar dürma. Ə tən xişkə pipdar yə qəllə qo' dürvard, yə dəstə xişkə qici kup səxt. Qo'yə hə'lnə-hə'lnə gərdund bə kuçgəpara. Gəşt, yə cilqəyə sə'nq aft avar. Ü yədaganə tilatə tinirə bə zərbaz bə cilqə sənq zə, çilqi dürvard. Ə həvəs nəafta, axir ki, çilqiyə bə ru ovuntı qo' ruzund. Qo' ataş güft. Ruzayə pü səxt, dürə kənd...

Ə pişnəki yə xeyli giraştə ə maqarə Ə'rüsküş dürə bə dürmarən bu. Ruzayə xuba ataş səxtə bu. Ə lüvə zə'ru sixha ras səxtə bu. Ə guşt büz çantə şumpul qirmizi bu-laşə dakardə bu.

Əslü ü dürəyə di, əsə bəcid gar səxt. Bə kündi buy bürüştəyi ürə ə hövsələ kənd. İştahi sə'nq o' səxt. Ə keyaz ü bürüştə təam nəbəaftən bu. Bə kinar dəryə migəşt, ə o' bə kinar cəstə mahi məaft, çig mixard. Bə çül birəncəm səgunə rə'hə bədərən bu, ə tala hə'yvun avardən büründ. Üriş bə səgunaz çigə guşt bəxardən bu.

Səgun yə duhun roustund, zuyiş mung xiştənihayə

bururund. Hə, səhə'bşu bə kündü...

Əvvəl Ruzayə "Bə vəxti amarəyi, xusürtü türə xaste" guftirən xast, bə düli nənışt. Xiştənə bə nədirənki naha, türhəng sə bə to qəd bu, dəs xiştənə bə kar umuc səxt, durəyinə niməsuxthayə bə yecə–bə kinar vəçi.

Hə amarəgariş şangumnə hədə-hərbəyə ə o'qati bə cuga salam dərən bə eyhamaz ara vakard:

– Bə kefi,– gufti.

– Hə'llüyə xunəyə mehmani bə tarçuq anbaşü.

– Hə? Ə tala amarəgar mənüm, mənə qunaq nəbistəni?

– Qə nə bistənüm? Xoş amari! Girar bə zəvərin sər, niş!

Ruzayə bə sər korəgi yə pust qusband şund. Sixiyə qurdə səxt, bə hə'sül amarəyə vəgüft:

– Gah,– gufti,– hə yavan xan, ə'yəlun bə əsyo rafte, numu sə nə başü...

Ruzayəyiş xard. Hə gərmə-gərm sixha tihin bu. Bə sər yə to bürund– qismətə bə süfrəyi – hər yəki bə üz dül xiştən. Keydən-key Ruzayə əngülə vakardən xast:

– Xardi, xuş həlaltü. Bin güzaranaz mə'lümü ki, tü in arayə ədəmini nisti. Bə tü əcə amarəyi?

– Ə aftacəh,– Əlikmən səmt dəryəyə nişan də.

– Ə dəryə dürmarəyi?

– Hə də, əzunla amaram...

– Bə türə bə dəryə ki şundə bu?

– Sindibad.

- Sindibad şeytünü?
- Sindibad lap be şeytuniş papuş bəduxdən.
- Bə türə ə dəryə ki kənd?
- Səgunmə.

Ruzayəyə bə əqülü amarənbu ki, in cahil ürə bəxtirü, türküman rafte ə dəryə kənde:

- Pəs, ü fal vakardə zən bə həmiyəttü nama?
- Əlikməne bə düli ama ki, ə qəri ustarə zənə bətən:
- Fal vakardə zənə əngəstüm bə falaqqa səgun.

Ruzayə bə sər afta ki, cahilə gafi çəp ama, bə ü güre-yiş ə dül xiştən girorund ki, ə barə zo-zən gaf nəəngə-nü: «Üzgəyə kari bə mən gərək nist”.

- Bəs tü mənə çələm afti? Çü dasti mən kistüm?

– İn tahnəyi mənə lap gic səxte. Bədirənüm, türə bə dültü təpər hist, saburini, mənə bə rə’h mitiyi. Tərsi nəse, imuniş kuç-külfət başim.

İn gafayə Əlikməni çini bə qeyquyaz gufti ki, bətən biri, ü, de’di Ruzayəyə bə səri tur əngəstə, virzundə quldur nist, yə pir- peyqəmbərə balayrü:

Ruzayə ah kəşi:

– Xudə basaratməne bəst, bə tən quzi-qusband bənd bürüm...

- Bəlkə mənə bəgən nəbistəni.

– Beçü, pisə kuk nisti. Ancaq türə be səhə’bxunə səxtən bulə zəhmət gərəkü.

– Hə, kasibüm, hiç be sər dənahrən yə dəxməyməniş nist.

Yəvaz yədaganə hə'limi, dərd-dül səxtən... Yə ədəmi ki danu zürü çüstü, bə vərəzə hə'mrayə bə həmiyəti möhtac başü, bə ü dəs rasundənə təvəqqe se, insafa bə zühun miyərü. Ruzayə bə cilqə lə'mpə suzund:

–Kasibiyə ə'yibi nist. Mənə cahilmə mərd başü, o' nə birə dərd başü!..

Əlikməne düli par zə, ə cuga xiştən vəxişt, sə bə Ruzayə ama, şax-lüvə şund. Kəklüg qanad vakard, cuga xiştənə gurund:

–Bə türəz qiliqi gaf səxtənmə “ha!» guftirən nist. Bəgəm mən kələhsüzüm? İxtiyarmə bə piyərmənü. Bə mürdəmə razi a'başüm, piyərmənə xəcil nəmisam. Türriş həlbət may-piyərtü hist. Ə koquş dar nədürmarəyi, hintərzin dazal nəbirəyi. Nəbətənüm bura, may-piyərtürə bə xuneymu bə xazmuni fürs. Guftireymə ürü ki, bə tən piyərmə bura, ürə dülirə ustun. Kələha bətən ki, duraza niməsuxt dəs nəmisuzunü.

Əlikmən yə gülbaççəyə bə hasari bu. Gülvərdə ə ətiri, sə'həb baççəyə ə nazari bəmə'l amarə təlatüm Ruzayəyə bə həqq kənd:

– Sərsüzə kar güftam, – gufti, çü sə fikir səxt, bə rə'y ama:

- Bə tən piyərtü tahnə nəram, beki burayim.
- İmbu, burayim!

Ə'MU

...Ruzayə ə əs fürmarə, nəfürmarə xiştənə bunla çu-buqçapar bə bülüng söykək payistə bə Ruzman rasund:

– Qərib, – gufti, – piyə, bə təntü amare. Təqsiri hist. De'di şangum əzunla keş ə tən hə'yvunha ə qəfil bə sər-mə tur şund, mənə virzund. Ancaq əqülmənə ə dəs nə-dərüm. Xudəyə bə küməgiraz ürə bə paytü avardam. Məsləhət əntürü.

Əslüyiş, ürə bə pişəyi peyrə amarə cahilə kukiş ə de'diyaz daq-dahar, dərə-təpə gəştə, sad rə'h mürdə, bə'də zündə birə Ruzmana ə çümi pənə nəbu. Amma yə vaz rubəru be amarən cuga naha:

– Bil yə hour payiste, malayə faraqat sam.

May ə dalda dəs cumund, "Axa! Axa!" gufti, Ruzayəyə bə zirbuni nə'rə səxt. Ü həçuni dan ə lö' qəbir vəxiş-tə bu. Bala xiştənə qucaq zərəncəm, bə dəsha xiştənəz ürə so'rəncəm bə çüma inanmış nəəbiran bu. Balayi bə ü:

– May, – gufti, – mən türə amanəttürüm, num-nişun-munə bə var nədəram. Bə payşumu avardam ü quduzə. May-piyərə həlaliyi nəbirə mən bə üzaz bə cüft nəmi-daram.

Mayə payi xari güft, əzunki dər dürma, bə go'dun raft, mərd xiştənə bə him-cimaz ayiq əngəst.

Əlikmən bə sər yə kütük niştə bu. Gurun əbirən bu,

suk əbirən bu – ə'məl xiştənə bəlayrə bəkəşirən bu. Əzun sər dih tə bin dərəkəl amarən hiç kəs bə üraz rubəru nədürmarə bu. Bin dər xunəyiş hələ bə çümi ədəmi nəbaxaristən bu. Ruzayə dürmə, əsə bə zir dalan kəşi, bə pişəyi ələf naha. Ə key-bə key Ruzman peydə bu:

– Dörnə burayim, – gufti. – Xunəyə bə ü güərə bəkəşirənund ki, mərdə sırımə darü.

Ruzbəruz ə zir lobun giraştund, ə dərün duvar piləkanə şəftə-şəft zəvərə vərmərund. Bə sərin mərtəbə yə dərə vakardund. Ruzman gufti;

– Dara niş, əgər lazim bədaştani; gun hənüm, tü kis-ti? Əcə amarəni? Türə bemu ki ürcə'h səxtə?

Əlikmən bə zühun ama, qəziyə xiştənə gudə gaf səxt. Ancaq düz gaf səxt. Beçü ki, Ruzayə bə ü «Piyərmə ə ara muyha muyə şinəxtə mərdü» guftirə bu, həmiş təvəqqə səxtə bu ki, çü sə guyü, düzirə gunü:

– Mən madarüm, may-piyərmənə yə kukirüm. Piyərmə yavərü, bə tən sərdar qulluq bistən. Bəxastən bu ki, xunüm, vəkil başüm. Nəbu, mən gulo dürmarüm. Yə ruz piyə bə mən Sindibadə tənə zə. Bə ləcmə ama. Bə tən Sindibad raftüm, bə üraz bə səfər be dürmarə icazə xastüm. "Nə" nəgufti. Bə tən piyə vəgardund ki, həlali ustunum. Piyər bemə pul curə səxt, bə səfər dürmarüm. Zu igrənmiş bürüm ə dəryə, həçuni dan bə qəfəs aftarə bürüm. Bə yə cəzirə bə səgunaz mahi güftə ədəmihayə bə tamaşəyi payistüm. Üşun mənə həvəsmənə dürund,

bə mən düdə səg fūruxtund. Razi bürüm. Bə pul bə gəmi amarəncəm, dūrüm, gəmi löbər vəgüfte, yə xeylə rafte. Bə mənəz sö'də səxtə cahilə kukun işarə səxtund, mənə bə üz qəyiq xıştəniha bə gəmi rasundund. Ə Sindibad həqq xıştənihayə ustarund, curə birim, raftund. Bə gəmi bə səgumə gürə ədavət afta, səgunə küştən xastund, razi nəbürüm. Mənə firvorundund bə qəyiqaz ə dur - bə dur peydə birə bə yə gəmi fürsərund. Amarüm dūrüm, bü gəmi hiç kəs nist, ü tə bə nimə bə lə'hə nişte. Yə xeylə çarəsüz bü gəmi xisiram-vəxiştam. Hə bə Sindibadə dəre qəyiqirəz bə kinar dürmarüm. Yə əs ustarüm ki, ə sər xari buram bə vilayətmu diram. Bacar nəsextüm, bə ara dəryə, bə ara əni daq iliş bürüm, mundüm. Səmt-sünurə vir səxtam. Vəxt əbirən bəğəştənüm bü gəmi, vəxt əbirən bə dürmarənüm bin daq-dahar. Bədaştanüm, ə tahnəyi sər kələfə vir səxtam. Təqsirə bə xıştəmə bə dirənüm, bə üzgə nə.

Bin cüga Ruzman diyə sabura gudə səxt:

– Ki bire, guftire: “Həmmə mure quş miyəri, Xanəli xərguş!” Kuk mərd, tü bə Sindibadaz bə ticarət dürmarəyi; ü, xəzinə bəaftən, gühər bədürvardən, türiş çü ustarayi, səg!?

Əlikmən ə eyham nəvirixt, huqqa xıştənə azarirə kəşi-gufti.

– Mən bə üzürxahi amaram...

-Xub, türə üzürtürə qəbul bistənüm. Bə piyərtü pis

nəbətənüm. Ü, xaste kuki ayıq başü, minnət nəkəşi. Ancaq kələhayış xas guftire: "Sər ə'yəltürə keçəl nəsə, hər bəxt yəki nambi!" Yə'ni hər pul xərcsaz sö'dəgər nambi, hər bə gəmiyaz bə səfər dürmarəgar Sindibad... Bədirənüm, xiştəntü ə xiştəntü razi nisti. Həlbət, bə tahnəyi təqşirtürə bə sər aftarayi. Mə'lumü ki, sərgərdanə ədəmi çü səxtənə nəmidanü. Diyə hiçiz sə xəbər nəvəgürüm. Yə ürə gun ki, vərəzə-nüşvə səxtəyi, bə çü fikir amarəyi? Əzin bə'də komu karə ə qulpi sə giri?

– Çüm nahram, bin araha əsyə nist. Bü məslə'hətüm ki, bə keş işqinə bə axiri yə əsyə vakunüm. Bü bə lil niştə səhə'bsüzə gəmi yə əsyoyə avadanluqi munde. Üşunə danüm bə kinar be kəndən, kar dühu mütüyü. Xalumə əsyəçi bu, ü karə kəm-piç bədaştanüm.

Ruzman in gafayə bə rastiye şübhə nəsəxt:

– Xudə rə'h tüyü, xuba ə'məlü, – gufti. Ruzayə çay avard, süfrə vakardund.

Bə ru dünyə çeşid-çeşid azarha hist. Ü xudəşinəxə Ruzman mərdə bə dihi dərmuni nəbirə yə azar aftara bu. Bə co – cigə ləcən nəbürund, hə bə sərpay bəkəşirən bürund. Bə ilikşun kar səxtə bu ü azar. Rubəru amarəncəmiş beki-beki çarəsüz salam bədərən bürund. Hiç kəsə düli bunkiyaz düz nəmixund. İnküyə gafi unkiyə ə qurdi nəmigiraşt. Niştə-vəxiştənşun e'zanə nəxohumi, sərpay qiybət bu. Hə bə ü gürəyiş bü balacə dih yəki nə, şeştə qəbirsanluq aftarə bu.

Bə intərzini vəxt bə xunə Ruzman ə kinar, ə kəs-kic hiç kəs nist. Ürə bə dərđi şərik birəgar bə çüm nəbəxaristən. İnbaşü ki, yə həftə bə'də, dəh ruz bə'də kisə bə ax-ufaz biye. Num bilü ki, «Tö'bə, nəşünöram. Qə xəbər nəşəxtəyi?"

De'di şö' bə həmmə xunəha gurə-gur ləpər zərə. Bütö şö' tə bə çüm səbə'h, imruziş tə bə şangum Ruzayəyə "çini səxtund", çuni səxtund, bə səgun xarundund, ustuqunhayrə bə zir pay naharund. Ancaq üzüm Ruzayəyə xəbəri əzü yə pay pişə amarə bu. Həmmə kəşirə bu sər xiştənə bə qin.

Ə dalda dar-doqqaz bə dənişirən bürund. Ruzayəyə bə vagaştəni, Ə'rüsküşə be Ruzayə bə cilov kəşirəni. Üzüm var kunpusova həmlə səxt. Dar-doqqaz əsərbənuği vərəxşi: "Ayə, Ruzayə amarə, Ərüsküşiş bə pişə xiştən əngəste, avarde!" Nə, in tərz guftirən be bə'ziha-yi sarfalü nəbu. Ü xəbərə zərdoyi nəbərasirən bu. Kün-c-kücəvatə gəştund, zərdo dürvardund:

"... Axa, lava-lisə səxte, yə şö'luqə amare."

"... Bərde Ə'rüsküş, dire məgəlü, vagardunde..."

"... Bərdund, in tərz, in tərz... vagardundund"

"... Ə, ü, çini murdarü ki, səguniş guştirə nəxarde..."

Süftəyi şö'bu ki, Əlikmən Ruzman mərdə bə xunəyi bəxisiran bu. Ə xunə piyə r dürmarə bə'də süftəyi şö' bu ki, bə zir lə'əf xisirə bu. Dir vəxişt, dih-dürəyə bə cuga pişnəgiyi vəxişt. Suk bu. Dünyəyə ə dərd-ələmi, ə mü-

sibəti yə səbə'hiş başü, bə dur bu. Bə Ruzayə "Səbə'htü xe'r!" səxt. "Ə'mu bəce?" gufti. Ürə bə süfrə nə'rə səxtund. Ə nahar bə'də Ruzman mərd ama. Bə qiliq-sülükaz hə'l-əhval güftund, Ruzman mərd:

– Birargüli, – gufti,– piyərtürə nəvinümiş ə ixtilattü hisab bistənüm ki, ü çü dülə səhə'birü.

Bə mən ə'mu bətəni, qəbulmənü. Türiş ə ə'mu in hədiyəyə vəgi. Səhə'bxunə bə sər süfrə paştə qizil naha. Ü vəxtə ədəmihayi bədaştan bu ki, üşunə hər yəkiyi yə balabəruz gomuşə qiymətirü. Ruzman mərd çüm daşt ki, qərib iltifata qəbul se. Əlikmən bə pul dəs nəzə, pa-yist, bə ru mərd dənişi. Ruzman gufti:

– Bə həftəbazari karvansara hist. Əzuncə Səlimə xəbər vəgi. Bə tən usta Səlim bura, sətəyrə tin bə ü. Gun ki, Ruzman ə'mu təvəqqə bistən, küməkkeşi se, bə tü guftirə cuga əsyoyə bə hə'sül biyərü. Mundeyrə, –bə dəsxərcitü dar. Yəvaz gun, kəm-kəsiri başü, mütüm. Əlikmən qizilayə həmməyrə nə, sətəyrə vəgüft.

Raft, yə həftə bə'də ama:

– Mənə, gufti,– usta Səlim fürsə, bətən yə bar danış tüyü, xiştəniş səbə'h biyə bə sər kar xiştəni.

Ruzman mərd də'vətə qəbul səxt, raft. Əsyo hə'zür bu. Bə yanhayi zırpi hə'çəha kaştə bürund, sərirə dəgüftə bürund. Çubuqçəpər bistən bürund, bə ruyi suvaq bəkəşirən bürund.

Bə dunluq dan fükardund. Ə bülündə bə təxtəy-

nə küng o' dəbəstund. O' lap bə zirə birə parpərəknə çərxə kuft. Kələ çərx davam nədə, "bartanüm" gufti. Səri sə'nqə yavaş-yavaş varəvar də. Çəq-çəqə vəcəst, cucurnə bə küşt kələ sə'nq dan şund. Pişə əsyə ispi bu. Ruzman ə'mu xəndist.

– Səlim mərd, - gufti, – bə ə'yəlun gun, dəsşun xinik nəbirə bü ara dü to xunə vakunund, xeyrə karmu sə başü.

Ustaha bə iştah ama. Ə keş sə'nq dürvardund, binə naharund. Bə panc-dəh ruz üriş bə'məl avardund. Ə xunə Ruzman mərd xuba cehiz dürvardund. Usta Səlim ə tərəf piyə Əlikmə'n bə sər kəbin payist. Yə kələ şari səxtund. Ruzayəyə ə'rüs avardund bə xunə Əlikmə'n.

Amarəgara bə xunə xiştəniha bə vagaştə çaq Ruzman ə'mu ə usta Səlim kəm-kəsirə xəbər vəgüft. Usta kəm-kəsirə gudə səxt:

– Ruzman mərd, imu həm'rayi səxtəyim, ustayə həqqirə tü nəamburi. Bemu in dəh-bis ruz hə kar səxtən nə, həmiş yə tamaşə bu. Mərd, imu in cahilə səgunirə mö"cüzəyrə dirim. Səhə'bi üşunə hər yəkirə rə'hə dərə-nədəre ə nist cuga o' bistənund, yə çül hə'yvuni avardənund. Xahişmu ürü ki, imunə in damarmu əzşun bə hərəymu yə pöhrə tüyü, nişanə bərim. Bə süftə dərə həqşumu qayilim. Əlavə kəşirə zəhmətmunə bə məclisşümü həlal bistənim.

Həmrə'uniriş bə kələ usta guftirə şərik bu. Əlikmə'n

kuçiqayə ə tən may vəğüft, bə ustaha də, bərdund.

Ü kar-barə bə rə'h dərə ruza kisə gafa bə gaf duxt, yə kələ mə'ni bəst, əngəst o' - ə'yələ bə çanəyi:

Ruzman ə'mu, mərhaba!

Duxtərə də, səxt lava...

Ü qoşməyə şünərəncəm ə'mu buzəxəndə səxt:

- Əsyo dansüz, dihichamu gafsüz nəmiziyü, - gufti.

Əsyo kar səxt, əsyo dö' xarə - Nubati rasirəgar raft...

Xudə ə təqşir şu giraru!

Vəxt ama, xak nişt, hər yə qəbirə cugayı vir bu, num səhə'bi ə yar dürma. Ancaq bə par-pay Dübrar ulaş birə bə yə cilqə rubəru amarə ədəmiha in tərz süxən səxt.

- Bəcə bartəni?

- Bə əsyo Ə'rüsküş.

- Əçə amarəni?

- Ə Ə'rüsküş...

ŞIXININ KÖNLÜNDƏKİ

Bu, o Şıxıdır ki, bizim “Bəlalı” azarxanasının ikinci qatında “uroloqam” deyib, öndəkilərə diş ağarda- ağarda möhtaqlara “fironluq” edib, xımır-xımır gəmirir. Hələ ki, münbit şəraitdir, atının cilovunu çəkən, “gözünün üstdə qaşın var” deyən yoxdur. Həm də o cənab, maşallah, elm-savad sarıdan pərgardır. Eyni vaxtda oxuyur, müşahidə edir, dinləyir və yazır. Hə, “yazır” dedim və düzəlişə ehtiyac gördüm. Şıxı oxuduğunu, dinlədiyini yox, könlündəkini yazır. Daha doğrusu, məcburən əzbərlədiyini...

“Xoşbəxtlik” qapımı döydü. O “fenomeni” onun öz iş otağında - zavalı bir məkanda gördüm. Göndərişi təqdim edib, suallarına cavab verə-verə əzalarımdayı təbəddülatı açıb-ağartdım. Deyəsən, mətləb hasil oldu.

Şıxı: - Bənd olma, - dedi, - sənə elə dərman yazaram, cavantəhər olarsan.

Sevincim daşdı: - Yaz, qadan alım, yaz! Yadından çıxmasın, ora yaz - deyə-deyə həkimin qənsərində açıla qalmış, ultrasəsin (UZİ) göstəriciləri qeyd edilmiş və rəy üçün göndərilmiş müalicə gedişi toplumu göstərdim. Razılaşdı. Di gəl, eşiyyə çıxanda məlum oldu ki, Şıxı vədə xiləfdır. Dediklərini radara salıb, silinib. Onun dürlü-dürlü mülahizələri könlündə pünhan qalıb.

Ötənlərdə Şəkinin tanınmış müəllimi olmuş xəstə

Cavanşir:

- Ey dili-qafil, günah sənin özündədir. Niyə demisən ki, "ora yaz"? Bilmirsənmi "ora" yazılacaq dərmanı müdiriyyət hamıya vermir. Yazan həkimi məcbur edir ki, vacib dərmanı aptekdən öz pulu ilə alıb xəstəyə versin. İndi işinin cəm-xəmini yaxşı bilən Şıxı sənin istəyincə "ora" yazarmı? Bu xəstəxananın baş-ayağında bitraq göbələk sayaq aptekləri görmürsənmi, - dedi, - Şıxının hansı yuvanın quşu olduğunu, kimin dəyirmanına su qoşduğunu 8-10 aptekin təchizatçılarından soruşmaq lazımdır.

Burada mən toxtadım. Qandım ki, girəcəyi, çıxacağı kol-kos olan meşəliyi nahaq əmin-amanlıq yeri sayıram.

RAYON MƏHKƏMƏSİNDƏ FUTBOL OYUNU

Yaxşı yadımdadır, topu iki il yarım bundan irəli Quba Rayon Məhkəməsi “meydançasına” Ədliyyə Nazirliyinə ünvanladığım müraciətə cavab daxil etdi. Tövsiyə edilirdi ki, biz - ahıl və tənha qocalara ötən illərdə xidmət etdiyinə görə qonşumuz Vəliyeva Hürüyyə Şıxbaba qızının əmək stajı istəyi ilə bağlı topladığı hüquqi sənədlər araşdırılsın. Məhkəmənin o vaxtkı baş hakimi Nizami müəllim işə xeyir-dua verib, topu Zamin hakimə həvalə etdi. Utanıram deyəm xətir-hörmət elə Zamin hakiməmi qalıb?! O kişi müstəqil hakimdir, özünün adı-sanı var, birdən-ikiyə göstərişlə iş görməyib. Durub - oturub heç nə qazanmadığı yerdə Ədliyyə Nazirliyinin dəftərxanasından hansısa kargüzarın başdansovdu qeydinəmi əməl etsin? Növcavandır ki, məsləhət eşitsin? İllah da ki, onun əməkdar dilçi Veysəl müəllim kimi mütərcimi olanda! Qeyzlənmiş Zamin hakim Veysəlin ötürdüyü topa necə tərs zərbə vurdusa, əks-sədadan kimi qulağını tutdu, kimi gözünü yumdu. Zamin hakim işini bilirmiş. Müstəqilliyini qoruduğu üçün qaz vurub qazan qaynatdığına görə Zamin hakimi apardılar özgə rayona. Qəzavü-qədərdən əskik olmasın! İtən top oldu – səmti-sünuru bilinməz. Katiblikdən dedilər ki, poçtu arayın, bəlkə tapdınız. Quba, Xaçmaz və Zərqava poçtlarına çapar getdi, tapılmadı.

Dedilər, yeni iş tərtib edin: qələm tapıldı, kağız yox!.. Təşəbbüsə qoşulmamızın ildönümündə yeni baş hakim yeni köməkçisi Əlisahib müəllim soraq verdi ki, oyundankənar vəziyyət var, top cərimə meydançasından çıxmayıbmış. Ərzi-hal toplusu elə məhkəmənin katibliyində, mötəbər mütərcim Veysəl müəllimin saxlancında imiş.

Yeni baş hakim Xaqani müəllim işi özgə hakimə – İlqar Məmmədova həvalə etdi. O hakim Cənab İlqar boşuna iş görməyə öyrəşməyib deyə, mısmırığını salladı. Rəsmiyyət xətrinə öz köməkçilə qarşı-qarşıya çillətdi o işi. Neçə yol məhkəmə günü təyin edildi, təxirə salındı. Gecdən-gec iş gərgin vəziyyətdə, top qarı xəttinə yön aldı, ancaq İlqar hakimi öskürək tutdu, sivişdi-düşdü Sumqayıt apelyasiya məhkəməsinə. Hə də! “Sumqayıt! Çox yubanma, gəlmisən, tez qayıt!..” Təki, sumqayıtlı hakim bizi köhnə meydançaya qovmasın!

Sumqayıt şəhəri

QORODOVOY KƏBLƏYİ-ZALIN KƏNDÇİSİ

Yetkinlik çağlarımın əziz dostu unudulmaz qorodovoy Kəbləyi-Zal, yenə höcətdin məni, boyuna əməlli qamış ölçmədim. Səni yaradan Pir-Əbdürrəhim bəy çoxdan dünyadan köçdü, rəhmətlik oldu! Sən yaşadın! Qəsəbə gəzdin, şəhər ayaqladın...

Elə bu yaxın zamanda Sumqayıt Mühafizə İdarəsində sənin həmkəndlin - rəis müavini Akif Quliyevi gördüm. Səni tanıdı, mehrinə tamarzıdır. Deyirəm, görüşsəydiz, bəd olmazdı. Vallahi, billahi! Kişinin, dilindən dürr tökülür, sünbül olur. Savad, bəlağət!.. Magistraturanı xaricdə qurtarıb. Etik-estetik mühazirələrinə At Balaxanın çəpik çalır. "Söz ustası" mükafatı alıb. Yox! Yox! Xətalı bir şey olmayıb. Heç elə mərifətli cənab qıyarmı kimsəyə zərər gəlsin?! Elə şəhər boyu qaynayıb-qarısan şux geyimli, kövrək baxışlı cavanciyəz polismeysterlərinə birər-birər öyrədib ki, müdaxilə edələr... Olduğunuz müəssisədə - İcra Hakimiyyəti Başçısının sarayında, Bank-maliyyə idarələrində, doğum evində, vergi idarəsində, nə başını ağrıdım, lap mədəniyyət şöbəsinin sırası mühasibi Səfərin kabinetində belə qoca-cavan, qadın-uşaq fərq etməz - işlərinə qarışın. Müəssisələrin öz rəhbərləri səviyyəsində, əməkdaşları qədər müdaxilə eləyin. Baxmayın ki, səlahiyyətiniz bi-

nanın mühafizəsi, təxribatdan qorumaqdır. Vətəndaşların ərizələrini oxuyun, sorğu-suala tutun. Kimə əliniz çatır, cik-bikini bilincə suallar verin, zinhara gətirin və rədd eləyin getsinlər. Yığnağa yer qoymayır. Hə, möhtərəm qorodovoy Kəbləyi-Zal, hali ol həmkəndlin Aki-fin təlim proqramından. İşdir, yolun düşsə, bu günlərdə “70 illik” əzəmətini, təntənəsini keçirən Sumqayıtda ən əvvəl kəndçin rəis müavini A.Quliyevi ziyarət elə, mehrinə tamarzıdır. Faydalanarsan! Qorxma, “Bomba irabatay!” demə, elə boş ayağa cəmi bölüyü yığar başına, necə ki, yalan-yanlış gününün ertəsi məni rəsmi keçidlə qarşılamişdı. Ərzi-halımı qulaq ardına verib, təfsilatı rəisindən gizlətmişdi. Sonra da imzaladığı cavab məktubunda münaqişədə səlahiyyət həddini aşan mühafizəçinin adı, yeri, vaxtı ört-basdır edildiyindən, mən – küt cəhənnəm, o boyda kitabı “Tarix – Nadir”i yarıya qədər oxumuş huşyar Məşədi İbad belə bir mərifət tapmadı.

Sumqayıt

DOLANBAC

Asan Xidmət Vətənə, vətəndaşa amalı kamil şəxslərin töhfəsidir. Bu gün o xidmətə rəğbət var. Ötən-örənlərdə beləsi olmayıb. Heç komsomol biletini sol qoltuq cibimdə - ürəyimin başında qoyub, öküz cütü qoşan, şum qaldırıb, oraqla zəmi biçən o ayağı çarıqlı yeni dünya istəyən Mən də görməmişəm. İndi gördüm. Səksənmədim. Çünki xariqələrə, cahanşümul zəkaların kəşflərinə azacıq alışmışam. Qonağı olduğum bizim Quba Asan Xidmət Mərkəzində, deyən, bir az tələskənlik, bir az da ətalət, köhnəlik əl-ayağa dolaşır. Belə ki, 2003-cü ildən ailəliklə qurcalanıb, abadlaşdırdığımız, əkənək dövriyyəsinə qaytardığımız 2 ha dəmyə, 3-cü qrup torpaq sahəsinin icarə müddətini uzatmaq barədə kənd bələdiyyəsi ilə bağlanan müqaviləni təsdiq etmək gərəkdi. Amma! Asan xidmətin notariat işini görən məmur (onun adını qəsdən çəkmirəm, cavandır, nəvəm sayağıdır, gələcəyi, görəcəyi var) elə “Anam mənə kor dedi, gəlib-gedəni vur dedi” timsalla neçə-neçə hesab göstəriciləri yazıb, pul köçürmələri etməyimi tələb etdi. Mən əvvəl beş hesabı ödədim. Daha üç hesab da tələb ediləndə cırnadım: - A “bir pəncərə!” prinsipi ilə işləyən, bir başa neçə qapaz vururlar?!. Çox güman ki, məmur ora gəlib çatınca neçə -neçə qapılar döydüyü-

mü, neçə-neçə xidmətin qurduğu hesab nömrələrinə (130, 80, 96... AZN-lər) köçürdüyümü, hətta hərrac bazarında saç-saqqal ağartdığımı bilməz. Cavan məmur rəhmə gəlib hesabını sadələşdirdikdən sonra dediyi “121 AZN”-i ödəməli olsam belə, əvvəlcədən ayırı-ayrı idarələrin hesabına köçürdüyüm pullar yansınmı?

Bizim Quba Asan Xidmət Mərkəzində iaşə xidməti də yarıtmazdır. Bir neçə göz yeməxanaları olsa da, narazı müştərilər günü-gündən perik düşür. Hər halda bu sonranın söhbətidir.

19 aprel 2019-cu il

QAZ YOLAN ƏLÖVSƏT

Bu, o Ələvsətdir ki, balaca uşaqlar əl-ələ tutub, “göz bağlama” oyunu üçün meydança quran kimi, o da Ağ çayın sol böyründə Nərimanabadla İqriq kəndləri arasında xudmani bir karxana qurub, dəmir-dümürü kəsib calayır. Usta Ələvsət üçün çürük metal yoxdur, çürükçü müştəri var. Uzaq-yaxın çöl-bayırdan atılıb qalmış çənləri, texniki vəsaitləri satın alır, dartışdırıb karxanasına gətirir. Çox çəkmir, usta qəbiristanlıq əhlinə can verir, həyata qaytarır. Və bir də görürsən ki, yar-yarışıqlı gərəkli təsərrüfat vasitələri karxana boyu sərgilənib. Orada hərəkətlə yanaqla dil tapan su qızdırıcıları, zorlu bağbanı razı salacaq təkərli qoşqu arabaları, yük yeri olan motoroller, bağ-bağat üçün sahman darvazalar, irili-xırdalı su çənləri müştəri çağırır. Neçə yol ağac kölgəsində daldalanan tək o karxanaya güzərim düşmüşdü. Usta Ələvsəti güvənc saymışdım, can-ciyər, ərki-hal bir qubalıtək qəlbimə girmişdi. Etiraf edirəm ki, ayıq adamdır: gərəkli sözü göydə tutur, oynadır, sığalını verir. Gücü çatanda hərifləyir, qıfıləndə salır. Ərənlər deyib ki, usta var, usta var!... Yəni, ustaların da ustası var. “Qubalı Ələvsətə yetəni olmaz!” demişdim. Və bir dəfə ona vacib işim düşdü: “Niva”nın salonundakı oturacaq qopmuş, qılçası qırılmışdı. “Aşıq gördüyün çağırar” deyə, mən də uzaq yolu kəsə bilib, usta Ələvsətin yanına gəldim. Usta bir-iki para qaynaq işi görəndən sonra kub şəkilli bir şam ağacı oduncağını oturacağın altına qoyub: - Sür, get! –dedi.

Yox, elə tez getmədim. Cibimi çevirdim, olan-olmaz pulu – xırda-xuruşlu tökdüm piştaxtaya. Yəni, varım budur. Güman etdim ki, usta səmimiyyəti unutmaz, yol üst-də olduğumu bilib, əskinasın birini-ikisini götürər, “Cibinə bərəkət!” -deyər,- “Süftədir, bəsdir!”... Hə də, mənə də yol pulu qoyar. Çox tələsdin. Toxta! Onu da nə yaxşı deyiblər: “Ağası Gülüm olanın başına külüm olar!”... Usta əvvəl onluqla beşliyi qatladı, o birlərini ovucladı axıtdı çibişdana. Çox da boş getmədim, soruşdum:

- Usta, yenə qaz göndərsəm, yolarsanmı?

- Kaş sənə oxşamasın! - dedi... Pul verəndə əli əsməsin – baxa-baxa qalması...

Vəlvələ kəndinin çathaçatında usta Ələmşah, Günəşli kəndində usta Adif, Paşaobada ərköyün Habil də Ələvsətin yolu ilə getmək istədi. Bacarmadılar. Ələmşahın cibi deşikdi, qoyduğu pullar başqasına qismət oldu. Adifi günəş qızdırmadı, çox öskürdü. O ki, qaldı Habilə: “qara ağız dura-dura, sarı ağız irişə-irişə”, - demişlər. Tələsmir, yavaş-yavaş köçünü yola verir. Axtarmaqla ha deyil. Bir dəlinin atdığı daş bir naxırı yoldan edir. Necə ki, o gün haputlu balası Elxan usta elektrik Rasimə necə duzax qurdusa, ustanın açarları əlində qalmadı, birbaşa çaya töküldü. Vəlvələ çayını hövsələdən çıxardı, çay selləndi, Xaçmazda usta Həzini diskindirdi. O boyda axund nəvəsi kəlməyi-şəhadətini kəkələyə-kəkələyə tamamladı. Elə köhnə-para isnovlular kimi.

ŞƏRURLU OCAĞI

Bu gün bizim yol sevinc gətirir.

*Kəndimizdə çin olur min bir ilin diləyi,
Möcüzə ovsunlayır göydən gələn mələyi.
Qopur qaya, itir döngə, gülür yal...
Üz-göz nurlu, kimsə vermir boş sual.*

Zərqava-İsnov və onlara bitişik yaşayış məntəqələrini Quba-Bakı baş yoluna qovuşduracaq 33 kilometrlik yeni yolun icrasına bir aydan çoxdur ki, başlanıb.

Səyyar yol inşaatçıları bizim İsnov kəndinə qədər – keçən əsrin 1968-70-ci illərində rayon rəhbəri mərhum Şıxseyid müəllimin təşəbbüsü və bilavasitə iştirakı ilə – iməciliklərlə çəkilməmiş yolun əsas ana xəttindən kənara çıxmasa da etiraf edirəm: karlı torpaq işi görülmüşdür.

Səyyar dəstənin sahə rəisi Kürd oğlu Vidadi İsmayılov bal arısı tək öz işi ilə məşğul – işdə bişmiş, püxtələşmiş, qol-qanadlı ekskavatorçu – suraxanlı Elman Gül-məmmədov, katofilterçi – naxçıvanlı Ramin Rəhimov, qreyderçi – tat balası Namik Mikayılov, katokçu – Elşən Mürşüdoğlu və ellilərimiz Muradla Ramili tərifiyəmədi. Ancaq zəhmətlərini, fədakarlıqlarını da unutmadı:

-Hər birinin öz mənlisi var,- dedi.

İstək aşkar... əl verə bu örtüklü sahman yol!

Qonaq-qara çoxala, daşa sevinc, fərəh bol!..

Bu, 2018-ci ilin yazında Qubada çıxan “Şəfəq” qəzetinin baş redaktoru Qəhrəman müəllimin “Kəndinizdə nə var, nə yox?” sualına cavabım oldu. O kişi də onu öz qəzetinin xəbərlərinin önünə çıxartdı. Etiraf edirəm ki, iki ilə nəzərdə tutulmuş o işin başa gələcəyinə daxilən inanmırdım. Çünki çox vədə verilmişdi. Və sonra da “qaldı gələn ilə” demişdilər.

Qəzet xəbərləri oxucuların dəyirmanında üyüdülmə günlərdə Quba aqrolizinqinin müdiri Əfrasiyab müəllim həmişəki eyhamlı zarafatına özgə çalar qatdı. “Şəfəq”in önəm verdiyi duyğuma şərək olub dedi:

- Yol el-obanın hamıyaçatar, tükənməz sərvətidir. Şadlığınıza qoşuluram. Gözünüz aydın!

- İki ilə planlaşdırıblar, - dedim. Əfrasiyab müəllim yox dedi:

-O köhnə hava getdi. İş bir əldədir – etibarlı əldədir, bizdən bir az yuxarıda təzə idarələri, işbilən müdir-ləri var – şərurlu Gülağa müəllim. Mövsümi işdən başım açılanda gələcəyəm. –Axırınıcı cümləsinin niyəsin deməsə də, fiti anladım: “Dost adamla gələcəyəm. Başımızı açarıq. Yol nişanlarına dilək olarıq”. (Eh Qubadov! Məhrəm, ərkəsöy ovqatınla nə qədər doğmasan. Kaş sənə qardaş olaydım– işdə-gücdə yoldaş olaydım. Nə yaxşı ki varsan – lap “Kələ Ə`mlə” qədər bəxtiyarsan.)

Yay-payız iş getdi, ikinci ilə qalmaq. Asfalt döşəndi...

Yollar şaxələndi, qol-qanad verdi.

Bir vaxt qarda-sazaqda, bıtraq palçıqda pay-piyada gedib-gəldiyim o yolu öz şəxsi maşınımla da qət etdim, kəs-kicin, qonum-qonşunun, el-elatın maşınında da (Maşallah! Varlığa nə darlıq?! Hər qapıda var). Bir sözlə ərənlər demiş:

*Əlcan da qəlyan çəkən,
Vəlcan da qəlyan çəkən,
Tənbəki bol olanda
Siçan da qəlyan çəkən!...*

(Mənim yada saldığımı bilməsinlər, yoxsa mənə maşın saxlamazlar. Sözümlün canı odur ki, texnikanı yaxşı öyrənsinlər, rahatlığın, zavalı yolun qədrini bilsinlər.)

Ancaq mən üstünlüyü ictimai nəqliyyata verirəm. Sağ olsun İslam bala, yolumuzu bika qoymasın. Əskik olmasın onun "Bus"u avtobusların sırasından! Gəlişinə kənd-kəsək tamarzı qalmasın.

Quba xəbərlərinin carçısı Məzahir Həmidoğlu yolumuza uzun ömürlü firavanlıq dilədi. Quba yol idarəsi rəhbərliyinin xeyirxahlığından söz saldı.

Quba Rayon İcra Başçısı Aparatının şöbə müdiri Neman müəllim Yol İdarəsi rəhbərliyini uğurlu təyinat saydı: Elə Məhəmmədhüseyn Şəhriyar demişkən, işi işbilənə tapşırıblar,- Verilmiş tapşırıqlar qüsursuz yerinə yetirilir. Şikayətlər kəsilib. Təkcə İsnov-Zərqava

Yolu yola, Quba Qonaqxəsinə, Quba Səsay xımanlıq yolları da çətin relyefli mündəricəli yollardır. Hamı müdiriyyətdən razılıq edir. Asfaltzavod tək deyil. Müəssisədə daş karxanası və çeşidləmə sexi də vardır.

Gülağa Əliyev o müəssisənin ilk yaradıcısıdır. Əməyilə seçilir, rəğbət qazanır.

Yol idarələri çoxdur iqtidarın fərmayışında. Tezdən gəlib, erkən gedən müdirlər kimi unvanı və sıra sayı dəyişə bilər. Hər çayın yatağında qırma daş istehsal edən karxanalar da çoxdur. Bu müəssisənin səciyyəvi nişanı odur ki, binəkəş istehsalat işi ilə yanaşı ailəsinə ev tikmiş, ocaq qurmuşdur.

Şərurlu binəsi şərurlu ocağı kimi diqqətçil bir adla tanınacaq. Hər ikisi işlək toponim olduqları kimi neytral yerdə tikilmiş Gülağa müəllimin evi, ocağı da ocağın söləsi əyyam-əyyam davam edəcək.

Ev – ev tikənin əbədiyaşar abidəsidir. Ehtimal edirəm ki, o, yaxın ətrafda Nügədi (nug- tatca (təzə), ə-sifət düzəldən şəkilçi, dih- (kənd) yəni təzə kənd, Pirvahid (əməlisaleh, müdrik vahid, yaxud da Vahidin piri, ocağı mənalarında olan kimi) Qaraçayın sol cinahında neytral yerdə tikilmiş, özgə yaşayış məntəqələrinə ürcah olmayan bu ocaq da binəkəşin şəninə şərurlu binəsi, şərurlu ocağı kimi vasavacaq, tanınacaq.

K O M M U N İ Z M İ G Ö R Ə N G Ö Z Ü M

Yayın oğlan çağı yetən xəbər məni qaynatmadı, yola səfərbər etdi. Götür-qoya ehtiyac yoxdu, sanatoriya müalicəsinə getməliydim. Təqvimə baxıb, görüb-götürəcəyimi azaltdım. Həmkarların çömçə tutanı öz yazı-pozusunda hansı ədviyyatı qatıb-qarışdırmışdısa, göndəriş mənsiz başa gəlmişdi, ödəmə gərək olmamışdı. Üstəlik, çömçə tutan qılıq göstərib, dil-ağız etmişdi ki, yol-yolamda kəm-kəsirim olsa, bənd olmayım, qayıdanbaş əməlli düzüb qoşarıq. Çömçə tutanın himini qandım, əlbət, adıma “yardım” yazar, yollaşarıq. Söz yox, məni tanıyırdı. Durumuma bələddi...

Lovğalanmayım. O adını tutmadığım heç əvvəllər də məndə olmayıb və onu heç vaxt sevməmişəm. Əmək fəaliyyətimin qaynar çağında belə maaş cədvəlinə cəndərdi qol cəkmişəm. İyrəntili baxışlardan, namünasib tələblərdən çiyrənmişəm: gah maaşıma göz dikən olub, gah da qəsdən zəhmətimi kiçildən. Vaxt olub, əməkhaqqım dövr eləyib, xəzinəyə qayıdıb - əlavə yazı-pozuya düşüb. Yəqinimdir, plastik kartların sınaq mərhələsində ilk kart mənim ünvanımı seçib. Elə bu gedişlə bizim mühasibat şikayətimdən qurtulub, rahatlıq tapıb və mən o vaxtdan imanı kamil şəxslərin cərgəsinə keçmişəm.

Çox qurcalanmaq lazım gəlmədi. Niyə ki, elə görü-

b-götürmüşlərimizin dediyi kimi, “Dərziyə dedilər köc, iynəsini taxdı yaxasına”... Mənim də iki-üç qara-quradan savayı bir vacib nəmənəm yox idi. Elə əl havası “Yeni avtovağzal” deyib yol aldım. Aşkardı ki, bu avtovağzal müstəqillik dövrünün tikililərindəndir. Keçmişdə bu yerlər şəhərin ucqarı sayılırdı və bu yerin adına “Motodrom” deyərtilər. Mitingə həris cəbhəçilərə iqtidar motodromu nişan verərdi.

Aftovağzalın tikintisindən bixəbər olsam da, adamları abır-həyadan bezikdirə-bezikdirə rəvac tapdığının ilkin şahidiyəm. O xüsusdan ki, əzişdiriləcəyimi göz altına aldığım o gedişdə yönsüz dava-dalaşdan ucuz qurtardım və adına ilahiyyatdan gələn kimi “nur” sözünü əlavə etdiyim xilaskarım dispetçeri orada tanıdım...

Hə, neçə il əvvəl o vağzal təzə idi və yan-yörədən birər-birər hıqqanıb gələnlər də onun ilk müştəriləri. Di gəl, nə istiqamət andıran bir yazı vardı, nə də əl yeri. Kimin kim olması kara gəlməz - “başlı-başını saxla” idi. Soruşa-soruşa, düşə-qalxa gəlib çıxmışdım məramınca nəqliyyat axtaranların cərgəsinə. Yönsüz axtarış məni bezikdirsə də, sırtıq sürücülərin həyadan uzaq söz-sovlarına qulaq kəsildim. Yolların yararsızlığını, yanacağın çox işlənməsini tutacaq edib, götürə qiymət deyir, yekə dəyər quraşdırırdılar.

Toplaşdığımız arakəsməyə bir köhnə “Pazik” gəldi. Kimi deyirdi, “Quba-Qusar”dır, bir kimisi deyirdi, yox, “Xacmaz-Xudat-Qusar”dır. Düzünü bilmək istəyənlərə

sürücü anlatmışdı: -Qusardan gələcəyəm Qubaya, Bakıya sənişin gətirmək üçün. Yəni, Qubaya gedənlər düşməsinlər.

Bir nəfər qonşu kəndçimiz dözmədi, aşkar deyindi:

- Kim ki adamdır, ağı başındadır, Quba yolu boyu düşəcək adamın Xudatda, Qusarda nə ölümü?! Gün keçib, tezliklə axşam düşəcək...

Xeyli adam maşından dışarı çıxdı. Sürücü havalandı. Şaşal, sallaq qarnını yırğalada-yırğalada deyingənin üstünə cumdu. İmkan vermədim, qonşumun sözünə havadar çıxdım:

-Kamil adamın ağı başında, tamahkarın ağı dababındadır, -dedim. Sürücü kəkələdi, durdu, qabağa gəlmədi. Gec başa düşdüm. O bizdən yox, mərəkəyə diqqət kəsilmiş xoşsima, ibarəli təbəssümü gözdən qalmayan cavan oğlandan çəkinmişdi:

- Axı biz belə danışmamışdıq. Durma, -Xudata sür, gələndə baxarıq...

Dedilər, dispetçerdir, adı Məhəmməd. Zəhnimdə qeyri-ixtiyari "nur" kəlamı pərvəriş tapdı. Gizlətmədim, aşkar: -Hə, Nuri-Məhəmməd şəri qovdu -dedim. - Şərikim olsa qısqanmaram!..

... Baharın xınayaxdısında bal arıları qara şanın da üzünü ağardır. Elə avtovağzal da bu az yaşında çox çalxanıb, bərk silkinib.

Müstəqilliyin bu üzü əliyətən əzrayılla "minillik" müqaviləsi varmış kimi qamarladıqlarından dişi, dır-

nağı ilə yapışıb fironluq iddiasına düşdü. Tikinti-quiradırma eşqi elə vüsət aldı ki, şəhər uc alıb getdi. Sərt qayalar pərqu kimi əlçimləndi, qulaqyastığıtək kara gəldi; köhnə motodromdan nişanə qalmadı. Özgə-özgə dillərdə danışan qərib qiyafəli uzaq-yaxın ellilər burada qarşılandı, buradan yola salındı. O ilk bezdirici gəlişimi unutmasam da, yenilik gözdən qalmır. Metropoliten bir qapısını avtovağzalın kandarında açdı...

... Çiynimə bir əl toxundu. O idi – o az danışan, ibarəli gülümsəyən, haqqı nahaqqa verməyən Nuri-Məhəmməd. Çox qarşılaşmışdıq. Ünsiyyətli idik. Hara getməyimlə maraqlandı və:

- “Naftalan” səhər tezdən gedib, -dedi, - Gəl, səni “Gəncə” ilə yola salım.

Aftobusa minik təzə başlamışdı deyə, məni birinci yerdə oturdular. Haqq-hesab vaxtı gərək olmadım. “Kürdəmir nəfəsliyi”ndə sürücü məni çaya qonaq etdi, əlimi cibimə salmağa qoymadı. Goran yollar qovşağında – indi əzəmətli körpü olan yerdə mənim yoldan salamat keçməyimə əmin olunca diqqət etdi. Sevincək “Naftalan dirşəyi”nə dönər-dönməz bərabərimdə bir “inomarka” maşın saxladı; taksi deyildi, tox adamın maşını idi:

- Naftalana gedirsən, otur, -dedi. Razılıq edib, əyləşdim. Nə məramla məni götürdüyünü bilmədim. Salam-kəlamdan sonra heç nə demədi, heç nə soruşmadı, ciddiliyini qorudu. Görünür fikirli idi. Mən də susdum

və tezliklə, “inomarka”nın ahəngincə içərimdə o köhnə-kürüş biliklərim çuğulluq edir, “kommunizmdir”, deyirdim. Deyəsən, mühakimə qurmağa ilgək tapdım: “Əlbət, o” ayrılıqda götürülmüş bir ölkədə kommunizm qurmağın mümkünlüyünü iddia edən tək-tək şəxslərə də təmənnasız qayğı ola biləcəyini unudub. İnkaredilməz fakt var: sanatoriya göndərişi havayı, mənsiz, uzaq yol avtobusu birinci yer, hesabsız! Çay –qonaqlıq, xeyriyyəçi vətən oğlunun şəxsi “inomarka”sında xürrəm rahatlıq, ümumun istifadəsinə verilmiş şəvətək parlaq yollar!.. -Kommunizm deyil, bəs nədir?!

İçərimdəki təlatüm hövlən dilə gəldi, saxlaya bilmədim:

- Yaşamaq gərək! Çox gözəl!

“İnomarka”nın sahibi səksəndi:

- Nə dedin?!

Baxdım, maşının sürəti hiss ediləcək tərzdə azaldı. Sahib məndən cavab gözləyirdi, bayaqkı ciddiliyi tündləşmişdi, qaraqabaq olmuşdu.

- Adama qayğı var, həyat gözəldir, -dedim.

Deyəsən, aşkar eşitmədi, bir də soruşdu:

- Nə gözəldir?

Topalandım, tutacaq aradım, əlimi irəli və geri – bayaqdan keçib gəldiyimiz səmtə dolandıraraq:

- Keçən əsrin əllinci illərində heç Bakıda belə döşənmiş yollar yox idi, -dedim. Maşın yolun hərəkət hissəsindən sağ kənara çıxdı, yavaşladı:

- Yol təzədir, hamardır deyə, hər şey yaxşıdır?!
Təzyiq altında olan sayaq:

- Bəli, sağ olsun yaxşı adamlar!

Sahib hökmünü açdı:

- Düş, avtobusla gələrsən!

Dinmədim, ayağıma söykək əl çantamı götürüb, açıq qapıdan dışarı çıxdım. Ancaq uzaqlaşa bilmədim. Sahibin qarabaqara tulazladığı atmaca şapalaqdan betər ağrı verdi, qulaqlarım güyüldədi, gözlərim doldu. Səs:

- Gözüqırpıq!
Ovcunu aç, sədəqə istə!..

Ayağımın altından nəsə çəkildi, səntirlədim, gözlərim yaşardı.

*Quba, İsnov
kəndi*

BAĞIMIN GÜLÜ

Sanıram: ləyaqət şəxsiyyətin abır-həyasıdır. Onu kənar təzahürlərdən qorumaq fəzilətdir. Bu inamı doğuran Sosial Müdafiənin Mərkəzi Bərpa Xəstəxanasında mənə çulğamış ab-hava oldu...

Noyabr ayı üçüncü ongünlüyə adlayacaqdı. Abşerona qar düşməmişdi. Üfüq jaləsinə bənzər Şübani dağları bozuntul görkəmdə idi. Heç qonaq-qaralı Beşbarmaqda, intizar gözlərini yollardan yığmayan Dübrarda da qar yoxdu. Amma soyuqdu, betər soyuqdu.

Külək dövran sürürdü. Dəlisov Gilavar Bakı küçələrinə tüğyan edir, ağac-uğacdən, eyvanlardan qopardığı əski-üskünü, yarpaqları, toz-tozanağı qənşərinə qatıb, belədən-eləyə, elədən-eləyə qova-qova buruq-buruq buruqlayır, zor göstərir, can üşüdüdü. Bu gərmiş gümrəh, sağlam adama bəlkə də, əyləncə sayılırdı. Mənim üçün yox! Gilavarın tamaşasına durub, oyunlarından həzz alması vaxtım nə gəzirdi?! Qayğılı idim. Üstünə su çilənmiş ana arı kimi uçmaz olmuşdum.

Naxoşdu Bağımın gülü. İki ongünlüyə yaxın bir zaman kəsiyində müalicədəyik.

Müalicəyə nabələd deyil Bağımın gülü. Etiraf edim: cənnətməkan kəndimiz, xüsusən həyət-bağçamız kö-nülaçan olsa da, imtiyaz və imkanlarımız daxilində Ba-ğımın gülünü sanator, pansionat və kilinika müalicəsinə aparmışam. Ona mənənə qonmamış, susuz qalmamışdı. Güman vardı, gərginlik keçirmişdir. Bərpaya cəhd edildi. İnam gəlmədi. Bağımın gülü şikayətlənmişdir. Lap əvvəllər-də – köhnədə olan kimi; “Olana bərəkət” deyir!

Mənim təzəliklə tanıdığım bu Mərkəzi Bərpa dəqiq ünvanlı - məhəlləsi, küçəsi, bir sözlə, yeri-yurdu aşkar olsa da, gün-güzəranda, söz-söhbətdə “göz xəstəxana-sının yanı” kimi soraq verilir. Növbəlidir Mərkəzdə qə- bul. Sənədli, sübutlu almışdılar növbəyə Bağımın gülü-nü. Göz döyüb, vədə gözləmişdik, Hicran nə qədər uzun olsa, məhəbbət bir elə şirin olar.

Dəvət alanda bu unikal ocağın axar-baxarı ruhumuzu oxşadı, acımızı sildi.

Burada təminat, təchizat yetərincədir. Xidmət diqqətəlayiqdir.

Otaqlarda və hər mərtəbənin vestibülündə təzə, yum-şaq mebel dəstləri, bir-birindən geri qalmayan genişek-ranlı televizorlar, hər an kara gələcək isti, soyuq su... İsti-fadədə qədərincə və lazım olan təzə sanitari aksesuarları var. Xəstələrin istifadəsində olan fərdi yataq otaqları, dəhliz və vestibüllər xalça və kilimlərlə döşənmişdir. Tibbi tələblərə uyğun təchizatlı ümumişlək çarpayılar xəstələrin sərəncamındadır. Qidalanma ön plandadır.

Aşxana işçiləri növbələşirlər. Yaddaşları təqdirəlayiqdir. Xəstələri adbaad öz yaxın kimsənələri kimi qarşılayır, sərbəst davranışı olmayanlara nahar yataq otağına daşınır. Nəzərə gələnlərin ümdələrini saydım. Geniş və möhtəşəm binanın memarlıq sanbalına sözüm yetmədi. Burada hər şey seçmə və qüsuruzdur. Savaşda, iş yerində və məişətdə yaralanmış, travma almış, kantuziya keçirmiş yarımcan xəstələrə dövlət qayğısı kimi hesablanmışdır. Bir sözlə, xəstə “neylim, necə eləyim?” deməsin. Öyrəndim ki, indiki durumda bu unikal müəssisəyə Nüşabə ayıqlıqlı, Xan qızı Natəvan timsallı həkim Ləman xanım rəhbərlik edir. İşdə ciddi, davranışda mələk!..

Söz yox, vəsait – yuxarıda söylədiklərimin mayası dövlətin öz vətəndaşına qayğısıdır. Məgər dövlət qayğısı təkcə Mərkəzi Bərpaya göstərilir? Ayrılmış vəsaitdən təyinatına görə səmərəli istifadə etmək vəzifə borcu olmaqla yanaşı, həm də vətəndaşlıq ləyaqətidir. Hə, məhz ləyaqət! Yəni, əxlaqi keyfiyyət!

Mən ünsiyyətdə olduğum xəstələrin adını soruşmadım. Utandım. Ar bildim. Hər birinin seriallara sığmayan sərgüzəşti, mətanəti, düçar olduqları dərdi var. Mərkəzi bərpada uzaq-yaxın bütün bölgələrdən imtiyazı olan təmsilçilər vardır. Naxçıvanlılar daha çoxdur. Onların şirin-şəkər ləhcəsində vaqiələrə qulaq asmaq, elə Naxçıvanı səyahət etmək kimi dərdi-səri unutturur.

Qış qapıdadır. Bakı küləyi üçyaşar aygır kimi cilov gəmirir. Əl-ayaqdan qalmış yarı huşyar, şil-şikəst əlillər

kiçik bir işartı ümidi ilə pansionat və azarxanalara üz tuturlar. Yaşı çox, boyu yekə Şağan pansionatı axsayıb, təmirə bağlanıb. İrəlicədn növbəyə yazılmış neçə-neçə xəstə peşman olmasın, neyləsin?! Bu səbəbdən Mərkəzi Bərpanın da dili gödəlidir.

Dünən gecə əlahiddə göndərişlə gətirilmiş bir nəfər xəstə hansı otaqdasa əlavə çarpayı qoyulunca dəhlizdə qaldı... Bağımın gülü o ağır xəstələrə nisbət cənnət əhli-dir. Qandım və müalicə həkiminin nə yazıb-pozacağını gözləmədən “yığışsaq yaxşıdır”, - dedim. Qət etdim və təzə-köhnəmizi toparlayıb, ertədən çıxartdım eşiyə.

Qış qapıdadır. Bakı küləyinin cilovunu çəkən yoxdur, hey vıyıldayır. Məni əndişə sıxır. Nigarançılığım “pik” həddindədir. “Bağımın gülü belə havada yola dözəcəkmimi?!”

Səhər qəlyanaltısında bizi yedizdirənlərlə halallaşdıq. Bizə yaxşı yol dilədilər, liftlə birinci mərtəbəyə düşər-düşməz yeni qayğı doğdu: əl çantamız yerində deyildi. Oğurlandığını deməzdim, tullantı bilib, yığışdırılmasına inanardım.

Son zamanlar diqqət çəkən olmuşuq. Söz yox, səbəbkar Bağımın gülüdür. Yolda əlimizdən tutanlar olur. Heyrətlərini gizlədə bilmirlər: - Maşallah, mehriniz qarşılıqlıdır! -deyirlər.

Təbii etirafdan təsəlli tapırıq: - Bizdən çox yaşayasınız! Minnət çəkməyəsiniz,- deyirik.

Elə indi də qayğımızı çəkən bizdən çox oldu. Ən əvvəl

əlil arabasında gəzən bələdçi talış balası oldu. O, sözləri bir-birinə qatararaq: - Baş həkim gələndə, - dedi,- çantanız orada idi, gül yeşiyinin yanında. Soruşdu. Dedim: - O Sumqayıtdan gələn simpatični qubalı kişi var a... Hə, o, xəstəsini aparır. Həkim xanım tanıdı. Telefonuna zəng gəldi deyə tez getdi. Sanitardan soruşaram, bəlkə, harasa qoyub. Siz oturun, mən axtarıb taparam. Talış balası arabasını çox qovdu. Sanitar da, bir-birindən geri qalmayan şəfqət bacıları da gəldi. Çantadan xəbər verən olmadı.

Hərə öz mülahizəsini aç-açda çöl qapısından indicə gələn bir cavan oğlan Bağımın gülünə:

- Nənə, -dedi, -dur, aparım səni maşına. Ləman xanım tapşırırdı ki, sizi avtovağzala kimi aparım. Çantanız maşındadır. Ətrafımıza yığılanların üz-gözündə sevinc, gülüş doğdu.

Bələdçi talış balasına ehtiramımı ifadə edirəmmiş kimi sağ əlimi havada yellədib, "Jiquli"nin arxa qapısını açdım və əvvəl Bağımın gülünü içəri buraxıb, özüm də yanında oturdum. Bağımın gülü maşında rahat getdi.

Sürücü bir dəfə soruşdu: - Hara gedirsiniz?

Mən elə bayaq sözü-sözə qoşan talış balası sayaq çox üyütdüm: - Evimiz Sumqayıtdadır, əliniz çatan yerdə bizi Sumqayıt maşınına yetirin, - dedim. Maşın avtovağzal, ekoloji müfəttişliyi, Xırdalan dairəsini də ötdü, saxlamadı. Yersiz qatıb-qarışdıracağımdan ehtiyatlanıb, susdum. Ancaq Sumqayıtda iki-üç söz: - Burdan sağa! Or-

dan sola! - dedim. Evimizin həyət qarısında mən təkid etdim, yalvardım. Ancaq əlimdəki üç təkliyi sürücüyə verə bilmədim: - "Azdır" demədi. Məni,- dedi,- Ləman xanım göndərib, pul ala bilmərəm. Mən təkid etdim, yalvardım. Xahiş onu ovundurmadı.

Külək elə dünəndən bəri cövlan etdiyi tərzdə dövran sürürdü. İgidliyini göstərdi, fürsət bilib, əlimdəki manatları qopardı. Sürücü heyə gəldi, quş təkin uçdu, küləyin istəyini gözündə qoydu, manatları küləyin cəngindən birər-birər aldı və mənə tərəf gəldi.

- Sən o manatları qazandın, - dedim və ikimiz də güldük.

Elə bu yerdə mövqeyimiz dəyişdi. Sənə də, kollektivinizə də minnətdaram,-deyib razılığımı bildirdim.

VƏTƏNDAŞ

A "vətəndaşam - qarasız aşam"
deyəm,
O xörəkpaylayan,
silib-süpürən
vətəndaş deyil?!

Bəlkə o çiyindəki
baş deyil?!
Nə gic,
nə sərsəri –
Abşeron nabatı –
Mərdəkan kövsəri!
Yanıltmayım sözü -
doğrusu-düzü –
Müalicəçi qadınlardan biri!
Vurnuxa-vurnuxa,
qısıla, dura.
- Gedirsən, - dedi, - qardaş?...
Etinasız, baxımsız-
bekara, təşəxxüslə
tərpəndi baş-
yəni “hə!”
O, yaşınıb abi-ruyinə,
İşlə məşğul göründü
yenə.
Duydum: dolmuş bulud –
İndicə çən qonar
kirpiklərinə...
Heyim dil açdı –
qırırq-qırırq dindi:
-Mərdliyə yoxmu marağın?
Kaş erkən sönəydi çırağın!

yorulmuşam...
Cücələr dənləyəndə,
 hoppanıb, şenlənəndə
 sərçələri qovmuşam.
Sağsağanla öcəşib,
 qarğaya söz atmışam:
- Qarğacan, qarğa!
Et özünə sırğa!
Bizdə cücə yoxdur,
Qonşularda çoxdur!..
..Vermə sual, bəsdir–yetər!
Qıcıqlanar qonşum Gülər!..
... Ey qədr–qiymət bilənlər!
Düzü aşkar sevənlər,
Gün keçib, gün gəlib,
Mən də sayılmışam.
Dəyərli göndəriş almışam–
Qiyməti öküz yıxar,
Qoxusu tülək boğar..
Hə, o söz–
 zəmi biçildi,
 sərçənin bəyliyi
 bitdi..
... Olsa da əli işdə,
 görkəmi yorğun,
 o məsum müalicəçi qadın

sayğı bildi yenə,

MÜNDƏRİCƏ:

- Hə, gedirsən, qardaş?

Gaf danəndə...	Get! Dalınca bir qara daş!	3
Piyərmə rəncə...	Getməyin olsun, gəlməyin yox!	5
Pədərhava ...	Qəzavü-qədərçin ölüm-itim çox!	8
Bala bə ruzə gomuş		11
Ru arkərə.....		13
Miqəllətkarə mərd.....		15
Kələ ə'mlə.....		16
Xayəkərg.....		18
Bə ahili yorqayi.....		30
Şirmahi		35
Guşvərə.....		43
İxtilat.....		45
Fənd-fərəcə.....		64
Bəlaqət.....		73
Qərqiş.....		74
Qətəqi nəbirə zühun.....		75
Şarimu ə na'ləymu ziyad nist.....		77
Nahal.....		78
Rə'y.....		80
Karmə curə.....		81

BE Kİ HƏNƏG, BƏ Kİ EYHAM..

Guya.....		85
Həqasti.....		95
Tacisər.....		97

Ə siyə çüm, bə mə dəniş!.....	98
Ə' b ə r ü.....	99
Ə' sələ namə.....	102
Yə vəlg.....	103
Bə xo.....	107
Təlü daraft bə paymə.....	109
Nə dastund.....	109
Hə'mrayi.....	110
Be ki xas?!.....	111
Rubəru.....	112
Üməro.....	113
Çü se be tü ə'lmiyar?!.....	114
Nə'rə.....	115
Tahnəyum.....	116
Əciz.....	117
Gaf-guzar.....	119
“Net, net İsnə, Yest Zərqava”.....	120
Piyər.....	123
Havarmə.....	127
Ərzi-nalə isnoic.....	129
Be kəmsər.....	130
Ə fənd kurg.....	131
Kütəh.....	132

Ə`ruzgarmu

Donbalax.....	135
Dərđi-sər.....	143
Də'vət.....	146

Dərd-dül.....	148
Gicə gufti.....	150
Mafu gaf səhə'b xiştənə.....	151
Xoşni və küşt üşə.....	153

Ə`rüşküş

Soraq.....	157
Bə sər ləc.....	159
Falçı.....	168
Ə`rüşküş.....	171
Ruzayə.....	177
Ə`mu.....	187

Dövri mətbuatda iz

Şıxının könlündəki.....	197
Rayon məhkəməsində futbol oyunu.....	199
Qorodovoy Kəbləyi-Zalın kəndçisi.....	201
Dolanbac.....	203
Qaz yolan Əlövsət.....	205
Şərurlu ocağı.....	207

Üç novella (biri mənzum)

Kommunizmi görən gözüm.....	213
Bağımın gülü.....	219
Vətəndaş.....	225

Tat Qüdrət

Bənd, xənd!

Mətbəənin direktoru: Şəddat Cəfərov,
iqtisad elmləri namizədi,
Azərbaycan və Rusiya Yazıçılar və
Jurnalistlər Birliklərinin üzvü

Korrektor: Əməl Kərimova

Dizayner: Mülayim Vəliyeva

Yığılmağa verilib: 01.03.2021

Çapa imzalanıb: 04.06.2021

Kağız formatı: 60X84 1/16

Tiraj: 800 (300)

Sifariş: 21

Qiyməti: 10 manat

Kitab «Bakı Mətbəəsi» ASC-də hazır diopozitivlərdən ofset üsulu ilə çap edilmişdir.

Ünvan: A.Məhərrəmov küçəsi 4

E-mail: 3_metbee@mail.ru

Tel.: 431-40-58